

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tuğçe AK

HAYATIN GEÇİŞ DÖNEMLERİ BAĞLAMINDA DOĞUM “MANAVGAT ÖRNEĞİ”

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tuğçe AK

HAYATIN GEÇİŞ DÖNEMLERİ BAĞLAMINDA DOĞUM “MANAVGAT ÖRNEĞİ”

Danışman

Doç. Dr. M. Emir İLHAN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Tuğçe Ak'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Adile YILMAZ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. M. Emir İLHAN (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Erkan KALAYCI (İmza)

Tez Başlığı: Hayatın Geçiş Dönemleri Bağlamında Doğum “Manavgat Örneği”

Tez Savunma Tarihi : 29/06/2022

Mezuniyet Tarihi : 28/07/2022

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Hayatın Geçiş Dönemleri Bağlamında Doğum “Manavgat Örneği”” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Tuğçe AK

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Tuğçe AK
Öğrenci Numarası	20195242009
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç Dr. M. Emir İLHAN
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Hayatın Geçiş Dönemleri Bağlamında Doğum “Manavgat Örneği”
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	1873705084
Rapor Tarihi	22/07/2022
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %11 Alıntılar dahil: %17
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 149 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orjinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orjinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orjinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
M.Emir İLHAN	
İmza	

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
ÖZET	v
SUMMARY	vi
ÖNSÖZ	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANI

1.1. Manavgat'ın Genel Durumu	7
1.2. Manavgat Tarihi.....	8
1.3. Manavgat'ın Coğrafi Özellikleri.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ritüelin Mahiyeti, Örüntüleri ve İlişkiler Ağı	11
2.1.1. Geçiş İlişkileri Bakımından Ritüel.....	11
2.1.2. Kutsalla İlişki Bağlamında Ritüel	11
2.1.3. Mit-Ritüel Örüntüsünde Ritüel	12
2.1.4. Yapısal İlişkiler Bakımından Ritüel.....	13
2.1.5. İşlev ve Mekanizmaları Açısından Ritüel	14
2.1.6. Zihinsel İlişkiler Olarak Ritüel	14
2.1.7. İlkel İnsanın İlişkileri Bağlantısı Bakımından Ritüel	15
2.1.8. Kurumsal İlişkiler Açısından Ritüel	15
2.2. Pratik veya Uygulama.....	16
2.3. Tören	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞUM ÖNCESİ

3.1. Bir Bebeğin Dünyaya Gelişi ve Geçiş Dönemleri	19
3.2. Hamile Kalmak İçin Başvurulan Yöntem ve Uygulamalar	21
3.2.1. Kısırlık ve Kısırlılığı Tedavi Etme	21
3.2.1.1. Halk Hekimliği ve Geleneksel Sağaltma	23
3.2.1.1.1. Göbek Düşmesi/ Karın Sarma	25
3.2.1.2. Tıbbikalı Kadın	26
3.2.1.3. Dinsel Büyüsel Umarlar	28
3.2.1.3.1. Bıçak Koyma	34
3.3. Hamilelikten Kaçınma/Gebeliği Sonlandırma.....	35
3.4. Hamilelik	37
3.5. Hamile Kadının Yapması Gerekenler	38
3.6. Hamile Kadının Yapmaması Gerekenler	39
3.7. Çocuğun Cinsiyetini Belirleme.....	41
3.8. Aşerme	44
3.9. Doğuma Hazırlık	46
3.10. Beşik Töreni.....	48
3.11. Cinsiyet partisi	49
3.12. Baby Shower.....	50

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DOĞUM SIRASI

4.1. Doğumun Kolay Geçmesi.....	52
4.2. Doğum Anı	53
4.3. Bebek Müjdesi	56
4.4. Bebeğin Göbeği ve Eşi	57

BEŞİNCİ BÖLÜM

DOĞUM SONRASI

5.1. Lohusalık	60
5.2. Lohusa Ziyaretleri.....	64
5.3. Albastı/Al Karısı İnancı	64
5.4. Çocuğa Ad Koyma	66
5.5. Adı Belirleyen Etmenler	67
5.6. Göbek Düşmesi.....	69
5.7. Bebek Tuzlama	70
5.8. Kırklama	71
5.9. Altı Ay Kınası.....	73
5.10. Bebek Mevlidi	74
5.11. Yenidoğan Çekimi	74
5.12. Bir Yaş Çekimi	75
5.13. Bebek Spası	75
5.14. İlk Tırnak/İlk Saç	76
5.15. Çocuğu Hastalıktan ve Nazardan Koruma	78
5.16. Yürüyemeyen/Konuşamayan/Huysuz Çocuklar.....	80
5.17. Diş Göllesi	84
SONUÇ	86
KAYNAKLAR	95
KAYNAK KİŞİLER.....	105
EK 1- GÖRÜŞME SORULARI	108
EK 2- FOTOĞRAFLAR	127
ÖZGEÇMİŞ	135

KISALTMALAR LİSTESİ

akt.: Aktaran

Çev.: Çevirmen

Ed.: Editör

TDK: Türk Dil Kurumu

Vb.: Ve benzeri

vs.: Vesaire

vd.: Ve diğerleri

ÖZET

Bir toplumu meydana getiren asli unsurların başında o toplumun kültürü gelir. Yine bir toplumu var etmek ve yok saymak da kültürle mümkündür. İnsanlar yaşamları boyunca duygu ve düşüncelerini çeşitli şekillerde aktarma ihtiyacı duymuştur. Bunun en dinamik örneğini ise ritüel, pratik, uygulama, tören gibi edimler oluşturur. Edimler, bir toplumun ete kemiğe bürünmüş halidir. Toplumun öz kültürünü nesillere aktarması bakımından çağlar boyunca önemli görevler üstlenmişlerdir. Bu çalışmada, Manavgat yöresinde geçiş dönemlerinden “doğum” üzerinde durulmuş; söz konusu dönem doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası şeklinde incelenmiştir. Buna ek olarak çalışmada geçmişten günümüze değişen toplumsal dinamiklerin “doğum” edimlerini nasıl etkilediği incelenmiş ve sonuçları ortaya koyulmuştur.

Bu araştırmada yöntem olarak alan araştırması ve literatür taramasına başvurulmuş; alanda yapılan kaynak kişi görüşmeleri ile literatür verileri bir araya getirilerek çalışma zenginleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Geçiş dönemleri, doğum, ritüel, Manavgat, gelenek.

SUMMARY
CHILDBIRTH IN THE CONTEXT OF TRANSITION PERIODS IN LIFE
“THE CASE OF MANAVGAT”

At the beginning of the essential elements that make up a society is the culture of that society. It is also possible to create and ignore a society with culture. People have felt the need to convey their feelings and thoughts in various ways throughout their lives. The most dynamic example of this is acts such as ritual, practice, practice and ceremony. Acts are the embodiment of a society. They have undertaken important tasks throughout the ages in terms of transmitting the core culture of the society to the next generations. In this study, "childbirth", which is one of the transition periods in the Manavgat region, is emphasized; the period in question was examined as prenatal, during birth and postpartum. In addition, in the study, how the changing social dynamics from the past to the present affect the "childbirth" acts and the results are revealed.

In this research, field research and literature review were used as a method; The study was enriched by bringing together the source person interviews in the field and the literature data.

Key Words: Rites of passage, childbirth, Manavgat, tradition.

ÖNSÖZ

Geçiş dönemleri insanın birçok açıdan değişimini işaretleyen doğal bir süreçtir. Bu süreçleri yaşayan insan ise her evrede yeni bir benliğe sahip olur. Bu evrelerdeki bütün davranış kalıpları ise insanın sürece dair duygu ve düşüncelerinin eylem halidir.

Bu geçiş evrelerinin ilki olan doğum ise bilinmezlikle örülü bir olgudur. Bu olgu, ailenin çocuk istemesinden başlayarak çocuğun yaş almasına kadar devam eden uzun bir süreci kapsamaktadır. Bu evrenin bilinemezliği insanları mutluluğa veya mutsuzluğa sevk edebilmektedir. İnsanlar bu evrede yaşadıkları duyguları ise ritüel, pratik, tören gibi edimlere veya edimlerden dönüştürür. Bunu ise olumlu ve olumsuz düşüncelerini paylaşabilmek için yapmaktadır. Bu dönemde yapılan edimlerin pek çoğunun temelinde kutlu olma hali ve düşüncesi vardır.

Manavgat'ta uygulanan ritüel, pratik, uygulama ve törenlerde eski Türk inançlarının, İslamiyet'in ve Batı kültürünün etkisini görmek mümkündür. Yarı göçebe bir hayat yaşamış Manavgat halkı ise tüm bu değerlerin özütünden istifade etmiştir. Günümüzde doğum etrafında gerçekleşen işlemlerde modern yöntemler kullanılsa da yöre halkı gelenek kültürünü terk etmemiş, güncelde de ondan yararlanmıştır. Tüm bu bilgilerin elde edilmesi için görüşmeler, Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 21.10.2021 tarihli ve 346 sayılı kararı ile yapılmıştır.

Bu çalışma, “Giriş, Araştırma Alanı, Kavramsal Çerçeve, Doğum Öncesi, Doğum Sırası, Doğum Sonrası, Sonuç ve Kaynakça” bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde geçiş dönemleri, doğum, çalışmanın konusu, amacı, kapsamı, önemi, kuramsal çerçevesi ve yöntemi hakkında bilgi verilmektedir.

Birinci bölümde araştırma alanını daha iyi tanıyabilmek için Manavgat'ın genel durumu, tarihi ve coğrafi özellikleri hakkında genel bilgiler bulunmaktadır.

İkinci bölümde literatürde birbiri yerine kullanılan ritüel, pratik ve tören kavramlarının mahiyeti aktarılmaktadır. Farklı disiplinlerin kuramsal bakış açılarına göre ele alınmış, kavramlar arasındaki ilişkiler ortaya konulmaktadır.

Üçüncü bölümde doğum öncesinde kadının kısırlığı gidermek ve gebe kalmak için başvurduğu pratikler, tıbbi kadına yönelik uygulamalar, çocuğu oldurmaya yönelik dinsel büyüsel umarlar, hamilelikten kaçınma ve gebeliği sonlandırma yolları, hamile kadının kaçınmaları ve motivasyonları, bebeğin cinsiyetini tayin etmeye yönelik pratikler, hamilelik

sürecini yaşayan kadının aşermesi, bebeğin gelişini kutlamaya yönelik törenler bu bölümün altında örneklerle irdelenmektedir. Yine bu bölümdeki başlıklar Anadolu sahasından örneklerle desteklenmektedir.

Dördüncü bölümde doğum esnasında gebeliği kolaylaştıran pratikler, şartlara göre değişkenlik gösteren doğum yöntemleri, doğumdan sonra bebeğin göbeğinin ve eşine dair pratik niteliğindeki yorumlar literatürdeki örneklerle desteklenmektedir.

Beşinci bölümde ise bebeğin yaşama gözlerini açtığı ilk andan itibaren korunmasına yönelik uygulamalar, annenin lohusalık dönemindeki kaçınmaları, kırk baskınlığı pratikleri, albastı tasavvuru, çocuğa ad koyma ritüeli, göbeğin korunumu, tuzlama ritüeli, kırklama ritüeli, altı ay kınası, bebek mevlidi, yenidoğan fotoğraf çekimi, bir yaş çekimi, bebek spası, bebeğin ilkleri, hastalıktan ve nazardan korunması, yürüyemeyen ve konuşamayan çocuğun iyileştirilmesi üzerine gerçekleştirilen işlemler ele alınmaktadır.

Sonuç bölümünde ise Manavgat'ta geçmişte ve günümüzde işlerliği olan doğum etrafında gelişen eylemler ele alınan ritüel pratik, uygulama ve tören kavramlarıyla temellendirilmektedir. Bu bölümde üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümde doğum olgusunu çevreleyen işlemlerin mahiyetini belirtmek için kavramlar üzerinden bir irdeleme yapılmaktadır.

Yüksek lisans, insan yaşamında önemli görülebilecek süreçlerden bir tanesidir. Birçok aşamanın tamamlanması ile sonuca ulaşılır. Bu süreci yaşarken eğitimim süresince hoşgörüsüyle bana sürekli destek olan, gece gündüz tüm sorularıma cevap arayan, fikir ve tecrübelerinden her zaman istifade ettiğim sevgili danışman hocam Doç. Dr. M. Emir İLHAN'a; akademik çalışma için beni cesaretlendirerek bu çalışmanın nihayete ermesinde en az benim kadar emek veren annem Gülten AK'a ve babam Mevlüt AK'a; bana olan inancını her fırsatta dile getirerek beni destekleyen anneannem Ayşe ENHOŞ'a; süreci her yönden kolay kılan, tezin gülümseten yanı değerli arkadaşım Ahmet SALMAN'a ve ismini sayamadığım hayatıma anlam katan herkese teşekkürlerimi sunarım.

ANTALYA, 2022

Tuğçe AK

GİRİŞ

Geçiş dönemlerinin ilki olan doğum şüphesiz tüm insanlar için önemli bir olaydır. Ailenin, soyun, insanlığın devamı için çoğalan insanoğlu başlangıcın en kutlu olanını isterken geleceğin de ı ışık dolu, sağlıklı, güçlü olması için çabalar. Bu doğrultuda yapılan işlemler insanlığın doğası gereği farklılaşmaktadır. Bu farklılığın temelinde bulunan kültür insanlığın yaşama biçimindeki en büyük etkidir. Kültür basit bir kavram gibi görünse de oluşmasında birçok farklı etken bulunmaktadır. Ekonomik şartlar, yaşanılan bölgenin coğrafi özellikleri, yönetilme biçimleri, imkânlar-imkânsızlıklar ve daha birçok farklılık bu kavramın oluşmasında etkilidir. Bir sarmal gibi tüm etkenlerin birbiriyle ilişkili olduğu kültür, içerisinde birçok inancı da barındırmaktadır. Bu inançlar halkın zor duruma düştüğü, ellerinden bir şey gelmediği ve bilgilerinin olmadığı konularda çaresizce beklemek yerine insanları bir şeyler yapmaya iten güçlü etkilerdir. İnsanlar inançları doğrultusunda bir şeyleri düzeltmeye ya da en iyiye ulaşmaya çalışırken ortaya çıkardıkları davranışlar yüzyıllar boyunca kalıplaşp birer ritüel haline gelmiştir. Yapılan bu ritüellerin zamanla ya da farklı kültürlerde yer edinmeye başlamasıyla birtakım değişikliklere uğraması kaçınılmaz olmuştur. Ritüelin temelinde aynı düşünce olsa da kapsamından kopup içeriğinin değiştirilmesi ile ortaya çıkan hareketlere pratik denilmektedir. Bu pratiklerin görünür olduğu yerler ise şüphesiz geçiş dönemleridir. Geçiş dönemleri insanlar için bazen yorucu, bazen sevinçli, bazen de hüzünlü olabilmektedir. Bu süreçleri atlattırken insanlar sürecin ve sonrasında yaşanacak hayatın daha iyi olması için çabalamaktadır. Bu çabanın en büyük göstergesi olan ritüel, pratik ve tören insanlar tarafından etkin şekilde kullanılmaktadır. Bu uygulamalar baskın şekilde kutsal öğeler içerse de geçmiş deneyimleri ve simgesel benzetmeleri de içeriğinde barındırmaktadır.

Ritüel, pratik ve törenin faal şekilde kullanıldığı geçiş dönemlerinin ilki olan doğum, temelinde yeni bir canlıyı, bir insanı dünyaya getirmeyi içerdiğinden insanlar tarafından çok önemsenmektedir. Doğumun gerçekleşmesi geçiş dönemleri için bir başlangıç, insanlar için ise devamlılığın bir gereğidir. Döngünün asla durmaması, doğanın bir kanunu iken, içerisinde oluşan ufak pürüzler insanlar tarafından giderilmeye çalışılmaktadır. Doğum süreci çoğu aile için rutin şekilde ilerlerken bazı istisnai durumlarda gerçekleşmemekte ya da gerçekleşmesi zaman almaktadır. Bu noktada çözüm arayışı insanları pratiklere başvurmaya iter. Günümüzde akılcı yollar ile çözülen bu sorunlar geçmişte sahip olunan imkânsızlıklardan ötürü insanları bir

arayışa sürüklemiş ve bunun sonucunda bazı uygulamalar ortaya çıkmıştır. Geçmiş deneyimler ve simgesel benzetmeler kullanarak yapılan pratikler doğum olayının başlamadığı, başlayamadığı durumlardan çocuğun ölümüne kadarki süreçte yaşayacağı tüm olguların daha iyi, daha güzel, daha sağlıklı olması için kullanılmaktadır. Kutsalın ve inancın baskın olduğu ritüel ve pratikler Anadolu coğrafyasında çok yaygındır. En doğusundan en batısına kadar her topluluğun kullandığı ritüeller, yoğun şekilde geçiş dönemlerinin doğum aşamasında da kullanılmaktadır. Doğum toplumlarında çoğalmayı, soyun devamını ve gücü temsil ettiğinden insanlar tarafından çok önemsenmektedir. Çoğalmak insanlığın temel içgüdüleri olmakla beraber yanında getirdiği gücü kullanmak isteyen toplumlar bunun için çaba göstermektedir. Özellikle doğumun olmadığı, olamadığı durumlarda gerçekleşmesi için başvurulacak pratiklerin yoğunluğu bize bunu göstermektedir. Bu pratiklerin yanında insanlar olumsuz etkilenebileceği düşündüğü durumlardan da kaçınmaktadır. Simgesel olarak kötüyü temsil ettiği düşünülen varlıklar üzerinde yapılan kaçınmalar da bir süre sonra kalıplaşarak pratik haline gelmiştir.

Doğum sürecinin tamamıyla iyi geçmesi için yapılan pratikler bazen çok basit düzeyde ilerlerken bazen de çok karmaşık bir hal alabilir. Bu pratikler simgesel ve dinsel özellikte olmakla birlikte hepsinde amaç “iyi” olanı yakalamaktır. Doğum döneminde uygulanan pratiklerle sürecin başlayamadığı durumlarda başlatmak, sürecin sıkıntısız ilerlemesini sağlamak, doğumun kolay ve sağlıklı olmasını sağlamak, doğumdan sonra da çocuğu korumayı sağlamak amaçlanmaktadır.

Toplum tarafından “iyi” olarak değerlendirilen eylemler ya da istekler her grup için aynı değerde kabul görmemektedir. Bu ise dönemsel farklılaşmasının yanında aynı kültür temellerinin de zamanla değişime uğramasına neden olmaktadır. Bu dönemsel ve zamansal farklılaşmada ritüeller aynı kalırken yapıbozuma uğramış halleri ise pratik olarak devam etmektedir. Çalışmanın temelinde ele alınan geçmişten günümüze bağlamı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Kaçınılmaz bir gerçek olan zamanın yarattığı değişimi hızlandıran ya da şekillendiren yan etkenler de bulunmaktadır. Ekonomik değişimler, doğa olayları, savaşlar, yönetim biçimleri ve teknolojik gelişmeler sırasıyla kültür, inanç, imkân ve ritüellere etki eder. Değişim her ne kadar kaçınılmaz olsa da ritüel ve pratik arasındaki farkın oluşmasına imkân veren, temele sadık kalma – değiştirerek ya da geliştirerek kullanma ikilemi her zaman oluşmaktadır. Pratiklerin değişimine ve gelişimine sebep olan bu dinamik yapı da tek başına sebep değildir. Kültürlerin ya da toplulukların birbirleriyle olan etkileşiminde bu değişime

katkıları vardır. Geçmişte farklı toplulukların birbirleriyle etkileşimi daha zayıf ve yavaş olsa da teknolojinin ve ulaşımın gelişmesi bu etkileşimi artırmıştır. Her zaman değişime ve gelişime açık olan insan, her etkileşimden az ya da çok etkilenecek farklı toplumlardan bir şeyler öğrenir. Günümüzde teknolojik imkanların ve iletişimin çok hızlı olması sebebiyle kültürler arası etkileşim çok daha aktiftir. Gelişme hızının her geçen gün daha da arttığı dünyada uygulanan pratiklerin çeşitlenmesi de aynı hızda olmaktadır. Çalışmanın temelinde bulunan geçmişten günümüze doğum edimleri de son yıllarda değişime sebep olan etkenler neticesinde daha hızlı gelişim ve çeşitlilik göstermiştir.

Günümüzde doğum döneminin ilerleme sürecinde ne tamamen geçmişten kopulmakta ne de tamamen geçmişe bağlı kalınmaktadır. Kadim kültüre sahip Anadolu coğrafyası bünyesinde birçok ritüeli barındırmaktadır. Bu uygulamalar geçmişten günümüze kadar uygulanmış bu süreçte bazıları değişime uğrarken bazıları da hiç değişime uğramadan günümüze kadar gelmiştir. Geçmiş ve günümüz pratikleri arasında en büyük değişim sağlığın söz konusu olduğu pratiklerdir. İnsanoğlunun eriştiği imkanlar binlerce yıllık tarih içerisinde çok kısa bir zaman dilimine tekabül etmektedir. Teknolojinin, ekonominin ve bilginin kısıtlı olduğu zamanlarda insanlar, ortaya çıkan sorunları deneme yanılma yöntemiyle ve dinsel büyüsel işlemler ile çözmeye çalışmıştır. Bu süreçlerde yapılan uygulamaların çoğunun temeli inanca dayalıyken bir kısmı da deneme yanılma yöntemi ile elde edilmiş geçmiş deneyimlerdir. Doğum dönemi pratiklerini en genel şekilde, çocuk olması ve olmaması için yapılanlar, gebelik sürecinde yapılanlar ve doğum sırası ve sonrasında yapılanlar olarak ayırmak mümkündür. Günümüzde tüm bu süreçler doktor kontrolünde ilerlerken geçmişte inanç ya da deneyim temelli pratikler ile sağaltım yapılmıştır. Yapılan pratiklerin amacı her ne kadar bir çözüm arayışı olsa da bilimsel temeli olmayan uygulamalar kadını ve çocuğu riske atmıştır. Çünkü gebelik oldukça hassas bir süreci işaretler, bu dönemde anne ve bebek dışarıdan gelebilecek zararlara açıktır. Bu noktada geçmiş ile günümüz pratikleri arasındaki makas da en çok sağlığın söz konusu olduğu konularda oluşmaktadır.

Hamilelik sürecinin başlamasıyla birlikte bir yanda anne ve çocuğun sağlığı düşünülürken diğer yanda mutluluk, merak ve telaş yaşanmaktadır. Kadının hamile olduğu öğrenildikten sonra artık onun için farklı bir hayat başlamaktadır. Gebelik süreci boyunca kendine daha çok dikkat eden kadınlar, güçlü halk inanışlarını da kulak ardı etmezler. Kadının gebelik süreci boyunca neler yapması ve yapmaması gerektiği ile ilgili birçok halk inanışı

bulunmaktadır. Daha çok dinsel büyüsel ve benzetme temelinde oluşan bu inanışlar gebelik sürecinin neredeyse tamamında bulunmaktadır. Güçlü bir yönlendirici olan inanç, bu pratiklerin oluşmasında büyük etkiye sahiptir. Dönem şartları gereği bilginin kısıtlı olması insanları bir şeylere inanmaya ve bu temelde pratikler oluşturmaya itmektedir. İnsanlar için önemli olan doğum sürecinde birçok pratiğin ortaya çıkması şaşırtıcı değildir. Günümüzde hala devam eden birçok pratik bulunsada hiçbir bilimsel dayanağı bulunmayan ve bilimsel olarak dahi müdahale edilmesinin imkânsız olduğu olgular için yapılan pratikler artık yok olmaya başlamıştır. Rasyonel düşüncenin hâkim olmaya başlaması bu sonu kaçınılmaz kılmaktadır.

Doğumun önemli bir olgu olması, süreci yönetmeye çalışan insanlar tarafından ortaya birçok ritüel devamında da pratikleri çıkarmış kutlu olma isteği de törenlerin oluşmasını sağlamıştır. Törenler toplum içerisinde uygulanan pratikleri sergilemek için kullanılmaktadır. Geçmişte uygulanan pratikler daha sade ve gösterişsiz hatta gizli yapılırken günümüzde ortaya çıkan pratikler daha törensel olmaya başlamıştır. Bu farklılığın oluşmaya başlaması geçmişten günümüze doğum pratiklerinin incelenmesi, irdelenmesi ve araştırılması noktasında bir motivasyon oluşturmaktadır.

Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, Manavgat'ta, geçmişte ve günümüzde doğum sürecinde işlerliği olan tatbiklerin ve gösterimlerin tespitini hedefleyen bir saha çalışmasına dayanır. Bu çalışma, doğuma dair çağdaş tutumun bir temelini olduğunu bunun ise “ritüel” “pratik veya uygulama” ve “tören” kavramlarıyla gösterilebileceğine dair bir bakış açısı sunar. Bir başka deyişle doğum etrafında şekillenen ritüel, pratik veya uygulama ve tören kavramlarının mahiyetini gelenekte ve güncelde olduğu haliyle ortaya koymaya çalışmaktadır.

Bu yaklaşımın üzerinde durduğu düşünce ise, gelenekte yer alan doğum ritüelleri, pratik ve törenin niteliğini belirtmek, güncel evrilirken kapsamına aldığı değerleri göstermektir.

Araştırmanın Amacı

Yaşamı şekillendiren geçiş süreçlerinin ilki olan doğum, insanın birey olma serüveninin başlangıcıdır. Doğum olgusu kendi içinde üç bölüme ayrılır. Bu bölümlere ise ritüel, pratik ve törenler eşlik eder. Bu çalışmadaki asıl amacımız ise kısmen konargöçer bir hayat yaşamış Manavgat insanının doğum sürecinde başvurduğu ritüeller, bu süreci yönetirken ortaya

koydukları yeni yaratımlar ve onlara eşlik eden gösterimler üzerinden halkbilimsel bir veri elde etmektir.

Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma kapsamında, doğum etrafında gelişen ritüel, pratik ve törenler ele alınmakta ve Manavgat'ta ne şekilde işlerlik kazandığı tartışılmaktadır. Doğumun kapsamı ritüel pratik ve tören üzerinden detaylandırılarak Anadolu sahasındaki verilerle de karşılaştırması yapılmaktadır.

Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi, “ritüel”, “pratik” ve “tören” kavramları üzerine karşılaştırmalı bir tartışma yapılmasına dayanmaktadır. Bu tartışmada, sosyoloji, antropoloji ve halk bilimi gibi bilim dallarının “ritüel”, “pratik” ve “tören” kavramları ele alınmaktadır. Bu ifadeler doğum olgusu üzerinde tartışılarak, “ritüel” “pratik” ve “tören” kavramlarının mahiyeti yeniden yorumlanmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, etnografik bakış açısı temelinde değerlendirilmiştir. Konuya ilişkin kavramları detaylandırmak ve örnekleri tanımlayabilmek için geniş bir literatür taraması yapılmıştır. İlk olarak çalışmada, kavramsal çerçeveyi belirlemeye yönelik tartışmalar üzerinden ritüel ve pratik kavramının sınırları ortaya konularak, bu tartışmalara zemin oluşturan kuramsal bakış açılarının kavramları ele alış tarzları değerlendirilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu Manavgat ilçesinde yaşayan 20-65 yaş aralığındaki kaynak kişiler oluşturmaktadır. Bu çalışmada 59 kadın 4 erkek katılımcı vardır. Bu çalışma grubunun 7'si 20-45 yaş aralığında, 20'si 45-65 yaş aralığında 36'sı ise 65 yaş üstü kaynak kişilerdir. Bu katılımcılardan da 39'u eğitim görmüş, 24'ü herhangi bir eğitim almamıştır.

Çalışmanın örneklem seçiminde iki yöntem uygulanmıştır. Bunlardan birincisi doğum hakkında bilgi sahibi olduğu önceden tespit edilen kişileri çalışmaya dahil ederken başvurduğumuz yargısal örnekleme, diğeri ise görüşmeler sırasında kaynak kişilerin yönlendirmesi ile çalışmaya dahil edilen katılımcıların belirlendiği kartopu örnekleme yöntemidir.

Çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme tekniği uygulanmıştır. Literatürdeki doğuma yönelik görüşme soruları ek sorular ile desteklenmiş, yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile de veriler elde edilmiştir. Sahada teknik araç ve gereç olarak ses kayıt cihazı ve fotoğraf makinesi kullanılmış, alan çalışması yapılırken konu ile ilgili verilere ek olarak bilginin meydana geldiği ve sürekliliğinin sağlandığı ortamı detaylandıran fotoğraflar da çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırma verilerinin değerlendirilmesi betimsel analiz tekniği kullanılarak yapılmıştır. Bu analiz yönteminde ise geçerli olan temalar ritüel pratik veya uygulama ve tören gibi doğum edimleri olarak belirlenmiştir. Bu kapsama doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası başlıkları dahil edilmiş, edimler üç ana başlık altında otuz üç başlıkta değerlendirilmiştir. Çalışmaya dahil olan kaynak kişiler ise alfabetik sıralamaya göre verilmiş, metnin içinde de bu kaynaklar “K.K.” biçiminde gösterilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular ritüel, pratik ve tören kavramları ile ilişkilendirilmiş, aynı zamanda literatürdeki bulgular ile de karşılaştırılmıştır.

Çalışmamızı yürütürken hem içerik hem de yöntem bakımından örnek aldığımız ve bilgilerinden yararlandığımız üç önemli kaynak bulunmaktadır. Bunlar: Orhan Acıpayamlı'nın *Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Sedat Veyis Örnek'in *Türk Halkbilimi*, Pertev Naili Boratav'ın da *100 Soruda Türk Folkloru* kitaplarıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANI

1.1. Manavgat'ın Genel Durumu

Manavgat, Antalya'nın on dokuz ilçesinden en büyük yüz ölçümüne sahip ilçesidir. İlçe Akdeniz bölgesinde yer aldığından bu bölgenin özelliklerini taşır. İlçeyi çevreleyen Toros dağları bölgede karasal iklim soğuklarının yaşanmasını engellemektedir. İl merkezine 75 km uzaklıkta ve çevresinde Gündoğmuş, Akseki, İbradı ve Alanya ilçeleri bulunmaktadır (Görgeç, 2020: 10). İlçe antik dönemlerde Melas adıyla anılan Manavgat ırmağının doğu ve batı taraflarına yayılmıştır (Dinç, 2020: 16).

Manavgat Akdeniz ikliminin yaşandığı yıllık sıcaklık ortalaması 18,7 olan bir bölgedir. En yüksek sıcaklıklar Ağustos ayında yaşanırken en düşük sıcaklıklar ise ocak ayında yaşanır. Yağış oranları kış aylarında çok yüksektir fakat yaz aylarında neredeyse hiç yağış almamaktadır (Dinç, 2020: 356-357).

Manavgat adının nereden geldiği hakkında birçok fikir bulunmaktadır. Manavgat isminin Antik çağlarda bölgede yaşayan Luwilerden geldiği de öne sürülen fikirlerden biridir. Bölgenin Antik çağda isminin “Manawva” yani tanrıça tapınağı olduğu günümüze ses dönüşümleriyle Manavgat olarak geldiği düşünülmektedir (Görgeç, 2020: 14; Karaca, 2009: 8).

Manavgat yöresi ağızları ile ilgili araştırma yapan Görgeç'in aktardığına göre Manavgat isminin bölgenin yerleşik halkı Manavlardan geldiği tahmin edilmektedir. Yörükler hayvancılık ile uğraştığı için meyve ve sebze ihtiyaçlarını yerleşik hayat yaşayan ve tarım ile ilgilenen Manavlardan alışveriş yaparak karşılamaktadır. Alışveriş sırasında söylenen “Manav hundan ğat, bundan ğat, manav ğat!” cümlelerinin yuvarlanması ile Manavgat'a dönüştüğü dile getirilmektedir (Görgeç, 2020: 13).

Manavgat isminin Osmanlı dönemlerinde yaşayan Manavgadyan isimli cemaatten ya da yine bölgede yaşayan Manav Yörüklerinden geldiği ile ilgili düşünceler de bulunmaktadır. Manavgat isminin topluluklardan mı alındığı yoksa toplulukların isminin bölgeden mi geldiği hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat 1361 yılında Kıbrıs'ın, Karamanoğulları'nın veya Tekeoğulları'nın yönetiminde olan Manavgat Emirliğini fethettiği ile ilgili bilgi kaynaklarda geçmektedir. Bu durum bölge isminin topluluklardan geldiği düşüncesine ters düşmektedir (Gencer, 1985: 502; Karaca, 2009: 9). Bölge isminin geçmiş kaynaklarda

çoğunlukla Manavgat olarak anılması ismin antik çağlardan günümüze kadar ses dönüşümleriyle geldiği fikrini güçlendirmektedir.

1.2. Manavgat Tarihi

Manavgat'ın tarihi ile ilgili bilgiler antik çağlara kadar uzanmaktadır. Manavgat bölgesi antik çağlarda Pamfilya adı ile Manavgat ırmağı ise Melas adı ile anılmaktadır. Bölge su kaynaklarının çok olması ve toprakların verimli olması sebebi ile farklı topluluklar tarafından sürekli işgale uğramıştır (Texier, 2002: 474-475; Görgeç, 2020: 15). Pamfilya bölgesinin doğu sınırında bulunan Manavgat ile ilgili en eski kaynaklar Hitit tabletleridir. Tabletlerde Akhivayalar'ın bölgede yaşadığı ve Luvice denilen dili konuştukları belirtilmektedir (MATSO, 2019: 28).

Pamfilya bölgesi yani günümüzdeki ismi ile Manavgat Türk hakimiyetine geçmeden önce bölge birçok topluluk tarafından ele geçirilmeye çalışılmış ve farklı topluluklar tarafından yönetilmiştir (Görgeç, 2020: 16). Antalya'nın Anadolu Selçuklu devleti tarafından 1214 yılında ele geçirilmesinden bir süre sonra 1225 yılında Manavgat bölgesi de Anadolu Selçuklu devleti hakimiyetine girmiştir. Bölge bu tarihten sonra Alanya sancağına bağlanmıştır (Esen, 2005: 19).

Anadolu Selçuklu devletinin Moğol baskısı ile zayıfladığı ve beyliklerin bağımsızlıklarını ilan ettiği dönemde Manavgat bölgesi birçok beylik tarafından ele geçirilmeye çalışılmış, yönetim farklı beylikler arasında el değiştirmiştir. Bölge Osmanlı tarafından ele geçirilene kadar Hamidoğulları, Karamanoğulları, Tekeoğulları, Alaiye Beyliği, Manavgat Emirliği hatta Kıbrıs krallığı ve Memluk devleti tarafından yönetilmiştir (Karaca, 2009: 24).

Antalya 1391 yılında Yıldırım Bayezid yönetimindeki Osmanlı devleti tarafından düzenlenen seferler ile ele geçirilmiştir. Aynı tarihlerde Manavgat'ın batısı Osmanlı hakimiyetine geçmiştir. Ankara savaşında bölgenin bir kısmı kaybedilse de II. Murad zamanında tekrar ele geçirilmiştir (Karaca, 2009: 25). Manavgat bölgesinin tamamen Osmanlı yönetimine geçmesi II. Selim'in Kıbrıs'ı fethetmesiyle olmuştur (Konyalı ve Yıldız, 2010: 98). Belli bir süre sancak beyi atanarak bağımsız sancak olan Manavgat daha sonra Alanya ile birleştirilerek tek sancak yapılmış ve Anadolu Eyaletine bağlanmıştır. Manavgat cumhuriyetin kuruluşuna kadarki süreçte farklı statülere sahip olmuş olsa da Osmanlı himayesinden çıkmamıştır (Yörük, 2019: 152- 155; Uslu, 2015: 33).

Cumhuriyetin ilanından sonra Antalya vilayet statüsü almış 10 kaza 21 nahiye ayrılmıştır. Manavgat ilçe olduktan sonra Merkez, Taşağıl ve Beşkonak nahiyelerine ayrılmış, 1974 yılında nahiye kaldırıldıktan sonra tüm köyler Manavgat'a bağlanmıştır. Beşkonak köy olurken Taşağıl belediye statüsü almıştır. Cumhuriyet Manavgat'ının ilk kaymakamı Ömer Bedreddin Uşaklı; ilk belediye başkanı ise Emin Güneylioğlu'dur. Cumhuriyetin Manavgat'taki ilk büyük faaliyetlerinden birisi kayık ile geçilmek zorunda kalınan ırmağın üzerine bir köprü inşa etmek olmuştur. İlk yapıldığında renginin sarı olması sebebi ile halk arasında sarı köprü olarak bilinen demir köprü Alman Grupp firması tarafından Macar bir inşaat mühendisi yönetiminde yapılmıştır (Konyalı ve Yıldız, 2010: 253-261; Esen, 2005: 40). Ayrıca cumhuriyetin ilk yıllarında Konya Çumra'dan Manavgat'ta kurulacak bir limana demir yolu inşa ederek dış ticarete yönelik bir proje Mustafa Kemal Atatürk yönetimindeki bir heyet tarafından kabul edilmiş olsa da günümüze kadar hiç uygulanmamıştır (Yıldız ve Öz, 2020: 143-146).

Manavgat'ın etnik yapısından bahsedecek olursak yerli halk çoğunlukla Manavlar ve 1960'lardan sonra büyük çoğunluğu yerleşik hayata geçen Yörüklerden oluşmaktadır. Osmanlı kayıtlarında XV-XVI. yüzyıllarında altmış dokuz kişilik Arap bir grubun bu bölgeye yerleştirildiği görülmektedir. Bölgeye yerleştirilen Araplar bölge etnik yapısında herhangi bir değişikliğe sebep olmamış, Afro-Türkler olarak bölge halkına dahil olmuşlardır. Yörükler ve manavlar arasında da herhangi bir etnik yapı farkı bulunmamaktadır. Halk arasında Türkçeden başka bir dil konuşulmamaktadır (Sümer, 1999: 194).

1.3. Manavgat'ın Coğrafi Özellikleri

Manavgat Antalya'nın 74 kilometre doğusunda yer alan Antalya'nın en büyük ikinci ilçesidir. 64 kilometrelik sahili bulunan ilçe Serik, İbradı, Akseki, Alanya ve Gündoğmuş ilçelerine komşudur. Komşu Antalya ilçelerinin yanında Isparta'nın Sütçüler ilçesine ve Konya'nın Derebucak ilçelerine de komşudur. Manavgat'ın Serik ile olan sınırı Köprüçay vadisi ile belirlenirken Alanya ile olan sınırı ise Alara çayı ile ayrılmaktadır.

Manavgat'ın iklim özellikleri tipik Akdeniz iklimidir. Kışları ılık ve yağışlı yazları ise sıcak ve kuraktır. İklim özellikleri Toros dağlarına doğru gittikçe değişmeye başlamaktadır. Yükseltinin artması ile iklim daha sert hale gelir yağış artar sıcaklık düşer. Bölge bitki örtüsü

bakımından oldukça zengindir. Kızılçam başta olmak üzere defne, yemiş, sariağaç, keçiboynuzu, mersin, delice ağaçları yaygın olarak bulunmaktadır (Ak, 2019: 1).

Manavgat'ın sahip olduğu tek doğal göl Titreyen Göl'dür. Geçmişte lagün olan bu gölün günümüzde deniz ile bağlantısı kalmamıştır. Manavgat doğal olmasa da birçok set gölüne sahiptir. Manavgat çayı üzerinde elektrik üretimi ve sulama için kurulan Oymapınar, Naras ve Manavgat barajları arkalarında bu set göllerini oluşturmuştur (Ak, 2019: 2).

Manavgat'ın su kaynaklarının bolluğu, toprağının tarıma elverişli ve ikliminin de uygun olması sebebiyle ilçede turunçgil, zeytin, tahıl, meyve ve sebze üretimi yoğundur. Toros dağlarına doğru gidildikçe yükseltinin artmasıyla yaşanan sıcaklık düşüşü kıyı kesimlerinde ekilen meyve sebzelerin yerini daha çok tahıl ve bağcılığa bırakmaktadır. İklimin sert olduğu bölgelerde bölge halkı küçükbaş hayvancılığın yanında arıcılık da yapmaktadır (Ak, 2019: 2). Manavgat tarıma her ne kadar elverişli olsa da bölgenin turizm ile tanışmasıyla birlikte halk tarım arazilerini turizme açmıştır. Tarım arazilerinin turizme açılması ile birlikte de tarım işçileri turizm alanında yer edinmeye başlamıştır (Ak, 2019: 2).

Antik çağlardan günümüze kadar birçok farklı toplumun yaşadığı Manavgat günümüzde çok imkanlı bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgede uzun süredir yaşayan halkın konargöçer bir yaşam biçiminden yerleşik hayata geçmesi, bölge ekonomisinin tarım ve hayvancılıktan turizme doğru kaymasına yol açmıştır. Manavgat'ta günlük olağan şartların geçmişe oranla çok daha iyi ve gelişmiş olması değişimin kaçınılmaz olmasına yol açar.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ritüelin Mahiyeti, Örüntüleri ve İlişkiler Ağı

2.1.1. Geçiş İlişkileri Bakımından Ritüel

“Geçiş ritüelleri” tanımıyla, bireyin yaşamındaki ayin odaklı etkinlikler eşliğinde gerçekleşen statüsel değişimleri ortaya koyan Arnold Van Gennep; bu geçiş ritüellerini ise “ayrılma-geçiş-bütünleşme” biçiminde üç evrede incelemektedir. Gennep’e göre bu evreler belirli bir sürecin işaretleyicisidir (Gennep, 2022: 9-16).

Gennep’in ilk evre olarak tanımladığı ‘ayrılma’ evresinde birey, belirlenmiş başka bir statüde bulunma arzusuyla içinde bulunduğu olağan akışın dışına çıkar. Gennep’e göre yarı uygar toplumlar bu değişimlere kolay uyum sağlar ve bu değişimleri tören ile kuşatır. Gennep, yarı uygar toplumların tören tutumlarını ele alırken kutsal ve din dışı üzerine de bir değerlendirme yapar. Gennep’e göre yarı uygar zihin için hiçbir eylem kutsaldan bağımsız değildir. Yarı uygar toplumlarda, kişinin hayatındaki değişiklikler kutsalla olan bağı güçlendirir. Kutsiyet temelli bir düşünce tarzına sahip olan toplumlarda ise toplum ve birey etkileşimi söz konusudur. Bu etkileşim ise toplum nezdinde bir rahatsızlığa yol açmaz. Bu durum da ritüelin uygulanabilirliğini kolaylaştırır (Gennep, 2022: 2-3).

Gennep, ikinci evre olan “geçiş” evresinde ise söz konusu ritüelin bir toplum huzurunda gerçekleştiğini belirtir. Burada esas olan ise ritüelin semantiğini bozmayan aksine onu pekiştiren kalıpların kullanılmasıdır. Bu da benimsenen statünün toplum tarafından tasdik edilmesiyle mümkün olur. Bu evrede birey, bir önceki evreden ayrılma ve bünyesine kattığı yenilik ile yeni yaşama dahil olma arasında bir eşiktir (Gennep, 2022: 61-64).

“Bütünleşme” evresinde ise birey, dönüşümün verdiği yenilik ile yaşamına devam eder. Bu evrede bireyin gerçekleştirdiği ritüel artık meşru bir hal alır. Van Gennep’e göre normal zaman ve mekâna dönüş söz konusudur. Bireyler normal hayatın akışına, dönüşmüş birer birey olarak dahil olurlar.

2.1.2. Kutsalla İlişki Bağlamında Ritüel

Emile Durkheim, *Dini Hayatın İlk Biçimlerinde* ritüeli şu şekilde aktarır: “... ayinler, bir kimsenin kutsal olan şeylere karşı nasıl davranması gerektiğini emreden davranış

kurallarıdır.” Bu sözleriyle ritüelin kutsalla olan ilişkisini ortaya koyan Durkheim, kutsalı ise sıradan olanlardan ayrılmış ve yasaklanmış inançlar olarak nitelemektedir (2005: 60,67).

Durkheim, ritüeli dinin merkezine koyarken onun toplumsal yönüne de vurgu yapar. Toplumun ortaya koyduğu inanç ve değerleri kolektif temsiller olarak açıklayan Durkheim, bu temsillerin ise ritüellerin kullanımıyla var olduğunu ve içerik yönünden bireysel bir yaratmadan daha kapsamlı olduğunu belirtir (Marshall, 1999: 419).

Bunun yanında, Durkheim, ritüellerin toplumda dayanışma ruhu oluşturduğunu bunun da bir aradalığı pekiştiren önemli bir unsur olduğunu belirtir. Durkheim’e göre ritüelde asıl olan şey eylemdir; eylem inanca hizmet eder böylece anlamlı birimler oluşur. Bir diğer ifadeyle insanlar, birbiriyle olan etkileşimlerinde ritüeli kullanır, bu etkileşim ise inancı güçlendirir. Böylece toplumsal yapıda yaygın olan düşünce ve değer ritüellerin yarattığı coşku sayesinde yayılır (Marshall, 1999: 623).

Ritüelin ne olduğuna ilişkin görüşlerin yanında ritüelin kaynağını sorgulayan görüşler de vardır. Bu noktada, Durkheim mit-ritüel kurama ilişkin görüşlerini aktarırken, mitin ritüelin ardılı olduğunu ve mitin ritüele dayanak olması için içeriğini yine ritüellerden sonra şekillendirdiğini belirtir (Segal, 2012: 178).

Durkheim’in dini anlamlandırmaya yönelik düşüncesi ışığında dine yönelik eylemlerde tanrıya olan bağlılık değil tanrı adına yapılan eylem önemli görülür. Bu durum ise toplumu oluşturan yapılar ritüel için bir araya geldiğinde belirir.

“Gerçekte, hakikaten bir dine sahip olan bir kimse ibadetin mutluluk, iç huzuru, sukûnet ve coşkunluk hislerini tahrik ettiğini çok iyi bilir. Bu hisler, inananlar için inançlarının tecrübi kanıtını teşkil ederler. İbadet yalnızca, inananın dışsal olarak ifade ettiği bir işaretler sistemi değildir; imanın yaratıldığı ve dönemsel olarak yeniden yaratıldığı vasıtaların bütünüdür. İster maddi davranışlardan isterse zihni faaliyetlerden oluşmuş olsun, her zaman etkili olan ibadetin kendisidir.” (2005: 489).

Burada dikkat çeken bir diğer önemli nokta Tanrı’yı keşfetme noktasında yapılan ritüeller, bireyleri “toplumsal normlara uydurmak” için bir rol üstlenir. Bu noktada ise din tam olarak kendisinden beklenileni toplumun üyelerine verir, beraberlik ruhunu yüceltir.

2.1.3. Mit-Ritüel Örüntüsünde Ritüel

Lord Raglan, ritüeli ele alırken mitle ilişkisini ön plana koyar. Ona göre ritüel, önceden yapılmış bir şeyin anlatısıdır. Mit ise sadece anlatıyla ilişkin bir rit değil; birlikte anlatıldığı ritle ya da onsuz ortaya konabilen bir anlatıdır. Mit ve ritüelin ilişkisine değinen Hooke’un

görüşlerini aktaran Raglan; mit ve ritüelin zaman içinde insanların sürekli ihtiyaçlarını karşıladığını, bunun ise yaşam için gerekli olduğunu belirtir. Mit ile ritüelin ilişkisini ortaya koyarken de birbirlerinin öncüsü olabileceğini belirtir. Becket'in ölümünün üzerine katedralde hac vazifesini yerine getiren insanların Becket'in yaşamı ve ölümü ile ilgili dualar ve ilahiler okuyarak bir ritüel gerçekleştirmeleri bir mitin ritüele açılan kapısıdır. Becket'in hikâyesi, ezberlenerek yapılan bir ritüel içerdiği için mit olarak kabul edilir. Bunun yanında Fawkes'in asılması ve insanların bunu yakılmış olarak mitleştirmesi bunun üzerine bir ritüel uygulanması ritüelin ezbere dayalı bir sürecin ürünü olduğunu gösterir. Mitlerin tarihsel olarak kesin olarak doğruluk taşınamamasının nedeni olarak ritüellerinin çoğunun bazı tarihsel olaylardan sonra değil zamanla gelişmiş olmasını gösteren Raglan; Avrupa'da ve Amerika'da insanların ritüel olarak gerçekleştirdikleri şeylerin şansızlığın uğramaması için bir koruma amaçlı eylem olarak görülmesi ve nedensizliğin vurgulanmasının Tanrılarla ya da kahramanlarla ilişkisinin olmasının muhakkak olduğunu söyler (Raglan, 2004: 187-190).

Raglan'ın üzerinde durduğu bir diğer nokta ise ritüelin içinde esinlendiği mitle ilişkili sembollerin olmasıdır. Burada asıl önemli olan asıl olan veya dönüşmüş ritüelde mutlaka aleni ya da simgesel olarak mitten parça ele alınır. Kurban ritüelinde de bu durumu görebilmek mümkündür. İnsanın kurban edilmesi zamanla dönüşerek yeni bir hal almıştır. Artık bu ritüelde insan kurban edilmiyordu ama dönüşen ritüelin ilk ritüelden izler taşıması ve ona gönderme yapması muhakkaktır.

2.1.4. Yapısal İlişkiler Bakımından Ritüel

Levi-Strauss ritüeli ele alırken onun mitle ilişkisini ortaya koyar. Aslında Levi-Strauss'un üzerinde durduğu konu mittir. Ritüelin ise mitteki yapılar gibi karşıtlıklar(diyalektik) üzerine bir örüntü çizdiğini belirtir. Mitteki ve ritüeldeki ilişkinin tespiti durumunda bir nedenselliğin aranmaması gerektiğini aradaki benzerliğin eytişim düzleminde kalması gerektiğini bunun ise mitin ve ritüelin yapısal çözümünün yapılmasıyla mümkün olacağını belirtir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli unsur ise Levi-Strauss, miti ele alırken anlatsal yönüne odaklanmaz, onun için asıl olan mitik düşünüşün yapısıdır. Diğer bir ifadeyle, Levi-Strauss'a göre mitin bir bakıma da ritüelin anlamını tek bir örnek üzerinden değerlendirmek yanlıştır. Mitin ve ritüelin anlamı benzer varyantlarla eytişim düzeyinde kurduğu ilişkide bulunur (Segal, 2012: 184-186).

2.1.5. İşlev ve Mekanizmaları Açısından Ritüel

İşlevselci kuramın önemli bir ismi olan Malinowski'ye göre, bir toplumun sahip olduğu değerlerde insanın tatmini ön plandadır. Bu değerler ise o günün şartları doğrultusunda irdelenmelidir. Değerlere belli bir milat koyan anlayışın aksine Malinowski, bugünün anlamını vurgular.

Dinin toplum için işlevsel olduğunu öne süren Malinowski'ye göre ritüel, yani bir dini tören mitten daha önemli bir konumda değildir. Bu görüşünü ise ritüelin sağlamasını yapmak gerektiğinde ilk bakılacak verinin mit olduğunu söyleyerek gerekçelendirir. Toplumun ayakta kalabilmesi için birtakım değerlere ihtiyaç vardır, bu değerler ise işlevsel olduğu sürece kabul görür. Bu değerlerin kabulü ve devamlılığı için de mutlaka temellendirilmesi gerekir. Bu sağlamayı ise mit yapar. “*Mit’e* gelince, bir rit, bir tören ya da toplumsal kural ya da ahlak, eskiliğin, gerçekliğin ve kutsallığın haklılığını istediği zaman ortaya çıkıyor.” (Malinowski, 1998: 110).

Mit ve ritüeli değerlendirirken birbirinin tamamlayıcısı olarak gören Malinowski, mitin eylem halinin ve işlevinin ritüel olduğunu belirtir. Dahası, bireyin mit ve ritüeli dünyayı anlamlandırma sürecinde bir araç olarak kullandığını belirtir. Bu noktada Malinowski'nin esas vurguladığı nokta mit ve ritüelin sorgulamak için değil, keşfedilmiş durumlara yönelik bir benimsemenin vurgulanması için var olduğudur.

2.1.6. Zihinsel İlişkiler Olarak Ritüel

Zihinsel kuramın önemli bir temsilcisi olan Edward Tylor, mit ve ritüeli ele alırken animizm kavramına değinir. Tylor'a göre ilkel insanın açıklama arzusu beraberinde bir değerlendirmeyi getirir. İlkel gözlemleri sonucunda insanın ve doğadaki varlıkların bir ruha sahip olduğunu düşünür. Bu ruhları temsil edenler en nihayetinde çeşitli varlıklara dönüşür. İlkel ise bu temsillerin taşıdıkları değerleri açıklamak için de mitleri ortaya çıkarır. Tylor, animizmi dine denk görür. Bu noktada, din insanların zihnini meşgul eden sorulara cevap bulmuş olur (Segal, 2012:174-175; Hyman, 2006: 118; Sivri ve Köylü, 2013: 193).

Tylor'ın ritüel ve mit yaklaşımı ise mit merkezinde işlerlik kazanır. Tylor, günümüzde bir karşılığı olmayan, ihtiyaçları karşılama noktasında yetersiz kalan uygulamaların kalıntı olduğunu ve tek başına bir değeri açıklayamayacağı fikrinden hareketle mitin yaşanılan evrene bir cevap sunmaya çalıştığını ritüelin ise onun bir canlandırması olduğunu belirtir. Kısacası,

mit ritüelleri açıklamaya yarayan bilinçli anlatılardır (Alan, 2012: 217; Özbudun ve Emiroğlu, 2003: 603).

2.1.7. İlkel İnsanın İlişkileri Bağlantısı Bakımından Ritüel

İnsanlığın ilk yaratmalarından olan miti önemli gören bir diğer isim Levy Bruhl, mitin “gerçek bir öykü” (Bruhl, 2016: 101) olduğunu dile getirir. Mitin anlamlandırılması noktasında modern insan ve ilkel insan ayrımı dikkat çeker. Modern insan rasyonel düşünce örüntüsüne sahipken ilkel insan duygusal düşüncenin merkezindedir. Bu farklı düşünceler sistemi ise deneyimin farklılaşmasına yol açar. Modern insan bilişsel bir deneyimle ilkel insan ise mistik deneyimle temsil edilir. İlkel insan basit bir şekilde sorgulamaya gerek duymadan deneyimini inancı haline getirir. “ Deneyimleri... onları, (yerliler) etraflarını çepeçevre sarmış olan ve yaşamlarıyla sağlıklarını her an etkileyebilecek olan doğaüstü güçlerin varlığı ve eylemlerinden haberdar etmektedir.” (Bruhl, 2016: 24). Olağanüstü hadiselerin mantıki yönü ilkel insan için bir değer ifade etmez. Bu noktada ise mitin gerçekliği ön plana çıkar, ilkel düşünüş için mistik deneyimlerin bir uzantısı konumuna gelir. Mitler ve törenlerde dile getirilen mitik dünya, mistik deneyimlerin vücuda geldiği bir ortam sunar (Alan, 2012: 49).

Bruhl’e göre ilkel insanın inanç bileşenlerinden biri olan simgenin ise simgelenen ile aynı özden olduğu kabul edilir, aralarındaki etkileşim unsuru dikkate alınır. Simge, simgeleneni içinde barındırır. Simge üzerinde meydana gelecek bir durumun doğrudan simgeleneni de etkileyeceği düşünülmektedir. Simgenin ilkel insanın inançlarında bu denli etkin olması mitsel törenlerde de kendini gösterir. Sadece simgenin değil büyüünün de ilkelin yaşamında yetkin olması ona atfedilen değeri artırır. Bu yönüyle de modern insandan ayrılan ilkel insan, deneyimlediği kötü veya iyi bir olayı büyüünün sarsıcı gücüyle açıklar (Alan, 2012: 49-50).

2.1.8. Kurumsal İlişkiler Açısından Ritüel

Ritüele ilişkin bir başka önemli görüş ise Bourdieu’nun bedeni temel alan düşüncesidir. Bourdieu’ya göre beden toplumsal yapıların ve pratiklerin merkezindedir, toplumsal yapılar beden üzerinden canlandırılır. Bourdieu, beden kavramını irdelerken onun habitusla ilişkisini ortaya koyar. İnsanın benimsediği kültürün zihninde bıraktığı bilgiler biçiminde nitelenen habitus kavramının ana dayanağı ise kalıcılık düzeyinde cisimleşmedir (Palabıyık, 2011: 128; Arpacı, 2020: 246-248).

Habitus kavramını değerlendiren Bourdieu, inançların nesnel gerçeklikten uzak daha çok adetlere dayandığını belirtir. Bu doğrultuda, inancın birey tarafından özümsemiş toplumsal uygulamalarla yaygınlaşan pratik özellik taşıyan yapısal yönlerini inceler. Bu adetler, bireysel ve kolektif deneyimlerin toplumca sağlamanın yapıldığı doğrulardır (Emiroğlu, 2003: 351).

İnsanın değişen düşüncelerinin deneyimlenmiş ürünü olan ritüeller zamanla kurumsal bir edim haline gelir. Bu pratikler alışkanlık olduğu için zayıf bir istekle yapılmak istenir. Yapılmamasının karşısında duracak güçlü bir otorite yoktur ve bu pratiği ise zorunda olmak düşüncesi yönetir (Kasap, 2021: 126-127).

Beden üzerinden ritüeli değerlendiren Bourdieu onun kurumsal tarafını da ele alır. Bunu ise Gennep'in geçiş ritüellerini eleştirerek yapar. Bourdieu, Gennep'in geçiş ritüelleri tanımlamasının genel geçer olduğunu belirterek bunun yerine kurumsallaşma ritüelini koyar. Buna yönelik eleştirisini ise kurumsallaşma ritüelinde, ritüelin gerçekleştirilmesi sırasında öncesinin ve sonrasının değil bu ritüellerden geçenlerle geçmeyenler arasındaki ayrımın önemli olduğunu belirterek yapar. Ayrıca kurumsallaşma ritüelinin geleneksel toplumlara özgü bir tanımlama olduğunu da Gennep eleştirisinin sonuna ekler. Kurumsallaşma ritüellerini eğitim üzerinden değerlendiren Bourdieu, eğitim evrelerini geçerken kabul edilme mitlerini andırır biçimde kabul edilen kişinin seçilmişliğin simgesi olarak diplomayla takdis edileceğini aktarır (Bourdieu, 2015: 222-223).

2.2. Pratik veya Uygulama

Birçok pencereden ritüeli irdeleyen çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar ritüel üzerine çeşitli bilgiler sunar ve ritüelin ne olduğunu ortaya koyar. Fakat aynı anlamda kullanılan yapıbozuma uğramış pratik hakkında bir bilgi sunmaz. Burada üzerinde durulması gereken en önemli nokta ritüelin işlevsel veya simgesel yönü kaybolduğunda onu ritüel olarak adlandırıp adlandıramayacağımızdır. Bu da bize yeni bir tanımlamanın olması gerektiğini söyler. Bu konu hakkında Erman Artun şöyle bir çıkarımda bulunur:

“Bugün uyulan birçok âdet ve inanma kalıpları eski Türk inançlarının günümüze gelmiş şekilleridir. Halk bu âdet, inanma ve bunlara bağlı pratiklerin eski geleneklerden geldiğini bilmektedir. Bu da bize bir çoğu ritüel işlevini kaybetmiş Türk inanç kalıntıları için âdet adı altında yaşadığını göstermektedir. Eski inançlara dayanan âdet inanma ve bunlara bağlı pratiklerin bazılarının halk arasında İslâmiyetin gereğindenmiş gibi kabul edilip yaşatıldığını görüyoruz.” (1998: 2).

Pratiğin ne olduğu noktasında bir tanımlama yapmak için de onu ritüelden ayıracak noktalarını bulmak gerekir. Bu konuda Sibel Özbudun'un *Ayinden Törene* kitabında aktardığı ritüelin ortak niteliklerine bakmak yerinde olur (1997: 19).

Özbudun'a göre ritüel simgesellik özelliğiyle ön plandadır, kutsal olarak değerlendirilenle mutlaka bağıntılı olması gerekir. Standardın korunması ve bu şekilde tekrarlanması önem arz eder. Bir pratik sonuç gayesi yoktur; yorumlamaya açık değildir. Değişim ya mümkün değildir ya da fark edilmeyen uzun zaman dilimine yayılmış bir değişim söz konusudur.

Özbudun'un çıkarımlarından hareketle bir uygulamanın pratik olarak değerlendirilmesi için kutsal bir arka plana ihtiyaç yoktur. Başvurulan uygulamalar yoruma açıktır, değişmemesi için de keskin bir kaide yoktur.

Pratiğin herhangi bir geleneğe, tarihi örüntüye, kutsal bağa, toplumsal ilişkiye illiyeti olmak zorunda değildir. Bu anlamda pratikler veya uygulamalar anlık, dönemlik, ömürlük olabilir ancak bu durum onu geleneksel yapmasa da (zira kuşaklar boyu bir aktarıma ihtiyaç vardır) kutsalla ilişkili kılabilir. Kutsalın, ritüelin veya geleneğin özütünden istifade etse de bunların yapısında bütünleşemez (Bu alandaki farklı karşılaştırmalar ve yaklaşımlar için İlhan'ın bazı çalışmalarına bakılabilir İlhan, 2017; İlhan, 2018a; İlhan, 2018b; İlhan, 2021).

2.3. Tören

Güncel Türkçe Sözlükte "Bir toplulukta, üyelerin belli bir olayı, kişiyi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirilmesi amaçlarıyla düzenlenen hareket dizisi, merasim."(TDK, 1998: 2244) biçiminde verilen tören kelimesi günümüzde ritüel, pratik, merasim kelimeleri ile eş anlamlı olarak kullanılır. Bu durum da birçok farklı görüşün ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Araştırmacılar, bu görüşlerin sınırlarının tam olarak çizilmediği kanısından hareketle ufak nüanslarla da olsa birbirinden ayrıldığını belirtir. Bazı araştırmacılar ise tersi bir sav ortaya koyarak kelimelerin birbirlerinin yerine kullanılabileceğini ve bunun bir anlam karmaşasına neden olmayacağını belirtir.

Bu kullanımları destekleyen görüşler, Christian Jacob ve Louis Bouttes'e dayanır. Jacob'a göre tören, inançların bir göstergesi ve ritüelin aktif hali; Bouttes için de maddeleştirme arzusudur. Bu araştırmacılar, törenin ritüelin aktif hali olduğunu belirterek tinselliğin ve yüceltmenin jest, mimik ve kalıp davranışlarla maddesele büründüğünü belirtir. Onlara göre

tören, bir zümrenin sosyal, dinsel, ekonomik ve kültürel yapısını sergiler (Christian Jacob ve Louis Bouttes'dan akt. Akarpınar, 1999: 4).

Bu görüşe antitezi ise Gluckman ortaya koyar. Gluckman, töreni irdelerken onun seküler olduğunu belirtir, bu yönüyle de ritüelden ayrıldığına dikkat çeker. törenin tanımlamasını yaparken “teknik veya oyalayıcı olmayan” ve “toplumsal ilişkileri “ifadelendirme” gibi anahtar kelimeleri kullanır. Ritüeli ise gizsel veya dinsel amaç ve araçlara kaynak olarak şekillenen daha sınırlı yapı olarak tanımlar. Bir başka deyişle, tören toplumsal ilişkileri kapsarken, ritüel ise kutsal mekân üzerine işlerlik gösterir (Özbudun, 2003: 809; Peacock, 2006: 141).

Tören, kamusal alanın sınırları içinde bir veya birden fazla katılımcının iştirakiyle gerçekleşen biçimlendirilmiş bir etkinliktir. Ritüel ise kalıpları çok önceden belli olan dinselik-büyüsellik arz eden bir etkinliktir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞUM ÖNCESİ

3.1. Bir Bebeğin Dünyaya Gelişi ve Geçiş Dönemleri

Birçok kültür örüntüsünü içine alan geçiş dönemleri, insan yaşamını toplum fark etmeksizin, bir uğraştan başka bir uğraşa, bir yaştan diğerine uğurlayan bir süreci tanımlar. Uğraşların ve yaşların değiştiği noktada bu aşamalara ritüel, pratik, tören gibi özel eylemler eşlik eder. Bu özel eylemler, geçiş dönemlerini toplumun beklentilerine ve kültürün kalıplarına göre şekillendirir. Kültür kalıplarının hazırlayıcısı olduğu geçiş dönemleri bireyi yeni bir forma sokar. Amacı ise bireyin yaşamında art arda gelen aşamalarda onun durumunu tanımlamak, kutlamak ve kutsamaktır. Bireyin de bu eylemler sırasında korunaksız olduğuna inanılmaktadır. Çünkü yaygın inanç geçiş aşamalarının tehlikeli bir eşlikçisi olduğu yönündedir. Bu yüzden birey bu aşamalar sırasında çeşitli eylemlerle tehlikeyi bertaraf etmeye çalışmaktadır. Bireyin aşamalardan geçerek yeni bir benlik kazanması yarı uygar toplumlarda kutsaldan bağımsız gerçekleşemez. Kutsalın belirleyiciliği bireyin eylemlerinin, düzenlenmesine ve gözetlenmesine neden olur. Burada da amaç toplumun zarar görmesini önlemektir (Gennep, 2022: 11; Örnek, 1977: 131).

Geçiş dönemlerinin her aşamasında etkin olan ritüel, pratik ve tören bir bebeğin dünyaya gelişinde daha çok hazırlayıcı ve koruyucu role sahiptir. Bebeğin ve annenin kutsal tezahürü çerçevesinde korunması daha fazladır. Bu ilk geçiş evresi beraberinde birçok bilinmezliği de getirir.

Eski çağlardan bu yana insanlar, çokluğa karşı azınlık olmamak için, güçlü bir topluluk olmak için sayılarının artmasını arzular. Temelde bu düşünceye dayanmakla birlikte insanlar, zaman içinde farklı nedenlerden dolayı çocuk istemeye başlar. Doğum hadisesi geçiş dönemlerinin ilk aşamasını oluşturan biyolojik bir süreçtir, birçok uygulamayı da beraberinde getirir. Bir diğer deyişle insanlar, inançlarına, kültürel değerlerine, dinlerine, yaşayış biçimlerine dayanarak bu evreyi daha folklorik hale getirir.

Muhtevasında, birçok ritüeli, pratiği ve töreni barındıran doğum, yaşama açılan ilk penceredir. Bu dönemde başvurulanan ritüeller, pratikler ve gerçekleştirilen törenler değişim ve gelişimin en canlı halleridir. Bu uygulamalar, toplumun ihtiyaçları üzerine doğup, yine toplumun ihtiyaçlarına göre şekil alır. Sosyal yaşamı düzenleyen birçok kuralın temelinde de

bu uygulamaların ismi belirir. Doğumun her aşamasında etkin olan bu uygulamaların amacı süreci yönetmektir.

Bu süreçte, çocuğun ve annenin ait olduğu dine ve topluma göre şekillendirilmesinde ritüelin etkinliği söz konusudur. Bu dönemde, insanların tahayyülleri değil toplumun değerleri ön plandadır. Bu değerler ise yaptırım gücünü dinden alır. Dayanağı dini değerler olan ritüel, tarihsel arka plana sahip olduğu için de değişim ve gelişim pek mümkün değildir. Simgelemeye dayalı bir gösterim olan ritüel, insanların geçmişle olan bağını stilize eder. Bu da ritüelin toplum tarafından belli nitelendirmelerle devamlılığını sağlar. Devamlılığının sağlanması için doğum ritüellerinin amacının ne olduğu da oldukça önemlidir. Çünkü devamlılığın gelişebilmesi için ritüelin toplum nezdinde bir nedensellik kurması gerekir. Buna yönelik bir çıkarımı ise Arnold Van Gennep yapmaktadır:

“Gebelik ritleri de doğum ritleri gibi doğrudan veya dolaylı animist veya dinamist olabilir. Amaçları doğumu kolaylaştırmak anneyi, çocuğu çoğunlukla baba ve diğer akrabaları da hatta tüm aile ve klanı kişileşmiş ya da gayri şahsi kötücül etkilerden korumaktır.” (2022: 54).

Diğer taraftan ritüelin değişmezliğine karşın çağın gerekliliklerine ayak uydurabilen pratik, ritüele göre daha yumuşak bir gösterimi öğütler. Pratik, bir çabanın, bir üretimin sonucunda ortaya çıkar. Doğum aşamalarında başvuru olan her pratik ise öncül bir tetikleyici etkene bağlıdır (Değerli, 2013: 575). Yani, bilinçli olarak tasarlanan bir doğum pratiği kolay bir şekilde oluşturulup, kolay bir şekilde dönüşüp değişime uğrayabilir. Bunun için bir sakınma söz konusu değildir.

Geleneksel yapının modernizme kapı aralamasının bariz şekilde görüldüğü alanlardan birisi de şüphesiz doğum ritüelleri ve pratikleridir. Bu pratik ve ritüeller birbiri içine geçmiş tamamlayıcı halkalardır. Bu halkanın her bir ögesi hem aile için hem de bebek için özeldir. Bunun nedeni ise doğumun kutlu bir olay olarak algılanmasıdır (Örnek, 1977: 131). Toplum ise kutlu olma inancı çerçevesinde, doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında birçok alışkanlığın pratik haline gelmesini sağlar. Bu aşamaların hepsi ise temelde kadının ve bebeğin sağlıklı olması düşüncesiyle uzlaşır.

Kadının hamile olduğunun farkına varılmasından itibaren hem bebeğin hem annenin doğum sürecini problemsiz atlattması için birtakım önlemler alınmaktadır. Bu önlemler neticesinde hastalıkların ve kötü ruhların defedileceğine inanılmaktadır. İnsanların bunu bir

yere kadar yönetebilmesi ise bu süreci zorlaştırır. Bu yüzden alınan önlemler daha çok dinsel büyüsel niteliktedir. “Doğum öncesine ait bazı uygulamalar; doğacak çocuğun fiziki yapısına, cinsiyetine, huy, kişilik ve karakterine doğrudan tesir edeceğine inanılan ve bu nedenle yerine getirilen bir takım uygulamalardır.” (Başal, 2006: 48). Öte yandan bu evrede uygulanan ritüel ve pratiklerin içine kadının bebek sahibi olabilmesi için yaptığı uygulamalar da dahil edilebilir.

3.2. Hamile Kalmak İçin Başvurulan Yöntem ve Uygulamalar

Kadın ve erkeğin birlikteliğinin neticesinde toplum, genellikle çiftlerden çocuk bekler. Gelenek kültüründe çocuk her aile için gerekli görülürken modern zamanda ise şartlar neticesinde çocuk yapmak bir seçenek olarak düşünülmektedir. Gelenek kültürünün etkinliğinin sürdüğü toplumlarda çiftler kendilerini önce aileye sonra sosyal çevreye karşı sorumlu hisseder. Bu yapının korunduğu ailelerde çocuk yapılması gerektiği hissiyatı daha evliliğin ilk zamanlarından itibaren baş göstermeye başlar. Toplumun bazı kesimlerinde çocuğun kadın için bir statü göstergesi olması da kadını bir an önce çocuk doğurmaya iter.

Çocuksuzluğu aşmak isteyen kadın ve erkek ise birtakım uygulamalara başvurarak tedavi olmaya çalışır. Bu işlemler uygulanırken kadının ve erkeğin sorununun ne olduğunun bilinmesi problemin çözümünü kolaylaştırır. Problemin tespit edilmesi noktasında ise teşhirden kaçınılır ve gizli bir şekilde çeşitli tedavi yöntemleri denenir.

Gelenekselin etkinliğinin geçerli olduğu ailelerde başvurulan yöntemler daha dar bir alanı kapsarken modern yöntemleri uygulayan ailelerde daha geniş bir alan söz konusudur. Araştırma sahasında ise doğum için başvurulan yöntem ve uygulamalarda hem gelenekselin hem modernin birlikteliği söz konusudur. Yarı geleneksel bir yapıya sahip olan araştırma sahasından derlenen veriler daha çok çocuğu oldurmaya yönelik uygulamalar olarak karşımıza çıkar.

3.2.1. Kısırlık ve Kısırlığı Tedavi Etme

Kadının aile kurduğunda eşinin ve ailesinin gözünde değer kazanması için çocuk doğurması gerekir. Gelenekte bu saygınlık için çok önemlidir. Aksi takdirde kadın hem eşinin ailesi hem kendi ailesi tarafından çok fazla aşağılanır. Olumsuz tutumun bir parçası olmak istemeyen kadın ise kısırlığı tedavi ederek, çocuk doğurmaya yönelik çareler arar (Örnek, 1977: 132).

Gelenek kültüründe çocuksuzluk genellikle kadın üzerinden anlatılan bir problemdir. Dolayısıyla da problemin çözümünde kadın çok daha aktiftir. Aksi takdirde çocuksuzluk için çaba göstermeyen kadın sürecin sonunda daha fazla yıpranır. Bunun için de planlanmış tedavi yöntemleri kadın üzerinden işlerlik kazanmıştır.

Erkekten önce kadını tedavi etmeye yönelik bilirkişiler, kadının kısır olabileceği düşüncesinden hareketle çeşitli yöntemler tatbik eder. Kadın etrafında beliren bu uygulamalara bakıldığında tedaviler daha çok kusur gidermeye yoğunlaşırken, erkeğe yönelik uygulamalarda ise güç verme ve gücü yönetme üzerine yoğunlaşır. Dolayısıyla da kısırlık kadının bir eksikliği olarak kabul edilir. Bunu gidermeye yönelik pratikler ve ritüeller de kadın etrafında toplanır (Genç, 2018: 43).

Kadının kısır olması düşüncesi ona bakışı daha da kötüleştirir, kısır (K.K.1; K.K.5; K.K.48), dumanı tütmez (K.K.13), tutuk (K.K.15; K.K.18; K.K.30), zürriyetsiz (K.K.26; K.K.41; K.K.44), bağlı (K.K.47), meyvesiz (K.K.39), yarım (K.K.10; K.K.2; K.K.27), avrat olamamış (K.K.55; K.K.51; K.K.49), sonsuz (K.K.3; K.K.6; K.K.19) gibi isimlerle ifade edilmektedir. Çocuksuzluğun kadının isminin önüne geçmesine yönelik bir başka örnek ise Orhan Acıpayamalı'nın çalışmasında mevcuttur.

“Kısır kadın faydasız sayılır. Bazı yerlerde bunlara hizmetçi muamelesi yapılır. Mirastan ve zevcelik haklarından mahrum bırakılırlar. ... Kısır kadın evde cereyan eden her fena hadisenin müsebbihi olarak görülür. Halk ilaç ve tedbirleri ile kısırlığı giderilemeyen kadının tenâsül uzvuna, erkek tenâsül uzvu adı verilmektedir.” (1961: 13).

Diğer taraftan sorunun kadın kaynaklı olmadığının tespiti üzerine ikinci aşama olarak erkeğin tedavisine başlanır. Kadın gibi erkek de sosyal çevresi tarafından kısır(K.K.37; K.K.44; K.K.52), dölsüz (K.K.9), iğdiş (K.K.12), avratsız (K.K.15), tutuk (K.K.50; K.K.42; K.K.50), kör (K.K.38), bilavelet (K.K.20) gibi sıfatlarla ifade edilir.

Kısır olduğu düşünülen kadın ve erkek grup içinde dışlanabilir. Bunun önüne geçmek isteyen aileler kısırlık sorununu bir an önce çözüme kavuşturmak isterler. Anadolu'da bunun için ise çeşitli sağaltım ve umarlara başvurulduğu bilinmektedir. Bu sağaltım yöntemleri üç ana başlık altında irdelenmektedir. Halkın bitkisel ve hayvansal ürünler üzerinden yaptığı geleneksel sağaltımlar, yatır ziyaretleri ve benzetme yoluyla kurulan maddelerin tedavi ediciliğini vurgulayan dinsel büyüsel umarlar ve modern tıbbın imkanları doğrultusunda yapılan sağaltımlardır.

Araştırma alanında ise kısırlığın giderilmesi noktasında başvurulmuş sağıltım yöntemlerinin çeşitli örneklerini görmek mümkündür. Yöre halkı, çocuksuzluğu kadının yaşamında karşılaştığı olağandışı belirtilerle eşleştirerek birtakım hastalıklara yorar ve tedavinin buna yönelik yapılmasını ister. Geleneksel yöntemin etkinliğinin sürdüğü ailelerde bu tedaviler, bitkisel kürler, benzetmeye bağlı maddesel uygulamalar ve dinsel büyüsel umarlar olurken modern şartları benimseyen bir ailede ise tedavi modern tıp ile mümkündür.

3.2.1.1. Halk Hekimliği ve Geleneksel Sağıltma

Halkın modern tıbbın imkanlarına erişemediği veya erişmek istemediği zamanlarda başvurduğu sağıltım yöntemlerinin tümü halk hekimliği olarak isimlendirilmektedir. Halk hekimliği kapsamına giren tedavi yöntemlerinde tutum ve inançların önemli etkisi vardır. Bu tutum ve inançlar insanların yaşamında hastalıktan sakınma ve hastayı şifalandırma noktasında önemli bir öğreti olmuştur. İnsanlar edindikleri deneyimleri ise kuşaktan kuşağa aktararak, tedavinin sürdürülebilirliğine olanak sağlamıştır (Boratav, 1994: 122-123; Şar, 2008: 1164-1165). Halk hekimliğinde sürdürebilir tedaviye imkân sağlayan en önemli unsur ise tedavinin çok hızlı bir şekilde yapılmasıdır. Bu durum da insanları daha ulaşılabilir olduğu için bitkiyi tercih etmeye yöneltir. İnsanlar ise bitkilerin kök, gövde ve yapraklarını ilaçlara dönüştürerek tedavide kullanır. İnsanlar mümkün olduğu sürece bitkileri yiyerek şifa bulmaya çalışsa da sağıltımda bitkinin suyunun ve merhem formunun da kullanıldığı bilinmektedir (Duvarcı, 1990: 34; Bekki, 2017: 206).

Bitkiler, çeşitlendirilerek birçok hastalığı önlemede ve sonuçlandırmada etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bu alanlardan birisi de çocuksuzluk sağıltımıdır. Çocuksuzluğun giderilmesi noktasında kadın ve erkek bitkileri farklı formlarda kullanılmaktadır. Bu formlar ise şu şekildedir: Kaynatma yoluyla bitkinin suyunun çıkarılması ve buğusuna oturulması, bitkinin yakı haline getirilerek kullanımı ve farklı bitkilerin karıştırılarak üreme organına konulması literatürde çocuksuzluk sağıltımı için karşılaşılan örneklerdendir (Örnek, 1977: 133). Kadının hamile kalması için bitkinin çeşitlendirilerek kullanımı Anadolu coğrafyasında çok sık karşılaşılan bir durumdur. Öncelikle bitkinin yenilerek tüketilmesi ve kadının bu şekilde şifa bulacağı inancı çerçevesinde Doğu Anadolu’da sıcak dut cacası ve karaçalı kısır kadına yedirilir (Türkdoğan, 1982: 588). Bunun nedeni ise bitkinin sıcak formunun hamile kalmayı engelleyen etkeni ortadan kaldıracağına inanılmasıdır. Benzeri bir pratiğe ise Düzce’de rastlanmaktadır.

Bu yörede kadının rahimindeki zararlı organizmalar dökülsün, rahim kanalı açılsın diye Maydanoz ve papatya buğusu yapılır (Türbedar, 2011: 38). Yine hamilelik oluşumunu engellediği düşünülen iltihabın vücuttan atılması için de Nevşehir’de bitkinin farklı bir formda kullanımı tespit edilmiştir. Bu bölgede koyunyünü ot ile birlikte rahime konur. Bu şekilde yapılan bir sağaltımda otun iltihabı atacağına yünün de bu iltihabı emeyeceğine inanılmaktadır (Çifcibaşı, 2018: 12).

Araştırma alanından derlediğimiz bilgiler ise Anadolu coğrafyasında karşılaşılan örneklerin farklı varyasyonları olarak karşımıza çıkar. Manavgat’ta çok çeşitli tedavi yöntemlerinin kısırlılığı gidermede etkin olduğu bilinmektedir.

“Benim bildiğim avrat soğuklama olduğunda hamuru, soğanı garmaç yapar, önce püse çalar, püseyi bilmen sen gatrana püse derler, sonra hamuru garnına böyle ova ova koyar, o garındaki suyu çeker derdi eskiden ebem ama faydası olurdu bir sürü avrat böyle gebe kaldı. Yine soğukluk için kelpkesen ve şalba otunu kaynatır içerdi. ... Yakıyı da şalbanın ve kelpkesenin suyuyla yoğururlar garınlarına koyarlardı.” (K.K.23).

Yapılan görüşmelerden hareketle geleneksel tedavi uygulamalarının çoğu yöre halkı tarafından ilk basamak tedavi yöntemleri olarak uygulanır. Çocuğu olmayan kadınların yaptığı bu uygulamalar aynı zamanda düşük yapmış kadınlar tarafından da çare olarak düşünülmektedir.

“Ah guzum neler neler ederlerdi çocuk olmayınca, sonsuz mu demediler, avrat olamayık mı demediler ne dedilerse yaptım yedi evden yedi baharat dediler... zencefil, karabiber, karanfil, tarçın, ceviz kabuğunu dövdüm guyrük yağıyla guyrük yağı yoksa sade yağ olacak dövdüm rahmime koydum, yattım.” (K.K.55).

“Benim bildiğim eski goca garıların yaptığı şey üzümü ve sarımsağı dövüp beyaz tülbente koyup hazneye koyarlar.” (K.K.35).

“Benim bildiğim ebeğümeci otu kaynatılır ve buğusuna oturulur. Bunu yapan kadınlar oradan bir sıvı geldiğini söylerler o sıvı geldikten sonra karı çocuğa kalır.” (K.K.41).

Bunun dışında yörede aslan otu, sünemit, topalak gibi bitkilerin de buğu ya da yakı olarak kullanımı söz konusudur (K.K.1; K.K.9; K.K.48).

Gelenek kültüründe kadının kısır olmadığına ikna olunduktan sonra erkeğin tedavisine başlanmaktadır. Bitki bazlı sağaltımda kadınların etkinliği düşünüldüğünde erkeğin tedavisinde bitkiler daha çok ağız yoluyla kullanılır. Beslenerek kısırlılığın giderilmediği durumlarda bitkiler, unla hamur kıvamına getirilir, bu şekilde erkeğin beline yakı yapılır. Diğer taraftan

yörede erkeğin kısırlığı için herhangi bir tedavinin mümkün olamayacağını, bunun sadece dua ederek çözülebileceğini aktaran görüşler de vardır. Bu görüşlerin temel dayanağı ise erkekte bir kusur olabileceğinin kabullenilmemesidir.

Yöredeki tespitimizin benzeri bir durum anlatılarda karşımıza çıkmaktadır. Dede Korkut hikâyelerinde çocuğu olmayan erkeklerin ellerinin açıklığı sayesinde bu dertten kurtulacağı anlatılır. Hikâyelerde çocuğu olmayan erkeklerin, toy düzenleyerek, açları doyurarak, borcu olanlara yardım ederek Tanrıdan çocuk istemeleri gerekir (Gönen, 2005: 107).

Yörede Erkek kaynaklı bir sorun olduğu kanaatine varıldıktan sonra erkeklerin doktora gitmesi kadınlara göre daha olağan karşılanmaktadır. Fakat doktora başvurma bir nevi ifşa olarak görüldüğü için gizlilik önemsenir.

Yörede erkeğe uygulanan yöntemler ise şu şekildedir:

“Erkekler için bildiğim, yedi baharat balla karıştırılır macun yapılır, perşembe gecesi birleşmeden evvel erkeğe yedirilir. Erkeğe güç kuvvet gelir derler, sonra kadın da erkek de sağ yanına yatar, sağ yanından kalkar.”(K.K. 56).

“Erkeklerin beline yakı yapılır ama bunlar gizli yapılır kimse bilmez. Bir oğlanın anası bilir bir de gelin bilir.”(K.K. 12).

“Keçiboynuzu unu, bal ve murt ile karıştırılır ve birleşmeden evvel erkeğe yedirilir.”(K.K. 13).

3.2.1.1.1. Göbek Düşmesi/ Karın Sarma

Yerleşmiş inanca göre göbek, vücutta hareket edebilen bir organdır. Ani ve ters hareketler göbeği yerinden oynatıp, başka yerde atmasına neden olur. Tıbben bir karşılığı olmayan bu rahatsızlığa halk arasında göbek düşmesi denir (Kolot, 2018: 137). Karın sarma, araştırma bölgesinde çok kullanılan bir tedavi yöntemi olmasının yanında bölgede konargöçer hayat yaşayan insanlar tarafından da bilinen bir pratiktir. Çeşitli şekillerde tedavi edilen bu rahatsızlık çocuk olmamasının en önemli nedenleri arasında belirir ve göbeğin tekrar düşmemesi için kontrollü bir tedavi uygulanır. Tedavide ise bardak, iğne, sabun gibi çeşitli nesneler kullanılır. Bu nesneler yardımıyla göbek yerine getirilir. Bunu yapan kişilere halk arasında ebe kadın ya da oğulcu (K.K.33; K.K.34; K.K.50) denir. Araştırma alanından elde edilen bilgiler ışığında göbeği sarmak için üç yöntem kullanılır.

Sabunun kullanıldığı yöntemde, göbeği düştüğüne inanılan kişi aç bir şekilde sırt üstü uzanır. Oğulcu ise parmak uçlarıyla göbeğin attığı yeri tespit eder, sabunu dik şekilde tutarak ova ova göbeği yerine yani göbek deliğine getirir (Çetin, 2017: 28). Göbeğin oturtulması sonucunda sabun göbeğin üzerinde bırakılır, peşkir denen ince bir bezle sıkıca sarılır. Göbeği kaldırılan kadına kuru ekmek yedirildikten sonra gönderilir ve birkaç gün karnındaki peşkirle yatması istenir. Bu süreçte sadece açlığını giderecek şekilde kuru ekmek ve çökelek yemesi önerilir. Kadının ağır bir yükten, cinsel ilişkiden, fazla yemek ve sudan kaçınması öğütlenir (K.K.21; K.K.26; K.K.29).

Bir diğer göbek kaldırma yöntemi ise kupa vurmaktır. Göbeğin düştüğü tespit edildikten sonra göbek deliğine bırakılan ekmeğin üzerinde ateş yakılır ve bardak kapatılır. Daha sonra ise göbek nerede atıyorsa parmaklardan destek alarak, yukarı doğru hamlelerle göbek yerine getirilir (K.K.1; K.K.18; K.K.36; K.K.53).

Tuz yardımıyla göbek kaldırma yörede uygulanan bir diğer yöntemdir. Tuzun yörede kullanımlarına baktığımızda, gerek çocuk sağlığında gerek kadın rahatsızlıklarında gelecek olan bir kötülüğü yok ettiğine ya da yok edebileceğine inanılmaktadır. Bu düşüncenin kilit noktası ise tuzun bedenin temizliğini sağladığı düşüncesidir (Esin, 2017: 1009). Bu tedavi yöntemi ise şu şekilde gelişir: Ebe kadın parmaklarıyla göbeği yerine getirir. Daha sonra ise tuz koyduğu peşkiri diker, kadının karnına sarar. Birkaç gün dinlendikten sonra kadından tatlı kabuğu, hindistan cevizini, susamı, çörek otunu, badem içini, baharı, ceviz içini, balı, yağı macun yapıp yemesini ister (K.K.19; K.K.27; K.K.36; K.K.41).

3.2.1.2. Tıbikalı Kadın

Halk arasındaki inanca göre çok fazla çocuk düşüren kadın tıbikalı olarak ifade edilir (Başçetinçelik'ten akt. Artun, 2011: 165). Öte yandan tıbikanın sadece çocuk düşüren kadını tanımlamadığını, doğumdan kısa bir süre sonra çocuğu ölen kadının da tıbikalı sayılabileceğini belirten çalışmalar da vardır (Karakaş, 2012: 331; Ünal, 2022: 36).

Hamileliğin farklı dönemlerinde kadının kötü ruhlarla karşı karşıya kalabileceğine, bu ruhların da kadını ve çocuğu olumsuz etkileyebileceğine inanılmaktadır. Bu kötü ruhlardan birisi olan tıbikanın anne karnında ya da doğumdan belli bir süre sonra bebeği öldürebileceği tasarlanmaktadır. Bu inanç üzerine şekillenen pratiklerde bebeğin yaşatılması için ocak tabir edilen kişilerin iyileştirici ruhu kadının üzerine çekilmeye çalışılır. Böylece kötü ruhun yok

edileceği düşünülür. Bu ruhtan kurtulmanın bir diğer yolu da o ruhu aldatmaya dayanır. Anadolu’da tıbika ruhunu kandırmaya yönelik birçok pratik mevcuttur. Bu pratiklerin hepsinin amacı tıbıkayı kandırarak bebeğin yaşamasını sağlamaktır. Osmaniye’de çocuğu çok fazla düşen kadın, ölüm ruhunu kandırmak için adak yolunu kullanarak bir pratiğe başvurur. Bu pratikte anne aday, Mehmet ismine sahip kırk evden giysi alırım, kırk kapıdan doyururum diyerek adakta bulunur. Doğum öncesinde de Mehmet isimli kırk kapıya gidilir ve para toplanır. Toplanan paralar belli bir süreye kadar çocuk için değerlendirilir (Teke, 2005: 60). Ölüm ruhunu aldatmaya yönelik bir başka pratik ise Konya’da görülmektedir. Çok sık bebek kaybeden kadın yeni doğan bebeğinin ölmesinden korktuğu için bebeğinin ağırlığındaki eti kefenler ve çocuk yerine toprağa gömerler. Bu yolla doğumdan sonra bebeği öldüren ruhun aldatılacağına inanılmaktadır. Aile, bu yolla bebek kaybını önlemiş olur (Aydın, 1982: 2). Kadının çok sık bebek kaybı yaşaması bunun altında kötü bir ruhun aranması birçok bölgemizde karşılaşılan bir durumdur. Aynı nitelikte birçok olay literatürde başka isimlerle ifade edilir. Kötü ruhun isimlendirilmesi noktasında bir farklı tanımlama ise Gaziantep’te yapılır. Bu yörede çok fazla düşük yapan kadın için tabeli ismi kullanılır. Bu kadının özellikle kaçınma pratiklerini uygulaması istenir. Tabeli nefesi, teri iyi gelen birisinin terini sildiği bezi doğum yapana kadar üstünde taşıması istenir. Yine tabeliye yönelik başka bir pratik ise şu şekilde aktarılır: Hoca tabelinin beline ip takar ve kırk gün belde beklemesini söyler. Doğumdan sonra ise çocuk hocaya götürülür ve çocuğa hocanın seçtiği bir isim verilir (Bali, 2017: 93-94).

Bizim araştırma sahamızda çok sık bebek kaybeden kadın için ıstıralı tanımlaması yapılır. Yörede, bebeğin anne karnında yaşamaması, sakat doğması veya doğduktan sonra ölmesinin nedeni olarak ıstıra gösterilir. Halk arasında ıstıraç olarak da bilinen bu hastalık tasarısına göre bebekler anne karnında ıstıra diye tanımlanan bir kötü ruh tarafından yenir. Tıbben bir karşılığı olmayan bu inanca göre çok düşük yapan kadının bebeğinin ıstıra tarafından boğulduğuna inanılmaktadır. Çocuğunun ıstıra tarafından boğulduğunu düşünen kadın ıstıra ocağına giderek ocaklıdan ıstıra oluşumunu engellemeye yönelik bir şey alır. Bu bazen muska olurken bazen de ocağın verdiği bir gıda ya da nesnedir (Ünalın, 2022: 39). Yapılan görüşmelerde ıstıranın tedavisinde iki yöntem tespit edilmiştir. Birincisi hamile kalmada problem yaşamayan kadının ıstıra doğum anında çocuğa zarar vermesin diye önlem amaçlı ocaktan bir nesne alımına dayanan yöntemdir. İkincisi ise çok düşük yapan kadınların

başvurduğu ıstıra ocağıdır. Bu ocakta kadına bazı kaçınımlar öğütlenerek, ıstıra cinini rahime çekmemek amaçlanır.

“Abam ben çok çocuk istedim, doktora gittim gittim olmadı. Eczanelere bir sürü para dökündüm. Bir sürü iğne, hap kullandım, aşılama yapıldı, olmadı. Olduysa da hep düştü. Çocuk ıstıradan olabilir diye beni hocaya götürdüler. Hocaya üç dört ay perhiz yapcan dedi. Hamile kalamazsan bana geri gel dedi. Koyun eti yemedim. Balık, iki ayaklı hayvan eti, yumurtaları, bal, soğan, sarımsak yemedim. Bunlar cinliye yakın hayvanlar yemiycen, yersen düşer dedi. Bu çocuğu istiyosan kuru kuru ekmek yiyececeğini dedi. Ben hamile kaldım. Hamileliğimde de hatta doğurduktan sonra üç dört ay daha yedirmede bana bunları.” (K.K.32).

Anne ruhunun anne adayına geçmesine yönelik pratik ise anneden bir eşya almaya dayanır. Farklı annelerden alınan eşyanın giyilmesi sonucunda kadının yedi kat güçlü bir annelik ruhu taşıyacağını ve çocuğunu kaybetmeyeceğine inanılmaktadır.

“Çocuğu çok düşen avrat, yedi elden çabıt biriktirir, sırt diker kendine giyer. Onun şeyi ona düşer derler. Bunu çok ederlerdi.” (K.K.53).

Diğer taraftan teknolojinin insan hayatını kolaylaştırması bilinmezliği de büyük ölçüde giderir. Deneme yanılma yöntemiyle geleneksel işlemleri uygulayan insanlar, yaşanan bebek kayıpları neticesinde modern tıbbı yönelir. Bunun yanında, geleneksel uygulamaların ise özgün ve revize halleri hala geçerliliğini korur. Yörede, hem modern uygulamaların hem geleneksel yöntemin birlikte işlerliğinin olması tedavi yöntemlerini çeşitlendirir.

“Eski zamanlarda doktor vardı ama pek gidilmezdi. Erkekte çoğu namehrem açılır mı? Açılmaz. Benim ağrılarım olurdu eski zamanda bilemeyeceğim de bir ot suyu içirdiler iltihabı döksün diye. Meğersem benim çocuğum düşmüş, kanamam çoğalınca ölecek diye mecbur götürdüler de öylelikle kurtuldum. Doktor dedi ki: “Siz bu kadına ne yaptınız diye” o zaman bu zamandır eski karı ilaçlarına aklım maklım ermez.” (K.K.49).

3.2.1.3. Dinsel Büyüsel Umarlar

İster temel düzeyde ister karmaşık olsun bütün dinler iki karşıtlık üzerine temellenir. Bu zıtlığı ise kutsal ve din dışı terimleri karşılar. Dünya, kutsal olanı ve din dışı olan her şeyi bünyesine katan iki zıtlık üzerinde durur. İnsanların inanma temelli düşünceleri ise kutsalın kapsamını ve tasavvur ettiklerini benimsemeye meyillidir. Kutsalın öne çıkarttığı ve dini düşüncenin ayırt edildiği düşünce ise şudur: inançları, dogmaları, mitleri, kutsalın doğasını, onlara yüklenen anlamları din dışı yapılarla olduğu kadar birbiriyle olan münasebetleriyle de

ortaya koymaktır. Kutsallık sadece tanrılarla ve ruhlarla sınırlandırılmaz, bir su, ağaç, taş ev benzeri her şey kutsalın bir parçası olabilir (Durkheim, 2005: 56).

Bu düşünceye paralel bir diğer düşünce ise Eliade tarafından ortaya konur. Eliade'ye göre kutsalı benimsemek için tanrıya ve kutsalın zuhuruna ihtiyaç yoktur. Herhangi bir emare yerin kutsallığını belirtmek için yeterlidir. Eliade'ye göre öz halindeki bir nesne ister taş ister ağaç olsun insana tapınma için bir ortam sunmaz. Ancak kutsallık özelliği atfedilirse o artık öz halinden çıkmış, kutsal olmuş bir şeyi açığa çıkartır (1991: X, 7).

Halk, çeşitli sebeplerden ötürü hamile kalamayan kadının sorununu çözmek için birtakım uygulamalara başvurmuştur. Bunların başını halk hekimliği uygulamaları çekerken, ikinci aşamada dinsel-büyüsel pratikler yer alır.

Olağanüstü güçlerle donatıldığı düşünülen yatırlar, türlü hastalıkların sağaltımı için başvuru alan büyüsel nitelikteki mekanlardır. Bu büyüsel nitelikteki mekanlara uğrayanlar ise çoğunlukla kadınlardır. Bunun nedeni ise çocuksuzluğun bir uğursuzluk olarak olarak değerlendirildiği ailelerde kusurun kadında aranmasıdır. Geleneğin aksine birçok Türk yaratmasında çocuksuzluk kadının ayıbı olarak değerlendirilmez. Yatırlara başvuran kadınlar, bazen bir adak, bazen de yatırın yöresinden alınan bir madde ya da yakınına bıraktığı bir eşya ile sağaltımı gerçekleştirir. Bunun dışında Anadolu'da dileğin çeşitli şekillerde ifade edilmesi ve yatırın yakınında uyumak gibi pratikler de yatırın iyileştirici yönüne vurgu yapar. Yatırın belli bir alanda sağaltım sağladığı düşüncesi inananların yatıra bağlılığını daha da pekiştirir. Bunun dışında Anadolu'da birçok alanda sağaltım yaptığı düşünülen ve büyüsel gücüyle hikâyeleştirilmiş yatır vardır (Boratav, 1994: 123-124).

Geçiş dönemleriyle ilgili uygulamaların temel dinamiğinin inanç olduğu düşünüldüğünde doğum hadisesinin altı da yine bu kavramla doldurulur. İnsanlar yüzyıllardan beri inanma üzerine birçok şey inşa etmiştir. Hızla gelişen dünyada geleneği geleceğe taşıma görevini de yine insanlar üstlenir. Bu durum bazen özgünlüğün devamını bazen de geleneğin yeni formunun oluşmasını sağlar. Bu da var edilmiş ve geçerliliğini koruyan her uygulamanın geçmişle bağının olduğunu ortaya koyar. Bu çerçevede, çocuksuzluğu gidermeye yönelik ritüel ve pratiklerin arka planında da eski Türk inançlarının izlerini görmek mümkündür.

Manas Destanı'nda Yakup Han, eşinin kutsal yerleri ziyaret etmediğinden ve kutsiyet atfedilen sulardan içmediğinden yakınmaktadır. Yine ritüel anlamından kopmamış ve araştırma alanında karşılaştığımız örneklerin esas halini teşkil eden bir diğer uygulama ise şöyledir:

Kırgızlarda çocuğu olmayan kadınların çöldeki tek ağaç yanında sabahladığı, bir çay yanında konaklayıp kurban kestikleri aktarılmaktadır (İnan, 1986: 168). Bu emareler eski Türklerde çocuksuzluğu gidermeye yönelik işlemler hakkında bilgi verir. Çocuksuzluğun giderilme noktasında doğadan medet umma dinsel büyüsel umarlar içinde çok sık karşılaşılan bir durumdur. Kırgızlarda karşımıza çıkan suyun arındırıcı gücünden fayda umulmasının bir benzeri ise Anadolu sahasında Ordu'da karşımıza çıkmaktadır. Burada Mayısın yedisinde çocuk sahibi olmak isteyen insanlar deniz kenarına gidip yedi dalgadan atlarlar. Bu günün Ordu'da önemli bir kutlama günü olması, bu günde suya girip arınacağı düşüncesini doğurmuştur (Eren, 2019: 3). Bu günün kutlu bir gün olarak değerlendirilmesi çocuksuzluğun giderilme noktasında bir fayda umulmasına neden olmuştur. Bu günde yapılan pratiklerde yedi sayısının kullanılması da etkinliğe dinsel büyüsel bir kimlik kazandırmıştır. Sayıların büyüsel gücünü ön planda tutarak erkeğin gücünün de aktif hale getirilmesine örnek bir büyüsel umar ise Mersin'de mevcuttur. Bu yörede kadın, çocuksuzluk sağaltımı için kocasının pantolonunu söker ve buradan üç defa geçer. Bu şekilde sökülen pantolonla birlikte gücün aktive edileceğine inanılmaktadır. Bu yolla kadının hamile kalacağı düşünülmektedir (Kayabaşı, 2013: 19). Kadın hamilelik isteğini Tanrı'ya farklı dinsel büyüsel umarlarla göndermek ister. Bu umarlara ise yatır ve türbeler aracılık eder. Hamile kalmak isteyen kadın çeşitli özellikleriyle ön plana çıkmış evliya türbelerini ve yatırları ziyaret eder. Bu yolla yapılan umarlara Antalya yöresinde de rastlanılmaktadır. Ziyareti sırasında yatır için mum yakan kadın, dua ederek bir eşyasını yatırın yanına bırakır. Daha sonra türbe ziyareti sırasında aldığı toprağı yastığının altına koyan kadın rüyasında çocuğunun olup olmayacağını görür (Çimrin, 2008: 14). Bu ve buna benzer birçok dinsel büyüsel umar araştırma sahamızda tespit edilmiştir. Yörede tespit edilen benzer nitelikteki umarların pratiğe dökülürken dini değerler ve ruhların sağaltım için mihmandarlık yapacağına inanılmaktadır.

İnsanların ön planda tuttuğu ve pratiklerde de önemli olan ilke bir şeyi ne kadar çok istediğini Allah'a göstermektir. İnsanın bu pratikleri uygularken bir ibadet görünümüne büründürmesi ise Allah'ın rızasını kazanmak içindir. Türbeler ve kutsal ziyaret mekanları ise bu amaçlar doğrultusunda ziyaret edilir. Burada asıl amaç dileğin iletilmesidir, bu noktada ise türbeler bir iletici konumundadır. Türbelere çocuk isteyen veya çocuğu yaşamayan kadınlar başvurmaktadır. Bu türbe ziyaretleri sırasında adak adanır. Türbe ve yöresindeki toprakla

arınma işlemi gerçekleştirilerek buradaki doğaüstü güçlerden olumlu fayda umulmaktadır (Kalafat, 2010: 248-250).

Yörede, çocuğu olmayan kadınlar Hocalar Köyü sınırlarında bulunan halk arasında Avdan Emine diye bilinen bir yatıra gitmektedir.

“Elimizde gavurkalarla, leblebi şekerlerle giderdik, abdest aldım, iki rekat namaz kıldım. Adına geldim, şanına geldim, sora sora yanına geldim, ne vereceksen ver Emine ebe çocuk istemeye geldim derdik. Sonra orada uykuya dalar rüyanda canlı bir şey görürsen çocuğun olacak görmezsen çocuğun olmayacak denirdi. Sonra çabıt, saç, çamaşırı murta asar gelirdik. Murtun içine para atıverirlerdi.” (K.K.15).

İnsanların çocuksuzluğu gidermek için çare aradığı bir diğer önemli yatır ise Hafız Hoca’dır. Çayyazı Köyü sınırları içinde kalan bu mezar, şehir merkezinde olduğu için ziyaret imkanı daha kolaydır. Bu yüzden bilinirliği daha fazladır.

“Burada Hafız Hoca var. Evliyaydı. Onu yedi sefer ırmağa atmışlar, öldürmüşler. Onlar atmış, o çıkmış. Onlar atmış o çıkmış. Elini ayağını bağlayıp atmışlar çıkmış suyun üstüne sekizincide de pirket gibi taş var o delik taş var üstünde durur. O delik taşı iple takmışlar, atmışlar, sonra ölmüş. Ana evliyaların düşmanı çok olur. Bizim evden toprağı eksik olmaz. Adam büyük bir hafızmış çekememişler, bu köyün adamları öldürmüş yine.” (K.K.38).

Sorgun Mahallesi sınırları içinde bulunan Hacı Dede olarak bilinen Seyit Kazım Efendi, halka zulmeden derebeyi tarafında öldürülür. Kazım Efendi’yi ve onun arkadaşını arayan halk, Titreyen Göl mevkiinde bulur ve oraya defneder. Buraya dua etmek için gelenler önce küçük mezara sonra Hacı Dede’ye dua ederler. Bilhassa çocuk sahibi olmak isteyen çiftler buraya gelir, dua eder. Hacı Dede’nin halk tarafından ermiş olduğuna inanılmaktadır (Merdin, 2016: 88).

“Benim bildiğim Sorgun’da Hacı Dede var. Garılı erkekli oraya giderler. Dua ederler, oralarda pek adam olmaz ama mübarek günlerde olur yine çikolata falan dağıtırlar çoluk çocuk. Eski ermişlerden derler. Dokunduğu iyi olurmuş, okuduğunu ayağa dikermiş.” (K.K.6).

Hız Muhammet’in on üçüncü kuşaktan torunu olan Şeyh Seyyid Cemaleddin Efendi’nin türbesi Seydiler Köyü’ndedir. Başbakanlık Arşivi’nde 1530 tarihli 162 numaralı defterde kaydı bulunmaktadır (Şimşek, 2013: 243). Çocuk sahibi olmak isteyen aileler ve düşük yapan kadınlar türbeyi ziyaret ederek dua ederler. Aileler bu türbeyi ziyaretleri sırasında yanlarında getirdikleri eşyaları civardaki hanelere dağıtırlar. Bu türbe ziyaretinden sonra çocuğu olması durumunda baba kurban keserek civardaki evlere dağıtır. “Benim çocuğum olmuyordu, kaynanam çok eziyet etti Allah’ım vermedi işte sonra bu türbeye üç defa gittim, çok ağladım,

çok istedim, dört ay sonra hamile kaldım, daha sonra kocam burada koç kesti adettendir diye fakire fukaraya dağıttık.” (K.K.55).

Antalya’nın Akseki ilçesi, Kepezbeleni Köyü Sakseydi Mahallesi’nde taş bir kulübe içinde mezarı vardır. Halk tarafından peygamber soyundan geldiğine inanılmaktadır. Bir başka inanışa göre de Seydiler Köyü’ndeki Cemaleddin Seydi Hazretlerinin kardeşidir. Fakat bu bilginin resmi bir dayanağı yoktur. Dilek dileyenlerin dileklerinin kabul olduğu inancı vardır. Halk her sene Mayıs ayında bu türbede yemek vermektedir. Türbeyi gelip dua ettikten sonra hamile kalanlar çocuğuna bu kişinin ismini verirler.

“Biz Sak Seydi Türbesi’nde yaşadık. Orada yaylalamaya oturduk. Bir kuşluk böyle cayırtı geliyor, öyle bir baktık. Kıbrıs’ta da savaş vardı. Biz buna gözümüzle şahit olduk. Babacımın üstüne hep sarıldık, kıyamet kopuyor dedik. Babacım rahmetli de kızım korkmayın türbe savaşa gidiyor dedi. O dağları deldi, deşti. Yıktı yıktı gitti. O zaman bu zamandır türbenin alametine inandım. Anacım çocuğum olmadığında da bizi ilk o türbenin önünde toprağının suyuyla çimdirdi. Ben de koydum, benim adam istemedi ama ben koydum.” (K.K.38).

Dinsel-büyüsel nitelikteki işlemlerden birisi de kadının hocaya götürülmesidir. Yerleşik inanca göre daha önce şifa verdiğiğine inanılan hocaya kadın götürülür, o hocadan muska yazması istenir. Kadın bu muskayı ya boynuna asar, ya da yatak odasının kapısının üstüne asar. Bazen de hocanın yazdığı ayet, dua suyun içine atılır, hamile kalmak isteyen kadın bu sudan içer (K.K.3; K.K.45; K.K.48).

“Çocuğu olmayan kadın eğer hali vakti yerindeyse umreye gider. Oradan aldığı zemzem suyunu durumu kötü yedi aileye verir.” (K.K.9; K.K.25).

“Evli, çocuklu adı Muhammet olan yedi erkeğin evinden para toplanır. Bu parayla kadına bir şey alınır. Cuma namazı vaktinde çocuk sahibi bir kadın bunu çocuk isteyen kadına takar.” (K.K.19).

“Karıyı, çocuğun sonunun üstüne oturttururdu rahmetli. Çocuğun sonu düşer ya hani onun sonunun üstüne çocuğu olur diye oturturlardı. Çocuğu olmayan oldu. Garı hemen alır gelir oturturdu.” (K.K.11).

Çocuğu olmayan kadının başvurduğu bir başka pratik ise kutsal topraklardan getirilen bir gıdanın ya da eşyanın çocuksuz kadına verilmesidir. Kaynak kişilerin aktarımına göre hacca giden insanların gelirken yanlarında deve eti getirmesi sonucunda oradaki kutsal ruhun anneye sirayet edeceğine inanılmaktadır. Yapılan görüşmelerde ise pratiklerin tekrarlanması noktasında gerekçelendirme ise “dünya duayla ayakta durur” kelime dizisi ile yapılır.

“Çocuğu olmayan kadına deve eti yedirirlerdi bilirim. Hacıdan deve eti getirirlerdi.” (K.K.19).

Hamilelik arzusu olan kadın, kendi gidemediğı takdirde giysisini hac ibadetini yapan bir kadına verir. Bu kadından eşyasını ibadeti sırasında kutsal mekanlara sürmesini ister. Bu yolla kaybettiğini düşündüğü kutsallığı geri kazanmak ister.

“Çocuk isteyen kadın hacca giden birisine yazmasını gönderir. Kutsal yerlere sürülen yazma hac dönüşü çocuk isteyen kadına verilir.” (K.K.7; K.K.10; K.K.18).

Kutsaldan medet ummaya yönelik bir başka pratik ise anne ruhunun taşınımı noktasında karşımıza çıkmaktadır. Kadın, doğumunda sıkıntı çekmemiş bir kadına arılık vererek kutsal mekanlardan bir nesne getirir. Doğum yapmış kadın tarafından getirilen nesneyle birlikte anne ruhunun da çocuk isteyen kadına geçeceği düşünülmektedir.

“Kırk hamileden arılık toplayıp hacca gönderecen. Gariya ordan bir şey gelecek, onu alacak.” (K.K.61).

Kadının kendinde bir sorun olmadığı belirli yöntemlerle tespit edildikten sonra çocuğun olmamasının nedeni genellikle nazara bağlanır. Bakış anlamındaki nazar kelimesi, negatif düşünceye sahip bir kimsenin bakışlarıyla insana, hayvana veyahut da bir nesneye zarar vermesi, onda bir hasar bırakma durumu şeklinde değerlendirilir. Nazarı defetmek isteyen insanlar ise tuz yalama, muska yazdırma, hocaya okutma gibi uygulamalara başvurur. Ayrıca koçboynuzu, kaplumbağa kabuğu, hayvan kemiği gibi nesneler kişinin üzerinde bulunur. Böylece kötünün gelmeyeceği düşünülmektedir (Boratav, 1994: 104-105; Çıblak, 2004: 8-10).

Bunlara ek olarak kadına nazar değdikten sonra yapılacak en etkili uygulamanın kurşun dökme olduğu belirtilir. Alanda yapılan araştırmada kaynak kişi kurşun dökme şı şekilde tarif etmiştir:

“Kadının şikayetinin ne olduğunu anladıktan sonra kurşunu bir demir çomçanın (kepçe) içinde eritirim. Kadını sure okuyarak yere oturturum, başına bir bez örterim. Akrabaları, su dolu tencereyi kadının kafasının üstünde tutarlar. Ben de “el benim elim değil Hatma ananın eli” deyerek erittiğim kurşunu tencereye dökerim. Bu kurşun hep aynı şekli almaz kişiye göre değişir. Ben bu şekle göre nazarı değdiren kişiyi, onun inini, cinini söylerim. Daha sonra kurşunun döküldüğü suyla kadının yüzünü elimle yıkarım.” (K.K.34).

Geleneğin geleceğe taşınması noktasında önemli bir örnek olan kurşun dökme bugün de modern uygulamaların yanında başvurulmuş bir alternatif olarak dikkat çeker. Geçmişteki özel anlamından bir nebze de olsa sıyrılan bu ritüel, günümüzde cep telefonuna indirilen bir

uygulamayla gerçekleştirilir. Diğer taraftan hem geleneksel hem de kentsel olan bu ritüel, asıl amacından kopmamış, kendine yeni bir motivasyon ortamı yaratmıştır (Şafak, 2017: 157-159).

“Bana çok nazar değiyordu. Önce kayınvalidemin telkiniyle kırmamak için beni bir ocağa götürdü, orada kurşun döktürdük. Faydası da olmadı diyemem, rahatlatmış çünkü. Sonra o şekli biz akan suya attık, suya atın ki dert aksın gitsin dediler. Sonra ben bu uygulamaları instagramda gördüm, hatta internet üzerinden kurşun döken medyumları gördüm, çok şaşırdım. Eğlenmek için kuzenlerimle yaptım para yatırıyor sun, sonra o sana görüntülü kurşun döküyor.” (K.K.14).

Yörede, çocuksuzluğun nedeni olarak gösterilen nesne yoksunluğu da giderilmeye çalışılır. Bu yoksunluk giderildiği takdirde çocuğun olacağına inanılmaktadır.

“Yani bu geliş anama ben sordum rüyamda. Anam, babam ölürken. Ana dedim, bana dedim, bir dede dedim, evimde miras gabı olursa çocuğun kalacak, ölmeyecek kızım dedi. Onlar da bir gün öncesinde bölüşmüşler. Aba dedim. Bir şey diyeceğim ama dedim. Şey yapma dedim. Bana dedim bir dede geldi dedim. Böyle böyle oldu dedim. Ben de şuna gittim gittim diyemedim bana şu tasların birini verin mi dedim. Niye vermeyeyim dedi. Al kaşığı veririm çantana koy eline koy dedi. Bir yere bağla bir şey dedi kovuyor dedi.” (K.K.40).

3.2.1.3.1. Bıçak Koyma

Çocuğu olmayan kadına yapılan bir diğer uygulama da şöyledir: Bir bakır tasın içine farklı şekillerde üç tane bıçak, para, iğne ve nohut bırakılır. Üç farklı ocağa karşılık gelen bu bıçaklar, Cuma akşamı suya bırakılır ve birkaç gün beklenir. Süreç sonunda hangi bıçak küflendiyse o ocağa gidilir. Ocaklı kişi o nohutları kadına yedirir, kaptaki su ile kadının yüzünü yıkar. Sonra ise o ocaktan kül, su, toprak ya da ekmek alınır. Erkek veya kadının probleminin bu yolla çözüme kavuşacağı tasarlanmaktadır (Ak, 2020: 1149).

“Derdinin ne olduğunu bilmiyosan bıçak koyduracan. Cuma akşamı koyduracan, o garı sana haber verecek. Mesela o garı hangi bıçağın hangi hastalık olduğunu bilir. Bacım senin derdin ıstıra dedi ya. Bizim ıstıra ocağı neresi Akseki Gelves (Dutluca), gidecen ocağından su alacan. Başka türlü derdini bilmeden dökünür durursun.” (K.K.34)

Burada asıl önemli olan tedavide iyileştirici role sahip olduğu düşünülen ocaklı kişidir. Bu kişilere ocak denmesinin temelinde ise ateşe itikat vardır. Tanrı Ülgen tarafından insanlara öğretilen ateş kutsaldır. Ateş, insanlara aş vermesi, kötülükleri def etmesi, iyileştirici olması yönünden önemli görülür. Bu ocaklı kişilerin bir olay sonucunda ateşin kudretini üzerine aldığına inanılmaktadır. Bu kudret sayesinde el vermedikleri sürece tedaviye devam ederler (Duvarcı, 1990: 35).

3.3. Hamilelikten Kaçınma/Gebeliği Sonlandırma

Geleneksel yaşamın etkin olduğu ailelerde, çok çocuk avantaj olarak görülmektedir. Bu durumun nedeni genellikle kırsal kesimde yaşayan, geçimi tamamen toprağa bağlı olan kesimin insan gücüne duyduğu ihtiyaca dayanmaktadır. Fakat bu istek her zaman kadın için geçerli olmamaktadır. Bu durumda kadınlar, hamilelikten kaçınmaya, oluşmuş gebeliği sonlandırmaya yönelik çareler arar. Diğer taraftan ise önleyici tedbirler almak kadının toplum tarafından eleştirilmesine de neden olur. Bu nedenle başvurulacak yöntemler genellikle aile büyüklerinden ve eşlerden saklanmaktadır.

Geçmişte bu mümkün olmasa da bugünün şartları anneliği ve getirdiği sorumlulukları tartışmaya açabilir. Nitekim bu tartışmanın fazlasıyla taraftarı mevcuttur. Günümüzde, bu tartışmanın çıkış noktası “kadın sadece anne mi olmalıdır?” düşüncesidir. Bu konuya yönelik bir tavır ise Badinter tarafından ortaya konur. Badinter, anneliğe yüklenen anlamların bir kader düşüncesine dayandırıldığını ve bunun bugün de etkin bir düşünce olduğundan bahseder. Badinter’e göre anne olmayı istemek, geleneksel yapıdaki gibi daha iyi bir anneliği hedeflemez. Kadının bu şekilde bir tavır almasını ise onun bireyci tutumuna ve kendi tutkusunun güçlü olmasına bağlar (Badinter, 2020: 23).

Günümüzde şartlarında ise insanların zaman içinde başka mesleklere yönelmesi, sağlık problemlerinin baş göstermesi, kentleşmenin fazla olması, teknolojik imkanların çeşitlenmesi gibi etkiler doğrudan veya dolaylı yoldan çocuk isteğinin azalmasına neden olur. Bu nedenle anne adayları gebelikten korunmak veya gebeliği sonlandırmak için bugün daha nitelikli pratiklere başvurur.

Anadolu’da gebe kalmak istemeyen veya gebeliği sonlandırmak isteyen kadınlar çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Gebe kalmak istemeyen kadınların Katırtırnağı bitkisinin kökünün balla karıştırarak yenmesi sonrasında çocuk olmayacağı düşüncesi hakimdir. Bu düşünceye sebep olan nokta katırın kısır bir hayvan olmasıdır. Kısırlığın katır ismi ile bağdaştırılması katırtırnağı bitkisinin gebe kalmaya engel olacağı düşüncesini ortaya çıkarmış olması olasıdır (Çimrin, 2008: 15; Boratav, 1994: 147). Gebe kalmanın önlenemediği durumlarda kadınlar hamile kaldıktan sonra da gebeliği bitirmek için farklı yöntemlere başvurmaktadır. Bilinen en genel yöntemler yüksekten atlama, ağır kaldırma, ağaca asılma, kına içme, yumurtalıkları ezme, sıcağa oturma ve rahme bir cisim sokup karıştırma gibi yöntemlerdir (Yıldırım, 2019: 26). Gebeliği sonlandırmak için Anadolu’da başvurulacak başka bir pratik ise şapın fitil haline

getirilerek rahme konulmasına dayanmaktadır. Bu durum çocuğun gelişmesini engelleyerek düşmesine sebep olmaktadır. Bu uygulamanın çok fazla tekrar edilmesinin kısırlığa neden olacağı aktarılmaktadır (Erdemir, 1985: 305). Gebeliği sonlandırmak için yapılan pratikler anne için hem tehlikeli hem de zor olsa da dönem şartlarında bilinçli ya da bilinçsiz şekilde uygulanmaktadır. Tezin kapsadığı araştırma alanında da benzer uygulamalar bulunurken farklı uygulamalara da rastlanmıştır.

“Allah’ın verdiği can alınır. Bizlerde öyle şey olmazdı ama bildiğim kına içirirlerdi bir tek” (K.K.7).

“Eskiden saçlar uzun olurdu ya, saçları taradıktan sonra elimizde kalanı yumak yapıp ilişkiden önce hazneye koyardık, döl içeri girmezdi.” (K.K.3).

“Gebeyken adaçayı düşük yapar denirdi. Taze dağlardan toplanılan bildiğin çay var ya ha işte garılar onu yerd, içerd. Hamileyken taze ota iyi olmaz derler zaten. Kurutulmuş yumurta kabuğu çocuğu zehirler derlerdi.” (K.K.16).

“Eski zaman ervasası ama hemen çocuk istemeyen avrat gerdek günü banyo malzemelerini ters kapardı. İlişkiden evvel rahime soğan zarı konulurdu. O da dölü yuvaya yerleştirmezdi. Eğer çocuk olduysa da kadın geciktiğini ilk anladığında rahme soğan suyu damlatır.” (K.K.10).

“Dağa ekin biçmeye gittiğinde karnına taş bağlardı ağır olsun da düşsün diye. Gelin, odun yüklenir gelirdi.” (K.K.2).

“Eğer kadın geciktiyse ve hamile olduğundan şüpheleniyorsa tavuk kanadının ucuyla rahim kanatılırdı.” (K.K.26).

“Devetabanı köküyle kanatırlardı. Katran, soğan, katırtırnağını kaynatıp içirirlerdi.” (K.K.46)

Günümüzde ise gebelikten korunma ve gebeliği sonlandırma modern tıbbın yöntemleriyle çözülür. Bugün çok çeşitli yöntemlerle sağlanan doğum kontrol yöntemleri şunlardır: Doğum kontrol hapı, rahim içi araç, iğne, doğum kontrol bandı, spermisitler, diyafram, prezervatif (Acıbadem Hastanesi, 2019).

“Annemin zamanında yokmuş öyle kontrol falan çocuk şalvarımıza düşer derdi. Ama şimdi hastaneler, sağlık ocakları, ebeler var. Mesela biz eşimle prezervatif kullanıyorduk, üçüncü çocuğa hamile kaldım. Çocuktan sonra spiral takıldı bana. Şimdi çok memnunum.” (K.K.62).

“Çok fazla düşük yaptım. Oldu düştü. Oldu düştü. Sonra çok tedavi gördüm Antalya’da. Sonra Allah verdi. Bir sıkıntı yok şükür. Şimdi de doğum kontrol hapı kullanıyorum doktor kontrolünde.” (K.K.63).

3.4. Hamilelik

Kadının hamile olduğunun anlaşılmasıyla başlayan yeni süreç birtakım bilinmezlikleri de beraberinde getirir. Bu süreç sadece kadın için değil aile bireyleri için de yeni bir dönemi işaret eder. Hem doğum öncesine hem doğum sonrasına ait olamama halini belirten bu süreç, Gennep’in geçiş ritüellerini geliştiren Victor Turner’a göre eşiksellik kavramıyla bağdaşır. Turner’a göre eşiktelik, geride kalan sabit bir noktadan veya kültürel koşuldan ayrılma ve sürecin sonundaki deneyimlenmemiş yeni yaşama uyum sağlama hali arasındaki geçiş evresidir. Bu evrede, yeni ve muğlak bir süreç yaşayan kadın, bünyesinde geçmiş ya da gelecek yaşama dair bir veya birkaç yükleme sahip olabilir.

“Eşikteki varlıklar ne burada ne oradadır; yasa, gelenek, uylaşım ve törenlerce belirlenip sıralanan konumların ne birinde ne ötekindedirler. Böyle olunca da, bunların muğlak ve belirsiz yüklemeleri toplumsal ve kültürel geçişleri ritüelleştiren birçok toplumda zengin bir semboller çeşitliliğiyle ifade edilir.” (Turner, 2018: 95-96).

Hamilelik dönemindeki kadın, grubun değer ve inançları çerçevesinde yeni bir statü sahibi olur. Bu gebeliğe yüklenen anlam halkın değerleri ile yakından ilgilidir. Çünkü gebelik, anne ve babayı topluma bağlaması yönünden ilk tohum niteliğindedir, bu da aileye devamlılık sağlar. Gebenin bu durumu doğum gerçekleşene kadar devam eder. Bebeğin dünyaya gelmesiyle de yeni bir hal alır (Türkdoğan, 1982: 587).

Geçmişten günümüze insanoğlu, sağlığın söz konusu olduğu her durumda farklı pratiklerle süreci iyi yönetmeye çalışır. Hamilelik döneminde de bu durum geçerliliğini korur. Kadının hamile olduğunun anlaşılmasından sonra hamileliği kolay kılan, çocuğu ve anneyi gözetten geleneksel ve modern pratiklere başvurulur. Geçmişte kadın hamilelik sürecinde köyün ebesine muayene olurken bugünün şartlarında hamilelik süreci doktor gözetiminde ilerler. Geleneksel yaşamın etkin olduğu bölgelerde, hamilelik söz konusuysa kadından nazar incancından ötürü bunu bir süre gizlemesi istenir. Hamile olduğunun farkına varılmasından sonra da kadın halk arasındaki söylemle artık iki can taşımaktadır. Bu nedenle kadından kendine dikkat etmesi beklenilmektedir. Bu süreçte anne, bebeğin karakterini, fiziksel özelliklerini, iyi

etkiyebileceğini düşündüğü nesnelere ve canlılara yaklaşırken, kötü etkileyebileceğini düşündüğü nesnelerden ve canlılardan uzaklaşmayı tercih eder.

Hamilelik dönemindeki kadın için “gebe” (K.K.5; K.K.51), “gunnayıcı” (K.K.18; K.K.43), “heybesi dolu” (K.K.38), “yükü” (K.K.19), “guzlayıcı” (K.K.43; K.K.54), “meyveli” (K.K.63) gibi tanımlamalar yapılır.

3.5. Hamile Kadının Yapması Gerekenler

Hamilelik evresindeki anne, bebeğini kucağına almadan önce onun birtakım huylarına ve fiziksel özelliklerine müdahale ederek istediği şekilde doğmasını ister. Bunu ise bebeğin ilk hareketini hissettiğinde yönetmek ister (Acıpayamlı, 1961:28). Yörede bunun için şu gelenekler uygulanır:

Anne, bebeğin ilk hareketlerini hissettikten sonra yediği ve baktığı her şeyin doğacak çocuğuna bir etkisi olacağı inancı doğrultusunda davranışlar sergilemektedir. Örneğin Osmaniye’de çocuğun yanaklarının ve teninin güzel olmasını isteyen anne kiraz ve şeftali yediğinde bunun olacağını düşünmektedir. Ayrıca anne çocuğun içerde hareket ettiğini hissettiği zaman, huylarını ve fiziksel özelliklerini beğendiği kişilere bakarsa çocuğun baktığı kişilere benzeyeceğini düşünmektedir (Teke, 2005: 58). Bebeğinde istediği özelliklerin olmasını isteyen anneler temelinde benzetmelerin bulunduğu pratikler uygulamaktadır. Muğla menteşe yöresinde Çocuğunun benli olmasını isteyen anne karabiber ya da karanfil yutar ya da benin olmasını istediği yere dokundururken (Çoban, 2019: 215) çocuğun gamzeli olması için ayva yenirken, yanaklarının kırmızı olması için elma yenmektedir (Ergöz, 2019: 106-107). Benzetme ve umma temelli bu pratiklerin hepsi güzeli, iyiyi istemeye yöneliktir. Hamile bir kadının yaptığı her şeyin çocuğun fiziksel özelliklerine ve huylarına etki edeceği düşüncesi annenin hamilelik boyunca hep güzel olana bakma ve güzel olanı yeme gerektiği düşüncesini oluşturmaktadır. Çocukta istenilen bir özelliğin olması için benzetme temeli olmayan inançsal uygulamalar da bulunmaktadır. Örneğin doğacak çocuğunun gamzeli olmasını isteyen bir anne kayıvalidesinin evinden habersiz bir yumurta alıp yer ve bunu doğum yapana kadar kimseye söylemez (Akgün, 2019: 82).

Literatürde yer alan bu pratikler, araştırma sahasında derlenen bilgilerle benzerlik göstermektedir.

“Kadın hamileyken aynaya çok bakarsa çocuk kendine benzer. Hamileyken çok fazla güneşte durursa bebeği sarı saçlı olur. Renkli gözlü birine bakarsa çocuğu renkli gözlü olur.” (K.K.45).

“Annesi doğumunun sonlarına doğru nar yerse çocuğun dişi nar gibi sıralı küçük olur.” (K.K.8).

“Çocuğun adı gelmeden konulurdu evel. Çocuk karında çok hareketliyse gelin, adı konacak kişinin avucundan su içerdi.” (K.K.11).

“Gebeyken çocuk huyu düzgün olsun diye cuma vaktinde Yusuf suresini okur. Yusuf gibi güzel, edepli olur denir.” (K.K.34).

“Gebe bu dönemde doğum kolay olsun diye tavuklara eteğinden yem verir.” (K.K.16).

“Akan suya gidilir, elindeki kabı doldurup doldurup boşaltır. Çocuk da aksın gitsin diye.” (K.K.50).

“Kadın hamileliğinde çok fazla kırmızı meyve yerse çocuğunun yanağı al al olur.” (K.K.62).

“Bol bol çocuk sevindirir. Kendi de müjdeli haberi alsın diye.” (K.K.53).

“Etrafta konuşurken garı, çocuk kimden yana hareket ederse ona benzer.” (K.K.46).

“Yeni aya bakarsa çocuğun yüzü pasparlak olur. Yıldıza bakarsa da gözleri çipil çipil olur.” (K.K.24).

“Kadın, çocuğu gamzeli olsun diye ayva yer.” (K.K.31).

3.6. Hamile Kadının Yapmaması Gerekenler

Kadın, doğum sürecini huzurlu bir şekilde atlatmak ister. Annenin bu süreçte tek dileği bebeğinin sağlıklı bir şekilde doğmasıdır. Öte yandan anne, bebeğinin güzel bir bebek olmasını da ister. Bu yüzden hamilelik döneminde birtakım kaçınımlarla olumsuz etkilerin önüne geçileceği inancı yaygındır. Bebeğin anne ile arasındaki biyolojik ve duygusal bağlılık, annenin yaşayacağı bir olayda bebeğin de etkilenebileceği düşüncesini doğurur. Çağrışımlar ve benzetmeler yoluyla oluşturulan kaçınımlar, sadece annenin değil onun yakınlarını da bağlar. Aile bireylerinin de katılımıyla büyüyen ve güçlü bir pratik haline gelen bu kaçınımlar, zamanla hamilelik sürecini yönetir (Örnek, 1977: 138). Geleneksel yapının korunduğu ailelerde kaçınımlar daha çok benzerlik üzerine kurulan pratiklerdir. Öte yandan modern tedavi

yöntemlerini benimseyen ailelerde ise kaçınmalar, doktor tavsiyesi üzerine oluşur, uyulmazsa eğer kadının ve bebeğin hayatı riske girer.

Geleneksel ailelerde anne hamilelik süreci boyunca yaptığı hareketlere, yediği şeylere ve baktığı şeylere çok dikkat eder. Çocuğun kötü etkileneceği düşündüğü durumlardan kaçınmaya çalışır. Hamilelikte hayvanların çocuğu olumsuz etkileyebileceğine yönelik yaygın bir inanç vardır. Toplum, kötü özellikleriyle ön plana çıkmış hayvanlardan özellikle sakınmayı öğütler. Buna yönelik bir pratik ise şu şekildedir: kadın hamileliği sırasında yılan görürse ve gömleğini yırtarsa doğacak bebeğin dili dışarda ve ince olur (Mollaibrahimoğlu, 2014: 13). Benzetmeden ziyade daha dini temelli bir inanış ise Erzurum’da hamile kadının akşam ezanından sonra dışarda olması hoş görülmez. Yine hamile kadının akşam ezanından sonra kapı eşiğine ve evinin dışına sıcak su serpmesi iyi değerlendirilmez. Bu durumdan hamile kadının kötü etkileneceği inanılmaktadır. Bunun nedeni ise kadının sıcak su dökmesi sonucu oradaki cinin yanacağı tasarısıdır. Bu kaçınmalara uyulmazsa eğer kin besleyen cinin doğumdan sonra kadına ve çocuğa musallat olacağına inanılmaktadır (Türkdoğan, 1982: 588). Hamilelik döneminde anne gibi babanın da birtakım kötü davranışlarının çocuğu etkileyebileceği ifade edilir. Bu dönemde babanın bir canlıya zarar vermesinin, çocuğunda bir engel oluşturabileceği düşüncesi yaygındır (Baysal, 2019: 69). Hamilelikte kadının dikkat etmesi gereken konulardan birisi de yediği şeylerdir. Hamilelik döneminde kadının ciğer yememesi yese bile vücuduna dokunmaması tavsiye edilmektedir. Bunun sebebi ise çocuğun vücudunda leke çıkacağı düşüncesidir. Ayrıca çocuğun yarık dudaklı olmaması için gebe kadına tavşan ve deve eti yedirilmemektedir (Teke, 2005: 55). Tüm bu halk inanışlarının temelinde doğacak çocuğun sağlıklı ve güzel olması düşüncesi yatmaktadır. Farklı kültürlerde olduğu gibi Manavgat bölgesinde de hamile kadının yapmaması gereken inanışlar bulunmaktadır. Çalışmanın yapıldığı sahadan deşifre edilen halk inanışları şunlardır:

“Kadın hamileliği sırasında kelle yemez. Çocuk kıllı olur derler. Yılana, çıyana bakmaz. Yılana bakıtmazlar, çocuk karnından akar gider derler. Çıyana da eskiler iyi olmaz, çocuk arsız olur, derler.” (K.K.62).

“Ciğer yemez zaten de yerse eğer elini yıkamadan çiğken bir yerine dokunursa çocuğun orasında iz ya da ben olur. Davşan eti de yemez. Dudağı yirik olur.” (K.K.3).

“Hamileyken balık yemezler, çocuğun gözleri balık gibi olur.” (K.K.30).

“Gebe garı çirkine, hastaya sakata bakmaz. Bakarsa çocuğu öyle olur derler.” (K.K.2).

“Garı eğer ki canım çekti diye gidip birinin bir şeyini söylemeden yerse çocuk hem arsız hem hırsız olur.” (K.K.51).

“Hamile kadın, çocuğun ömrü kısa olur diye saçını kestirmez, dişini çektirmez. Garıdan eksilen her şey çocuktan da eksilir, denir. Bak yine garı hamileyken cenazeye tanımaz, çocuğun benzi atık olur, ömrü onun gibi kısa olur diye.” (K.K.20).

“Gül koklarsa ta yerinde gül çıkar derler. Sakız da çiğnetmezler, çocuk gevşek olur, yayılır gider.” (K.K.31).

“Kadın hamileyken kocasıyla ilişkiye girmez. Eğer girerse çocuk doğduğunda beyaz beyaz, pis olur. Kocasının dölü derler ona. Eskiden ebeler yaptırdığı için doğumu bu iyi görülmez, laf edilirdi.” (K.K.12).

“Anne karnında dört buçuk ayda hareket ederse kız, altı ayda çabalarsa erkek denir.” (K.K. 28).

“Damgalı meyve yerse eğer çocuk çilli olur” (K.K.26).

3.7. Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

İnsanlar, geçmişten bu yana geleceği bilme ve ona göre plan yapma eğiliminde olmuştur. Bu durumu etkin bir şekilde doğum pratiklerinde de uygulayan yöre halkı, kadının hal ve hareketlerine göre birtakım deneylerle bebeğin cinsiyetini tayin etmek istemiştir. Bu pratiklerde kadının davranış tarzı, fiziksel özellikleri, günlük yaşamında kullandığı nesneler, tükettiği gıdalar cinsiyet için fikir sunar.

Doğacak çocuğun cinsiyetini tahmin etmeye yönelik çok fazla pratik bulunmaktadır. Bu pratiklerin bazıları halk arasında çok yaygınken bazıları ise yörelere özgü pratikler olabilmektedir. Kadının hamileyken çok tatlı yemesi erkek doğuracağına yorulurken çok ekşi yemesi kız çocuğu doğuracağına yorulmaktadır. Bir başka yaygın tahmin etme yöntemine göre de kadın, hamilelik sürecinde çirkinleşirse oğlu, güzelleşirse kızı olur. Bunun sebebi ise kız çocuğunun güzelliğini annesine yansıtmasıdır, bu duruma benzer bir başka tahmin yöntemi ise hamile kadının vücudu üzerinden yapılır. Kadının vücudunda lekeler oluşursa kız çocuğu olur. Yaygın bir tahmin etme pratiği ise şöyledir; hamile kadının minderinin altına bir tarafa makas diğer tarafa bıçak koyulur. Kadın makasın olduğu tarafa oturursa doğacak çocuk kız, bıçağın olduğu tarafa oturursa erkek olacağı düşünülmektedir (Coşar, 2019: 17- 18; Teke, 2005: 45; Yıldırım, 2019: 23; Örnek, 1979: 65; Çoban, 2019: 110). Kesinlik içermeyen bu tahmin etme

şekilleri halk arasında yaygın olarak kullanılmakta, hemen hemen her yörede karşımıza çıkmaktadır. Halk arasında çoğunlukla bilinen pratiklerin yanında yörelere özgü de birçok pratik ya da tahmin etme şekli bulunmaktadır. Örneğin Amasya bölgesinde doğacak çocuğun cinsiyetini tahmin etmek için hamile kadının idrarına arpa ve buğday atılır, ilk buğday yeşerirse kız arpa yeşerirse erkek olacağı düşünülür (Cılacı, 1985: 157). Erzurum'da bölgesinde tespit edilen başka bir cinsiyet tahmin etme pratiği ise şöyledir; hamile kadın rüyasında pahalı elbiseler giyiyorsa erkek çocuk, ucuz elbiseler giyiyorsa kız çocuk olacağı düşünülmektedir. Ayrıca rüyada armut görmek erkek çocuğuna, elma görmek kız çocuğuna işaret ederken, anne rüyasında yeni ayı görürse erkek çocuğu, eski ayı görürse kız çocuğu olacağına inanmaktadır. Cinsiyet tahmini yaparken bebeğin karın içerisindeki hareketlerinden de yola çıkılmaktadır. Bebek sürekli tekme atıyorsa erkek, sürekli kıvrılıyorsa kız; karın içindeki çocuğun tekmeleri kalçaya doğru olursa erkek, göğse doğru olursa kız olacağı düşünülmektedir. Ayrıca hamile kadının karnının şeklinden de cinsiyet tayini yapılmaktadır. Kadının karnı dik ise erkek yayvan ise kız çocuğa yorulur. Çok daha spesifik bir cinsiyet tayin etme yöntemi ise Mersin'de bulunmaktadır. Daha çok Mersin'in ormanlık alanlarında yaşayan kıl keçisi besleyen köylerde rastlanan bu yöntem ise şu şekildedir: Keçinin kellesi kaynatılıp alt ve üst çenesi birbirinden ayrılır. Alt çenede bulunan kemiğin ucu püsküllü ise erkek püskülsüz ise kız olacağı düşünülmektedir (Kartal, 2020: 35; İncir, 2011: 16). Araştırmanın yapıldığı bölgede de bu uygulamaya rastlanmaktadır. Bölgelerin birbirine yakın olması bu benzerliği doğurmaktadır. Cinsiyeti tahmin etme pratiklerinin yanında erkek veya kız çocuk isteyen ailelerin başvurduğu pratiklerde literatürde yer almaktadır. Erkek çocuk isteyen bir kadın alıç ağacına taş atarak kızı boşladım, oğlana başladım diyerek çocuğunun erkek olmasını istemektedir. Erkek çocuk olması için yapılan başka bir pratik ise küçük bir erkek çocuğunun yediği lokmayı ağzından alıp yemektir. Erzurum bölgesinde ise erkek çocuğu isteyen aile erkek çocuğu çok olan bir aileden temsili olarak çok az para karşılığı bir erkek çocuğu satın alır. Kız çocuğu olması için yapılan pratikler de bulunmaktadır. Kız çocuk isteyen kadın eliyle yaptığı saçlı bir bebek ile komşularına ziyarete gider. Antalya'nın Korkuteli ilçesinde yapılan bir pratik ise kız çocuk isteyen kadının hamileliğin kırkinci ve ellinci Günlerinde kocasının ayakkabısından kırk kez su içmesidir (Örnek, 1979: 49-50, 53).

Anadolu coğrafyasında cinsiyet tahmini üzerine yapılan çok fazla pratik ve inanma bulunmaktadır. Araştırmanın yapıldığı bölgede de hem herkes tarafından kullanılan pratikler

hem de bölgeye özgü pratikler karşımıza çıkmaktadır. Bölgeden toplanan cinsiyet tayin pratikleri şu şekildedir:

“Gebe odada yokken bir minderin altına bıçak koyarız, bir minderin altına da makas koyarız. Makas zilliyi bıçak pilliyi gösterir deriz. Gebeyi odaya çağırır, Aşa, Hatma geliver bakan deriz. Gelir minderin üzerine oturur, bıçağa oturursa pilli, makasa oturursa zilli deriz.” (K.K.32).

“Eğer avrat kelliğinde eti çok isterse o avradın kızı olacak derler” (K.K.15).

“Karı götlek olursa, yani kalçası büyük olursa kız deriz. Göbeği sivri olursa oğlan deriz. Bir de garı sağa sola çok fazla harp hurp yaparsa ha bunun gızı olacak saldırıyor sağa sola deriz.” (K.K.26).

“Bir ipin ucuna yüzük bağlandığında, yüzük aynı yerde git gel yaparsa erkek olcak, çok fazla hareket ederse sağa sola dönerse çok oynak bu kız olcak derler. Bir de garının memesinin ucu gırmızımsı olursa gız, az garaya çalarsa oğlu olcak” (K.K.50).

Yüzük kullanarak cinsiyeti tahmin etmeye yönelik benzer bir pratik ise Hayta Yörüklerinde vardır. Desensiz bir yüzüğe geçirilen iple birlikte hamile kadın sol elini kaldırır, cinsiyet tahminini yapacak kişinin tuttuğu yüzük daireler çizerse cinsiyet kız, ileri geri hareket ederse cinsiyet erkektir (Baysal, 2019: 70).

“Evde garılar otururken bir deyesek bulurlar. Dışarıdan ilk gelecek erkek olursa erkek, kızsız kız derler.” (K.K.34).

“Yüklü garı kelleyi yarar kellenin içi pürçüklü olursa kız olur, az cıvılak olursa erkek olur.” (K.K.27).

“Şimdi bak! Hamileliğin birkaç ay sonrasında gebe garı eğer ki iki eliyle ayak parmaklarına ellerse ikiz, elleyemezse tek çocuk olur. Kız çocukta kadının yüzü çilli olur, alt dudağı büyür. Erkekte ince dudaklı olur.” (K.K.28).

“Benim bildiğim eski garılardan duyduğum ikiz çocukta garının göbeğinde siyah damar olurmuş. O zaman anlaşılmış ikiz olup olmadığı.” (K.K.20).

“Gebeliğin sonlarına doğru garının memesinden gelen süt suya katılır, süt dağılırsa kız, hemen dağılmazsa erkek derlerdi eskiler. Bana da yaptık, kız oldu benimki.” (K.K.9).

“Oğlan anasını düzermiş, kız kendisini düzermiş. Oğlan anasını güzelleştirir, kız anasını çirkinleştirir derler. Kızda kadın basaralı olur.” (K.K. 12).

“Hamile kadın ekşiyi çok yerse doğacak çocuk kız, tatlıyı çok yerse doğacak çocuk erkek olur. Kadın aynaya çok bakarsa da kız çocuğu olur derler.” (K.K.19).

“Oğlan çocuğu çok olan garı, bahar ayında payamı taşlar. Onlar çiçek açar ya hep, “payamı taşladım, oğlanı boşladım, kıza başladım” der.” (K.K.3).

“Gebe karı bir şeyini kaybederse kız olur, bir şeyini bulursa erkek olur. Bunu da neden derler bilir misin? Kaybedilen eşya evden çıkan gızdır, bulunan eşya damadın getireceği gelindir.” (K.K.42).

“Kadın hamileliğinde ateşin başında gebeliğinden konuşurken ateşin sesi kesilirse erkek, ateş harlanırsa cızır cızır ederse kız derler.” (K.K.47).

3.8. Aşerme

Hamile kadının belli bir dönemde yaşadığı hassas hali ifade eder. Asıl hali aş yeme olan deyim, “yemekten tiksime” manasına gelir. Yemek fiilinin zamanla anlam değişmesine uğraması sonucunda “hamile kadının çeşitli yiyecekleri canının çekmesi” halini almıştır (Boratav, 1994: 146). Kadınlar için oldukça hassas olan bu dönem yörede “kellik” olarak isimlendirilir. Bu dönemde bir şeylere karşı normalden fazla tepki gösteren kadın için yergin tanımlaması yapılır.

Gebe kadın, bu dönemde birtakım yiyeceklerden uzak durduğu halde birtakım yiyecekleri ise normalden daha fazla yemek ister. Kadının bu dönemde aşerdiği yiyecekler bulunarak mutlaka yedirilir. Bu dönemde kadın, tatlı, ekşi, acı gibi farklı tatları dönemsel olarak aşerir. Halk arasında aşeren kadının istediği şeyleri yiyebilmesi çok önemlidir. Bilinen en yaygın inanış, aşeren kadın istediği şeyi yiyemezse doğacak çocukta o yiyeceğe benzeyen leke olacağı inancıdır (Kartal, 2020: 33; Coşar, 2019: 17). Ayrıca aşeren kadını istediğini yiyemediğinde doğacak çocukta bir noksanlık olacağı inancı da halk arasında yaygındır (Örnek, 1979: 79). Aşeren kadın eğer istediği şeyi yiyemezse sağ avcunu yalar ve bunun çocuğa zarar gelmesini engelleyeceğini düşünür (Teke, 2005: 53). Kadının aşermesi ile ilgili inanışlar genel inanışlar ile benzer özellikler göstermektedir.

Yörede yaygın inanışa göre kadın aşerdiği gıdayı almazsa, çocuğun vücudunda o yiyeceğin renginde ve şeklinde iz kalacağına inanılmaktadır. Alanda yapılan çalışmada kaynak kişi bu olayla ilgili bir anısını şöyle aktarmıştır:

“Siz böyle şeyleri bilmezsiniz ama kelliğindeki avradın istediği olur. Zamanında oğlana hamileyken ben, hiç de sevmem ama ağzım kel aşerdi murtu [beyaz yaban mersini]. Allahım napsam netsem böyle şeyler

ayıptı o zamanlar, şimdiki gibi gocaya söylenmez. Gaynanam rahmetlisi de çok iyiydi, yağmurda çok yağıyor dışarda. Köydeki evleri dolaştı, dolaştı ama murtu bulamadı. Avucunu yala dediler ama yalasam ne çare can istedi onu, yiyemedim. ... Hüseyin doğduğunda boynunda murt bugününde ben vardı.” (K.K.13).

“Mesela canım zingit (yabani armut) çekti, yaylaya giderken toplamış komşu canım çekti, isteyemedim. İstersem ayıp olur diye isteyemedim.” (K.K.5).

Kaynak kişiler, aşeren kadının istediği gıdaya ulaşamaması üzerine negatif bir durumun oluşmaması için avucunu yalaması gerektiğini belirtir. Bazı kaynak kişiler, kadının avucunu üç kere yalaması gerektiğini belirtirken bazıları da avucunu yalarken “umduğun bu muydu” deyip yalaması gerektiğini belirtir.

“Maldan geldim canım nasıl yuka ekmek çekiyor. Mis gibi tüttü. Utandım, isteyemedim. Eskiler hep avcunu yala derdi. Umduğun bu muydu ay kör olasıca deyip avcumu üç kere yaladım” (K.K.27).

Yörede kadının bir şeyi normalden fazla istemesi üzerine verilen örnekler dışında aşermenin bir şeyi istememek anlamında da ifade edildiği örneği görmek mümkündür.

“O zaman bir koktu burnuma töbeler olsun şimdi bile yiyemem goyun yoğurdunu. Kelliğim pisidi benim. Adama o zaman kokarsa bir daha yiyemez denir bak doğruymuş bu da.” (K.K.35).

Yöredeki genel düşünceye göre kadın kadar çevresi de kellik döneminden sorumludur. Hamile kadının her zaman bulamayacağı gıdalar söz konusu olduğunda çevresindeki kişilerin bu gıdaları kadına ulaştırması gerekir. Kaynak kişiler, kadına ulaşmayan bir besinin büyük vebali olduğunu belirtirken, ulaşması mümkün olmayan gıdanın pişirilmemesinin daha doğru olacağını aktarır.

“Eski görgüler böyle değildi. Bir evde yemek pişerse, bir şey hasat edilirse hamileye verilirdi. Eskiden şimdiki gibi bolluk yoktu. Bir şey bir kere olurdu. Kimse de bunun günahını almazdı. Biz etrafımızda hamile var mı diye gözetirdik. Ya yapıp vereceksin, ya da hiç yapmayacaksın.” (K.K.35).

Yöredeki genel kanı çocuğun şişman olduğunda daha sağlıklı olduğu yönündedir. Çocuğun bu şekilde olabilmesinin yolu da kadının beslenmesinden geçer. Bu dönemde yeterli hayvansal gıda almadığı düşünülen kadına kızılırken ve bebeğin gelişmemesi korkusuyla besin takviye yapılmaktadır.

“Bedenin iyiye et yiyece, süt icece, bal yiyece, yumurta yiyece, dalından taze meyve yiyece, yemiş yiyece, muşmala yiyece, geçi peyniri yiyece. Ana bak şimdi süt vereceksen süt yiyece. Süt yemezsen nasıl stlenecen o bebeyi nasıl emdirece, olmaz, ocuk clfaz olur. Öyle yemeyeni gördük m gzardık biz. Baktık öteden geliyo, filan gaynanan bakmadı mı deriz, şu bahçeden iki erik kopar da ye dıkı etlen de ocuk da etli butlu olsun deriz.” (K.K.10).

Yine alışmalar doğrultusunda ulaştığımız bir diğer bilgi ise kellik dnenimi yaşayan bir kadının beslenmesinden kayınvalidesi sorumludur. Eğer kadın zayıfsa ve çocuğu da zayıf doğarsa bunun sorumluluğu kayınvalideye yüklenir. Kayınvalide grup tarafından ayıplanır. Bu durumu yaşamak istemeyen kayınvalide ise hamile kadına kilo aldırđına ve süt yaptığına inanılan et ve süt ürünlerini tüketmesini söyler.

“Gaynana şöyle kötü böyle kötü geline bakmamış derler diye gece gündüz baktım valla. Bizde ayıplanırdı gızım. “Hep cebine mi çalıştın, bu geline neden bakmadın. Bu gelin etli değil, ocuk hasta olcak, hep oğluna mı yedirdin. Ay gaynana! malın mülkün m yoktu istesen el bile verirdi, el gızına bakamadın mı? Hep gızına mı yedirdin.” diye laf ederlerdi. Laf duyacak diye korkudan geline bakardık. ... Ne yerdı bilir misin? Ayva yerdı, sulu erik yerdı. Yanakları al al olsun diye gırmızı meyve yerdı. Gelin napsın, laf geldi mi gaynananın çenesi durmaz diye hepiciğini yerdı. Et yeyince etli olur derler diye oğlak, guzu yer. Stlenir diye sütü çok içer. İnek süt vermedi, geçi süt vermedi mi eşden dosttan alırdık. Bi de mazıyı bilin mi? Ağzı burardı ama sütlü olsun diye mutlaka onu yedirirdik” (K.K.55).

Yörede, izinsiz elde edilen bir gıdanın çocuğun bedeninde bir hasar meydana getireceğine inanılmaktadır. Bunun olmamasına yönelik bir tutum ise şu şekildedir: Kadın, izin almadan yediği gıdayı sahibine bildirip helallik aldığı takdirde çocukta negatif bir durum meydana gelmez.

“Ben böyle şeylere inanmazdım ama oğlanın bacağında kırmızı lekeler çıkınca bi düşündüm. Çok canım ektiydi, birinin bahçesinden habersiz domates kopardıydım. Grsem söylerdim ama göremedim, öyle kaldı gitti. Oğlanın da bacağın da nohut denesi gibi kırmızı lekeler vardı.” (K.K.59).

İstenilen gıdanın elde edilememesi sonucunda ortaya çıkan durumun bir benzeri ise Kocaeli’nde şu şekildedir: ilek aşeren kadın, bahçeden habersiz koparıp avucunda sakladığı çileğin kızının avucunda leke yaptığını belirtir (Polat, 2015: 35).

3.9. Doğuma Hazırlık

Anneye bağlı bir şekilde yaşamını sürdüren bebek, dünyaya gözlerini açacak ve nefes almaya başlayacaktır. Bu durum sadece anne baba için değil yakın akrabalar için de önemlidir.

Özellikle doğacak bebek ilk çocuksa sevinç ve telaş bir arada yaşanır. Bu süreçte çocuğa lazım olacağı düşünülen her şey doğum öncesinden hazırlanır.

Çocuk doğmadan önce hazırlanan kıyafetler ve ihtiyaç duyabileceği eşyaların hazırlığının yanında bir de doğumun kolay geçmesi, çocuğun sağlıklı dünyaya gelmesi için yapılan pratikler bulunmaktadır. Simgesel olarak doğumun kolay geçmesi için yapılan pratiklerden birisi doğacak çocuğun kıyafetlerindeki hiçbir lastiğe düğüm atılmamasıdır. Lastikler düğümlü olur ise rahimin de düğümleneceği ve doğumun zor geçeceği inancı bulunmaktadır (Teke, 2005: 64). Bir başka pratik ise evdeki tüm kilitli kapı ve dolapların açılmasıdır. Doğumu kolay geçen birinin elinden su içmek, kocasının avucundan su içmek, Fadime ana otunun suyunu içmek gibi pratiklerle de doğumun kolay geçeceği düşüncesi hakimdir (Örnek, 1979: 102-104). Doğum sancısı başladığında hamile kadın at arabasına bindirilip araba hızlıca sürülmeye başlanır. Doğum öncesi pratiklerinin temelinde doğumun kolay geçmesi ve çocuğun sağlıklı olması vardır. Niğde bölgesinde doğumdan sonra bebeği kundaklarken kullanılacak toprak yaz aylarında elenip bir yerde saklanır, bir bebek doğduğunda bu toprak ısıtılıp bebeğin kundağına koyulur (Ecemiş, 2019: 19).

Bebek için yapılan pratiklere başka bir örnek ise Gündoğmuş folklorunda mevcuttur. Gündoğmuş'ta doğumdan önce çocuk için beyaz pazen ya da basmadan iç göynek, dış göynek adı verilen çamaşırlar ile şapka, kol bezi ve kundak dikilir (Demirel, 2014: 98).

Sadece anne babayı değil nesebi de mutlu eden doğum olayı, hane için bereket ve güç anlamına gelir. Bu da eski zamanlarda çocuğun sayıca fazla olması fikrini doğrular niteliktedir. Bu noktada dayanak ise “çocuk ocağı tüttürür” inancıdır (Yeşil, 2014: 120).

Doğum için düşünülen ve yapılan her pratik aslında bir bütünün parçasını temsil eder. Bu pratiklerin her biri toplumun değer yargılarını açığa vurur. En baştan alınırsa çocuğun doğumunu yaptıracak olan doktorun seçilmesi bile bu sürecin her parçasının önemli olduğunu gösterir. Bu ve buna yönelik hazırlıklar aile için özeldir, o yüzden önemsenir. Buna istinaden, günümüz şartlarında imkanların fazlalığı hem problemin ortaya çıkmasına hem de problemin kolay çözülebilir olmasına yol açar (Aydemir, 2021: 62).

Geleneksel doğum için hazır bulundurulması gereken malzemeler şu şekildedir: İç ve dış zıbın, kuşak, göbek bağı, baş eşarby, kundak elbisesi, patik, ellik, yüzünü örtmek için sarı yazma (sarılık için), yarım ve bütün kundak, yastık, alt bezi, salya bezi (K.K.1; K.K.4; K.K.12; K.K.17).

“Eskiden var mıydı bir şey yoktu. Toplaşırdık birkaç garı bebeğin kundağını biçer, dikerdik. Patik matik onları zaten çocuğun anası örer koyardı. Ufak bezlere sarılırdı eskiden muşambalar vardı mavi bilin mi? Onun içine biz bez keserdik. Onlar yıkanır öyle kullanılırdı. Çocuk büyüdükten sonra atmazlardı, diğer çocuklar için sandığa sokuştururdu.” (K.K.16).

“Şimdi hastane için bir çanta yapılır. Ben iki tane gecelik koydum, iç çamaşırımı, çorabımı, göğüs pompası dediler, Göğüs pedi dediler, onu da koydum. Normal ped de koydum. Havlu koydum. Emdirme sütyeni koydum. Şampuan dediler, diş fırçası dediler onları falan koymadım.” (K.K.14).

“Ben doğum yaptığımda bebek için ayrı anne için ayrı çanta yapılırdı. Bende iki tane hastane çıkışı vardı. Bebek bezi, ıslak mendil, pişik kremi koyduk. Bol bol çocuk zıbını, çıtçıtlı badisini, çorabını, eldivenini, şapkasını koyduk. Mesela bebeğin kundağını battaniyesini unutmuşum. Benim çantamda da özel eşyalarım, bir adet elbise geceliğim, bir adet de pijama takımım vardı. Göğüs pompası falan da koyun demişlerdi.” (K.K.8).

3.10. Beşik Töreni

Hamileliğin sonlarına doğru insanların telaşı iki kat artar. Hamileliğin süresi belli olsa da bebeğin tam olarak ne zaman doğacağı bilinmez. Bu süre zarfında insanlar her an doğuma hazır olmalıdır.

Günümüzde, doğumdan önce bebek için yapılan hazırlıkların başında beşik hazırlama gelir. Hamilelik süresince çocuğun eksiklerinin giderilmesinde etkin olan anneanne ve babaanne beşik için de anne ve babaya yardım eder. Yöredeki yaygın inanışa göre de bebeğin beşiğini kadının annesi alır. Eski zamanlarda anneanne ceviz ağacından beşik yaptırırken günümüzde ise seri üretim birçok beşik arasından bütçesine uygun olanı alır (Ecemiş, 2019: 22).

Beşik töreni, bebek gelmeden önce aile ve komşuların katılımıyla gerçekleşen kendi içinde küçük seremoniler barındıran bir gösterimdir. Bu törene katılanlar bebek için iyi dileklerini sunarken anneanne ve babaanne ise bebek doğduğunda verecekleri hediyelerden bahseder. Bu törene katılanlar kadını doğum esnasında güçlü kılacağına inandıkları et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri, yeni hasat edilmiş sebze ve meyveler, yemişler getirir. Aslında törenin amacı doğumdan önce bebeğin eksiklerinin bilinmesi ve bu eksiklerin giderilmesidir.

Literatürde ise beşik töreni karşımıza iki şekilde çıkar. Birincisi, bizim araştırma sahamızda da geçerli olan doğum öncesinde hazırlık töreni olarak karşımıza çıkan beşik törenidir. İkincisi ise bebeğin kırkı çıktıktan sonra ya da çocuğa ad verilirken gerçekleşen beşik törenidir. Her iki farklı tören için örnekler şu şekildedir.

Nevşehir’de çocuğun doğumun üzerinden belli bir süre geçmesi gözetilerek yapılan beşik töreninde, bebek ve bebeğin kıyafetleri misafirlere gösterilir. Misafirler ise bu törene bebek için aldıkları hediyeleri getirir. Yöreye özgü bir diğer bilgi ise bebeğin doğumundan bir hafta sonra gerçekleşen bu törene katılan akrabaların bebeğe altın taktığı yönündedir (Yılmaz, 2020: 57).

Doğum öncesi yapılan beşik töreninde ise bebeğin beşiğinin anneannesi tarafından hazırlandığı belirtilir. Bunun yanında yorgan, döşek, bez gibi gereçler de yine bebeğin anneannesi tarafından sağlanır (Çoban, 2019: 223).

Manavgat’ta genel kanının aksine beşik töreninin babaanne tarafından yapıldığı örnekler de vardır. Bu aktarımda dikkat çeken bir başka detay ise beşik töreninin beşik bayramı olarak da bilinmesidir. Bu konu hakkında bilgimiz sadece bir kaynak kişi ile sınırlıdır.

“Beşik bayramı diye bilirim ben onu. Benim hatırladığım şöyleydi. Varlıklı bir komşumuz vardı. O gelinine yaptı. Beşiği falan verniklemişler miydi artık neydi çocuk aklımla onu hatırlıyom. Renkli kuşaklar, altınlar vardı beşikte. Konu komşuyu çağırdılar, yedik içtik. Garılar oynadılar, zıpladılar. Tabi zengin olunca sen de boş gitmiyon ya elindeki en değerli şeyleri hediye ediyon ya da bir gelin için gıvrıntı götürüyön” (K.K.34).

“Hamileliğin zor ayları geçtiğinde hazırlıklar yapılır. Bu hazırlıkları gebe kadının annesi yapar. Çocuğun bezi, zıbını, kundağı, yatağı, beşiği anneanne tarafından karşılanır. Sorduğun buysa buna beşik töreni derler işte.” (K.K.4).

“Benim geldiğim köyde böyle şeyler yoktu abam, burada bana bu senin annenin işi çocuğun beşiğini gelinin anası yapar dediler” (K.K.54).

Beşik töreni Manavgat’ta köklü bir tören olsa da günümüzde aileler için pek anlam ifade etmemektedir. Bunun nedeni ise temininin kolay olmasıdır. Beşik törenine yönelik güncel bir tutumu ise kaynak kişi şu şekilde aktarır:

“Biz de kaynanamgil yaptı beşik törenini. Aslında kimin hali vakti yerindeyse o yapar böyle şeyleri. Kaynanamın ilk torunuydu beşiği aldı valla. Tören dediğin şey eskidenmiş şimdi mobilyacıların ne zaman gelip kuracağı belli olmuyor.” (K.K.62).

3.11. Cinsiyet partisi

Hamilelik döneminde insanlarda merak uyandıran en önemli konu bebeğin cinsiyetidir. Gelenekte cinsiyetle özdeşleşen nesneler yardımıyla bebeğin cinsiyeti tahmin edilmeye çalışılsa da doğumdan önce bunu bilmek pek mümkün değildir. Günümüzde ise hamileliğin üçüncü

ayından itibaren cinsiyet öğrenilir. Geçmişte zamansal imkanlar bebeğin cinsiyeti üzerine zorunlu bir sürpriz durumu yaratırken günümüzde ise özellikle sürpriz olması amaçlanır.

Cinsiyetin öğrenilmesi noktasında geçmiş ve günümüz arasında ortaya çıkan farklılık kutlamaların da çeşitlenmesine imkan verir.

Günümüz şartlarında bir bebeğin cinsiyetinin bilinmesi geçmişe kıyasla çok daha önemli görülür. Cinsiyetin bilinmesine dair genel yargı hazırlıkların bilinen cinsiyete yönelik yapılması üzerinedir. Bu çıkarım ise aileyi ve toplumu öğrenilen cinsiyeti kutlamaya yönlendirir. Bu gösterim ise “girl or boy” olarak adlandırılır. Bu tören, ebeveynin isteği doğrultusunda, bebeğin cinsiyetinin yazılı olduğu zarfın doktor aracılığı ile organizasyon şirketine iletilmesiyle gerçekleşir. Organizasyon şirketi ise cinsiyeti tanımlayan çeşitli renkli nesnelerle bu töreni neticelendirir. Bu partide esas olan bebeğin cinsiyetini temsil eden renklerdir. Pembe renk kız çocuğunu; mavi renk erkek çocuğunu tanımlar. Bu renklere sahip pullar ya da nesneler balona katılır, anne ve babadan balonu patlatması beklenir. Bu etkinlik sayesinde bebeğin cinsiyeti topluma ilan edilir (Serbest, 2020: 52).

“Çevremde de ilk ben yapacaktım, büyük tepki aldım. Eski köye yeni adet getirme Ebru dediler. Ben dinlemedim önce organizasyonla konuştum sonra kadın doğumcuma söyledim. Üç buçuk aylıktı tabi. Doktora kesin mi diye döne döne sordum. Kesine yakın deyince zaten yapmaya karar verdim. Organizasyoncu doktorumu aradı ve cinsiyeti öğrendi, ona göre balonları ayarlamış. Siyah balon geldi, içinde de pullar varmış. Etraf süslendi falan, ben balonu patlattım ve kızdı içimden de kız geçiyordu valla.” (K.K.14).

Popüler yaşamı yakalama düşüncesi cinsiyet partisi gibi kutlama törenlerinin etkinlik alanını genişletir. Bu etkinliklerin temelinde yeni olanı işaretleme ve ona aidiyet duyma dürtüsü vardır. Bandwagon etkisi olarak da adlandırılan bu kuram, bir olay ve olgunun peşinden gidildiği takdirde kitlelerin onu daha kolay benimseyeceğini ortaya koyar. Bu noktada ise bireyin motivasyonu “onlardan olma” ve “gruba aidiyet”tir (İlgın, 2020: 34).

“Ben de ilk instagramda görmüştüm üniversiteden arkadaşımın cinsiyet partisiydi. Amacım bebeğime bir anı bırakmaktı. Organizasyon şirketiyle anlaştım. Sadece pul istemediğimi söyledim. Benim çocukluktan kalan barbimle, Can’ın oyuncak arabasını verdim onların konulmasını istedim. Her taraf süslendi ve biz kutuyu açtık içinden pembe balon ve benim barbim çıktı.” (K.K.8).

3.12. Baby Shower

Baby shower (bebek duşu), hamilelik döneminin son aylarını yaşayan kadını veya yeni doğum yapan anneyi tebrik etmeye yönelik yapılan hediye temelli kutlama törenidir. Batı

kaynaklı bir tören olan baby shower, tüketim kültürü sayesinde pek çok toplumda yer bulur. Bu tören, genellikle hamile kadının yakın arkadaşı ya da akrabası tarafından yapılır. Bu kutlamada amaç kadının doğum sürecinde ihtiyaç duyacağı temel malzemeleri hediye ederek aileye destek olmaktır. Bu hediyeler, annenin doğumdan sonra giyeceği kıyafetler ve bebeğin ihtiyaç duyacağı temel gereksinimlerden oluşur. Bu törende, bebeğin ağırlığını, boyunu ve doğum zamanını tahmin etme, bebeğe bez bağlama, bebek için temenni notları yazma gibi küçük seremoniler gerçekleşir (İlgın, 2020: 70).

Günümüzde, daha çok kadınları içine alan bir kutlama töreni olan baby shower, amaç ve işlev bakımından geleneksel yapıdaki doğum öncesi hazırlıklarla aynı paralelde ilerler. Baby showerın da geleneksel törenler gibi kadını fikren ve bedenen doğuma hazırlaması toplumda kolay yer edinmesine neden olmuştur. Her iki toplanma da bebeğin gelişini kutlama ve hamile kadına moral verme üzerine şekillenir (Töret, 2017: 130).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DOĞUM SIRASI

4.1. Doğumun Kolay Geçmesi

Kadının ve bebeğin bu evreyi problemsiz atlatabilmesi temel amaçtır. Eski zamanlarda ölüm oranlarının fazla olması da insanları doğum esnasında eldeki imkanlar doğrultusunda üst düzey tedbir almaya iter. Bu durumda halk da yaşanmışlıklar ışığında, deneyimledikleri pratikleri doğum esnasında uygulama koyar. Bu pratiklerin uygulanma noktasında esas olan deneyimle elde edilen pratiklerin kadına ve çocuğa yarar sağlayacağı düşüncesidir. Bu pratikler ise analogi yollu dinsel-büyüsel işlemlerdir. Bütün doğum sürecinde uygulanan pratiklerde işlerlik kazanan temel düşünce yaşatma ve kolaylaştırmadır (Örnek, 1977: 140). Doğumun kolay geçmesi için dinsel, büyüsel pratikler, simgesel pratikler ve fiziksel olarak kadını rahatlatacak birçok pratiğe rastlanmaktadır. Doğum yapacak kadına okunmuş su içirilmesi, zemzem suyu içirilmesi gibi dinsel pratiklerin yanında kilitli dolapların açılması, örgülü saçın çözülmesi gibi simgesel pratikler ile de doğumun çözülmesi çabucak bitmesi istenmektedir. Kadını fiziksel olarak rahatlatmak için de doğum esnasında kadının yüzü soğuk suyla ara ara yıkanır, doğum esnasında kadının dişlerinin zarar görmesini engellemek ve ağrıyı hafifletmek için dişlerinin arasına bez koyulmaktadır (Coşar 2019: 20). Ayrıca doğum sırasında birinin dışarda tüfek atmasının da doğumu kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Bunun temelinde yatan düşünce ise kötü ruhların korkup anne ve bebeğe yaklaşmaması fikridir (Kayabaşı, 2013: 33). Tüfek atma ile ilgili bir başka inanış ise doğum yapan kadının tüfek sesinden korkarak doğumu daha kolay yapacağıdır. Ayrıca doğumun kolay geçmesi için bir meryem ana otu ıslatılır. Ot açıldıkça rahmin de açılacağı doğumun kolay olacağı inancı hakimdir (Örnek, 1977: 139-140; Boratav, 1994: 148-149).

“Doğum başladığında konuya komşuya haber salınır. Evde kapaklı, kilitli bir şey varsa açın. Hele de bu garının çocuğu zor oluyorsa her yeri açtırır.” (K.K.34).

“ Kolay doğum yağmış garı avcundan su içirir.” (K.K.53).

“Doğum sancısı başladığında Hatmana çiçeğini gaynar gazana atarık, o kendini saldıkça garının yatağı da açılır gayrı.” (K.K.24).

Yörede yapılan görüşmelerde modern uygulamaların yanında gelenekte beliren pratiklerin de varlığı göze çarpar. Bu şekilde bir yaklaşımın varlığı bize geleneğin tam olarak

terk edilemediğini gösterir. İnsanlar, geçmiş yaşamlarında tecrübe ettikleri pratikleri günümüzde olumsuzluğu en aza indirmek için kullanıma koyar. Bunu yaparken ki tek motivasyonu ise geçmişte bu bilginin deneyimlenmiş olmasıdır. Bu noktada kaynak kişi, Fatma Ana otu ile ilgili bir başka pratiği ise şu şekilde aktarır:

“ Benim kızın sancı tuttu aşamdan. Hatmana otu varmış trenden mi diyunuz ne diyosanız, bi yerden aldı. Anne sancı tutunca suya goy, bana içir dedi. O hastaneye gitti, biz de bubasıyla giderken, hastaneye odasına goydum, doğuma girmeden bir kaşık ağzına suyundan döktüm. O odaya çıkana kadar bekledi, sonra gömdük.” (K.K.56).

Doğum anında, doğumu kolay kılacağı düşünülen güç temsiliyeti olan nesnelerin büyüsel gücünden yararlanılır. Bu nesnelerden birisi olan kurt dişi, simgesel özelliğiyle Türk coğrafyasında bir doğum pratiği olarak yer almıştır. Kurdun gücünün kadına geçeceğine, böylece kadını rahatsız eden ruhların da bu yolla korkutulacağına inanılmaktadır (Saban, 2020: 237-239).

“Golayca doğuruver deyi sırtına alıp sıltalarlar. Buna “duz dengi” denir. Hı işte böyle sıltalarlar. Çocuk iniverir.” (K.K.29).

“Avrat, çarşafın içinde sallanır” (K.K.7).

“Kadına uylamasınlar diye evin erkeği silah atılır.” (K.K.13).

“Korkuverir de doğurur diye silah atıldığını biliyom. Abilerimiz atardı.” (K.K.39).

“Su çeşmesinde geçirirdi garı beni garnındaki söküp söküp aksın dedi.” (K.K.57).

“Doğumdan önce kadına abdest aldırırız.” (K.K.10).

“Garının rahmi de büzüşür diye saçları çözdürürüz, yazmalar bağlı, tüğümlü olmaz, çözdürürüz.” (K.K.16).

“Eli koynunda kimse durmaz gızım. Çocuk dolaşır galır denir. Dedilirse yapılır bende de yaptı anam.” (K.K.22).

4.2. Doğum Anı

Doğum toplumumuzda önemsenen bir hadisesidir. Etrafında birçok pratiğin oluşmasının nedeni de budur. Çünkü doğumda meydana gelebilecek herhangi hasar hem çocuk hem anne tarafından yaşam boyu taşınır. Eski zaman şartlarında bu durumun gerçekleşmemesi aslında pek mümkün de değildir. Bunun olmaması için de kadının her an doğuma hazır olması gerekir. Kadından doğumun kolay olması için hareket etmesi, ağır bir şey kaldırmaması, kilo almamaya özen göstermesi beklenir (Örnek, 1977: 141).

Doğum anında doğumun kolay geçmesini, çocuğun ve annenin sağlıklı bir şekilde doğumu tamamlayacağına inanılan simgesel pratiklerin yanında fiziksel ve dinsel pratiklerde bulunmaktadır. Simgesel olarak doğumu zorlaştıracakı düşünülmesi için doğum yapılan yere kısır kadının girmesi istenmez, kocası kadının üzerinden üç kez atlar, evde kilitli olan her şeyin kilidi açılır, içi dolu kaplar boşaltılır ve çeşmenin suyu açılır. Doğumun kolay geçmesi için yapılan dini pratikler ise, eşinin ya da bir yakınının kadının yanında kuran okuması, içerde bulunan yakınların dua etmesi gibi işlemler ile yaratıcıdan yardım istenmektedir (Teke, 2005: 65; Boratav, 1994: 148-149; Örnek, 1979: 104-105). Doğumun kolay geçmesini sağlayacak fiziksel pratikler ise geçmiş deneyimler ile birleştiğinden en akla yatkın olanlardır. Düziçi’nde doğum esnasında uygulanan bir pratik ise şöyledir; Kadın, çömelerek doğum yapar. Bu yörede, ebeler, çocuğun kolay bir şekilde aşağı inmesi için kadının karnını sabun ve sıcak su ile ovar. Kadının arkasındaki kişi omzuna girer, kadına destek olur. Ebe ise önden rahimi kontrol ederek çocuğu alır, göbeği keser (Bülbül, 2006: 18). Tunceli halk kültüründe ise doğum esnasında kadının altına höllük konur. Bunun nedeni ise yerin kirlenmemesi ve bebeğin başının zarar görmemesidir. Toprağın bu denli önemli olması ise temelde insanın topraktan yaratıldığı düşüncesiyle bağdaşır (Taş, 2019: 92). Doğumun nasıl yapıldığı kadar nerede yapıldığının da halk gözünde değeri vardır. Yörüklerde yemek pişirirken erkek çocuk doğarsa o çocuk sıtaralı (şanslı) olarak adlandırılır. Bunun yanında hayvanın yanında doğan erkek çocuk da kutlu kabul edilir (Yalçın’dan akt. Artun, 2011: 165).

Manavgat’ta yürüttüğümüz çalışmada kaynak kişilerden doğum esnasını anlatmalarını istediğimizde aldığımız cevaplar daha çok meydana gelen bir olumsuzluk ya da bir eksiklik üzerinedir. Yine kaynak kişilerin aktarımları bize doğumun çok farklı yöntemlerle, farklı yerlerde gerçekleştiğini de gösterir. Yörede doğum sırasında mekanın ve yöntemin sürekli değişmesi tekdüzeliğin kaybolmasına neden olur. Bu da olumsuzlukların çoğalmasına yol açar. Günümüz şartlarıyla bir kıyaslamaya gidildiğinde, olanakların bu denli gelişmesi ve türetilmesi doğumu belirsizlikten bilinen bir hale çevirir. Böylelikle doğum köyden şehre, evden hastaneye taşınmış olur.

Araştırma sahasında, eski doğum yöntemleri günümüzde geçerli olmasa da başlığı aydınlatmak için kaynak kişilere geçmiş doğumları üzerinden soru yöneltilmiştir. Aldığımız cevaplar ise daha çok doğumu köyde bilen birilerinin yaptırdığı üzerinedir. Kaynak kişiler, eskiden doğumları “ebe kadın”, “köy ebesi”, “aralık ebesi” denilen kişilerin yaptırdığını belirtir.

Bu belli bir süre böyle gitmiş olsa da 1982 yılından itibaren devlet tarafından görevlendirilen diplomalı ebelerin de yaptırdığı doğumlarla ilgili görüşmeler çalışmada yer alır.

Kaynak kişilerden derlenen bilgiler ışığında Manavgat'ta geçmişten bu yana uygulanagelmış muhtelif doğum şekilleri şunlardır: Çömelerek doğum, yatarak doğum, ayakta doğum, sezaryan doğum.

“Ana bak bana hindi uzanırdık şöyle yapardık, oturarak doğruldu da biliyom. Çömelerek de yaparlar. Ben yatarak yaptım. Şimdi bak! Benim sancı malda duttu. İhi çeşmenin ora geldim su geliverdi. Hoyn Hatma ebe koşuver dedim. Hemen beni ahıra soktular. Yörüğün gazanı hep gaynar olur. İrbığa gattılar suyu beni yatırdılar. Altıma bir çul serdiler. Hatma ebe diki zeytinyağ istedi. Benimkine sürüverdi. Çocuk gayıverdi gucağına.” (K.K.24).

Kaynak kişiler, kadının son sancısının farklı olduğunu, o sancıdan sonra çocuğun doğacağını anlaşıldığını belirtir. Bu noktada ise birkaç kadınla birlikte hazırlık yapılır. Bu hazırlıklar ise “dile düşerse ele düşmez” düşüncesi üzerine gizlenir.

“Sancı geldiğinde bilinir zaten avrat olan avrat onu bilir. Gazanda su gaynatır. Altına pazeni serer, avradı oturturuz. Sobada bezler ısıtılır çocuk için. Ya çuvaldan ya da muşambalardan kesilen parçalar, sicim hazır edilir. Sen bilmiyon bak sicimle çocuğun altına tuttuğumuz bezi sarardık. Varlık mı vardı. Sonradan muşamba bezler çıktı. Garının sırtını ovalardık, o da çığrına çığrına tavandaki ipten asılır, güç alsın diye. Garı öyle doğururdu. Çocuk bazen ters gelirdi ama ben öyle bir şey görmedim. Dişlerinin arasına bez goyardık. Garından bastıra bastıra aşağı indirirdik çocuğu. Geldi mi göbeği çocuğa sağı, bağlar göbeğini keser, şöyle bir üstün körü yıkar, kundaklardık. ” (K.K.27).

Derlediğimiz bilgiler ışığında söyleyebiliriz ki yörede doğum yöntemleri imkanlara ve deneyimlere göre değişkenlik gösterir. Kaynak kişi, göçebe yaşam koşullarından ötürü insanların kıl çadırda konakladığını ve bu çadırlarda doğumun gerçekleştiğini dile getirir. Bu şartlarda doğum yapan bir kadının bir an önce toparlanması gerektiği için ayakta doğumun daha geçerli olduğu kabul edilir.

“Sırta alınır sallanır, Hamile kadını silkeliyordu bir başkası. Çarşafıta biz çarşafıta sallandığını duymadık ama kara çadırın o kılı tarafına şöyle karnını verdirirlermiş gelinin. O sırtından onlar ovar, o da aşağıdan kendi basarak öyle bağıra bağıra doğumunu yaparmış. O şekilde ayakta tabii mecbur.” (K.K.45).

Yörede yürütülen çalışmada kaynak kişiler, yatarak doğumun daha çok tercih edildiğini belirtse de eski bir köy ebesi olan kaynak kişimiz ise çömelerek yapılan doğumun çok daha kolay olduğunu söyler.

“Şollara dayanırdım gezerdin ondan keri olurdu. Bi aletim yoktu. Şora yargınımı yargınımı koyar hebiçirdim. Döndürürdüm, silkelerdim. Çeviriverip önüme oturturdum, yargınına dizimi koyverirdim. Çocuk iniverirdi.” (K.K.15).

Yörede çocuğun doğumdan sonra hemen kundaklanması ise başvurulan bir başka pratiktir. Yaygın inanç kundaklamanın çocuk sağlığı için önemli olduğu yönündedir. Çocuğun kundaklanmasının birincil ve en önemli sebebi kalça çıkıklığının önüne geçmektir. Diğer taraftan bebeğin herhangi bir uzvunun zarar görmemesi ve kolay taşınması için de kundaklama yapıldığı aktarılmaktadır (Sakar, 2015: 17). Bebeğin kundaklanmasında dikkat çeken bir diğer pratik ise bebeğin kafasının “çeki” denilen küçük parçayla sarılmasıdır. Bunun ise çocuğun bingılдаğını korumak amaçlı yapıldığı bilinmektedir (K.K.30).

“Doğdu mu hemen yıkarız çocuğu, abdestlendiririz. Göyneğini, donunu keydirip, kafasını çekiler, kundaklar yatırırız. Bedeni dinleniverir.” (K.K.41).

Günümüzde hastane ortamında modern yöntemlerle yapılan doğumlar üzerine edinilen bilgiler geçmişe oranla daha sınırlıdır. Bu nedenle yapılan görüşmelerde doğuma yönelik bilgiler daha çok doğum öncesiyle sınırlıdır.

“Riskli bir doğumdu. Benim önceki doğumunda bağırsağımdan bir yer kesmişler. O yüzden sezaryen doğum oldu. Doğum için hastaneye gittim. Lavman yaptım. Beni ameliyathaneye aldılar. Suni sancı verdiler. Damar yolunu da açtılar. Sedyeye yatırdılar. Arada gelip rahmime baktılar. Sonra beni içeri aldılar. Belimden anestezi verdiler. Karnımı tentürdiyotla temizlediğini hatırlıyorum bir tek. Sonrası odada açtım gözümü.” (K.K.9).

4.3. Bebek Müjdesi

Eski zamanlarda bebeğin doğumu bilinmezliği daha çok barındırdığı için daha heyecanlı bir bekleyiş söz konusudur. Doğum sonunda küçük bir törenle bebeğin cinsiyeti babaya takdim edilir. Ebe doğumdan sonra dışarı çıkarak babaya cinsiyeti müjdeler. Baba ise müjde karşılığında ebeye onu mutlu edecek bir hediye verir. Bu törende ise “müjdemo isterim”, “umduğunu getirdim” gibi kalıplaşmış kelime dizileri kullanılır. Kaynak kişiler, müjdenin sadece erkek çocuk için yapıldığını, kız çocuk için ya yapılmadığını yapılsa bile babadan hediye alamayacağını aktarır. Yörede ise erkek çocuğu kutlamaya yönelik bir pratik ise şu şekilde gerçekleşir.

“Ebe doğumdan sonra müjdesini eder, parasını alır. Sonra erkek babası olduğu duyulunca, köylü tarafından kapıya kütük atılır. Kütük gibi sağlam, çok yaşasın diye. Adam da onlara davar keser.” (K.K.33).

Günümüzde ise hastanelerde yapılan doğumdan sonra bebeği kucaklayan doktor veya ebe doğumhane kapısının önüne çıkarak babaya annenin ve çocuğun sağlıklı olduğunu söyler.

Burada ise “müjde oğlun oldu”, “müjde kızın oldu” gibi kelime dizileri kullanılır. Günümüzde de tıpkı gelenekte olduğu gibi müjde veren sağlık personeline müjdesi karşılığında bir miktar para verilir.

4.4. Bebeğin Göbeği ve Eşi

Doğum gerçekleşip göbek kesildikten sonra önemsenmesi gereken bir diğer husus ise bebeğin eşidir. Çocuk doğana kadar bebek için hayati fonksiyona sahip bu dokunun bebeğin doğumundan sonra vücut tarafından atılması beklenir. Bu dokunun da bebeğin bir parçası olduğu düşüncesi ona bir atık muamelesi yapılmamasına yol açar, göbek için uygulanan pratikler son için de geçerli olur. Bu noktada geleneksel doğum pratiklerini uygulayan bölgelerde eşin gömüldüğü görülür. Gömülürken de analogi yollu pratikler yapılır (Örnek, 1977: 143).

Doğumdan hemen sonra göbek bağının kesilmesi ile ilgili inanç ve pratik bulunmaktadır. Göbek bağının düzgün bir şekilde kesilmesi, bağlanması ve bakımı önemlidir (Çetin, 2017: 41). Göbek bağı kesilirken boyu genellikle parmak hesabı ile ölçülür iki parmak, üç parmak, beş parmak gibi uzunluklar bırakılarak kesilir (Kartal, 2020: 44; Çoban, 2019: 317-319; Teke, 2005: 71). Kesildikten sonra bağlanması gereken göbek bağı sıkı bağlanmazsa çocuğun tuvaletini tutamayacağına inanılır. Bu yüzden sıkıca bağlanmaktadır. Çocuğun anneden fiziken ayrılmasından sonra annenin zehirlenmemesi için sonun vücut tarafından atılması gerekir. Hızlı atılması için de uygulanan pratikler vardır. Yeni doğum yapmış kadına sıcak bir şeyler içirmek yaygındır. Tarhana çorbası, ıhlamur, ılık pekmez gibi şeyler içirilerek eşin vücuttan hızlı atılması amaçlanmaktadır (Çoban, 2019: 325-349). Eş düştükten sonra hayvanların ulaşamayacağı bir yere gömmek önemli görülmektedir. Bunun sebebi eşin çocukla birlikte yaşayan canlı olduğu ve çocuktan ayrıldığında öldüğü inancıdır. Ölen bir canlıya saygı göstermek gerektiği düşüncesi ile derin bir yere gömülmektedir (Boratav, 1994: 149-151). Benzer bir pratik ise eş düştükten sonra bir hayvanın yiyemeyeceği bir yere gömülmesine dayanmaktadır. Eğer bir hayvan eşi yerse lohusanın sütünün kesileceği düşünülmektedir (Akçiçek, 1992: 18). Tam tersi bir uygulama ise çocuğu yaşamayan kadın için uygulanmaktadır. Doğum yaptıktan sonra çocuk yaşasın diye eş bir köpeğe yedirilir bu sayede çocuğun yaşayacağına inanılır (Türkdoğan, 1982: 590). Çalışmanın yapıldığı bölgede de benzer uygulamalara rastlanmaktadır.

Çalışmada bazı kaynak kişiler göbeğin bir düşünceye mahal vermeden kesildiğini belirtirken bazı kaynak kişiler ise göbek kesilirken çocuğun hayatıyla ilişkilendirilen pratiklerin uygulandığını belirtmektedir.

“Çocuğun göbeği için üç parmak mesafe bırakır, kesilir. Kesilmeden önce çocuğa doğru iki defa sağılır. Sağlıklı olsun diye yapılır.” (K.K.15).

“Çocuğun göbeğini kesen aletler, temiz olacak. Bir şeyde kullanmaz, kullanılması için çocuğun gırkı çıkması gerek. Yoksa o makasla, o iple diktiğinin, kestiğinin faydasını göremen.” (K.K.11).

“Çocuk doğunca göbek uzun kesildiyse keratanın sesi güzel, ömrü uzun derler.” (K.K.36).

“Sade sağlam bağlayın da hava almasın, iltihap yapmasın, Çocuğun karnı şişmesin. Hı, sonunda göbek fıtığı filan olmasın denir.” (K.K.13).

Çocuğun göbeğini iyileştirmeye yönelik eski bir pratik ise şu şekildedir:

“Gök bezden öyle yuvarlak bir şey dikilirdi. İçine hafif pamuk konurdu. Onun üstüne karacaotu kavuruyordu anacığım. Yağla, ala yağlı o çalardı yağıyla. Göbeğine koyardı, bilirdi. Hani hastalanmasın, sancılaşmasın. İşte göbeği çabuk iyi olsun.” (K.K.61).

Günümüzde ise kaynak kişiler göbeğin bakımının doktor ve ebe yönlendirmesine göre eczaneden alınan ilaçlar yardımıyla yapıldığını belirtir.

“Ben doğurduğumda çocuğun göbeğine tentürdiyotla bakım yapıyorduk. Onun ayrı gazlı bezleri vardı. Günlük bakımını yapardık. Sonraları tentürdiyotu da çocuğun göbeğine zarar geliyor diye kaldırmışlar. Artık vermiyorlarmış” (K.K.14).

Bebeğin doğumundan sonra kadının sonunun düşmesi beklenir. Yörede son, “döl eşi” (K.K.42; K.K.47), “çocuğun eşi” (K.K.1; K.K.12; K.K.52), “eten” (K.K.29; K.K.30; K.K.57) gibi isimlerle de bilinir. Kaynak kişiler, kadının sonunun gelmemesi veya geç gelmesinin kadın için hayati tehlike teşkil ettiğini aktarır. Son düşmesi için de yörede çeşitli pratikler uygulanır.

“Son gelmedi miydi işin rengi değişir. Karıyı öldürür bile. Ne kadar erken gelirse karı o kadar erken kurtulur. İrbığa, suyu böyle doldururlar. Suyu içinde dolu olurdu. Ağzından böyle üfürüyduk. Elimizle öyle iyice kapağını kapardık, üfürüyduk. Ülüğünden su çıkardı.” (K.K.18).

“Gelmezse iyi olmaz. Birinin sonu düşmemiş karının. Sayacak bağlamışlar. Sonu düşsün diye. Sağar ağır bir şeyler bağlarlarmış.” (K.K.10).

“Ağzına parmak sokardık kadın kusmaya çalışır o zaman da alttan son düşerdi.” (K.K.26).

“Garının karnına sıcak şeyler koyar, imişik su içirirlerdi.” (K.K.51).

“Haslanmış sıcak buğday yedirirlerdi.” (K.K.22).

Sonun düşmesi için uygulanan pratiklerin yanında bir pratiğe ihtiyaç duyulmayan durumlar da vardır. Bu konuda, kaynak kişiler, söz konusu bir müdahalenin kadına zarar vereceği kanısındadır.

“Bekleyecen, sancı gelecek sancı geldi miydi o zaten salar kendini.” (K.K.51).

“Ellenilmez, yürütmeye çalışırlar. Düşerse düşer, zaten diplomalı ebeler bu işi iyi bilirler.” (K.K.12).

“Çocuğun eşi beze sarılır, sonra gömersin. Kedi köpek yerse gudurur derler. Ortalarda sürünmez.” (K.K.12).

“Kimisi çocuğun göbeği düşene kadar bekletir, göbekte birlikte gömer.” (K.K.56).

Geçmişte plasentayı saklamaya ve gömmeye yönelik birtakım pratikler uygulanırken günümüzde plasentalar tıbbi atık olarak değerlendirilir.

“Hastanede atıyorlar şimdi. Kim uğraşacak onunla diye.” (K.K.44).

“Eskidendi. Saklanır mı? Şimdi sormaya çekinirsin azarlayıverirler adamı.” (K.K.31).

BEŞİNCİ BÖLÜM

DOĞUM SONRASI

5.1. Lohusalık

Çocuğun doğumundan sonra başlayan süreç hem anne hem de bebek için çok önemlidir. Bu dönem, hem zor bir süreç atlatan anne hem de yaşama gözlerini açan bebek için alışma sürecini kapsar. Toplumda anne ve bebeğin bu dönemde savunmasız olduğu düşüncesi yaygındır. Bunun nedeni ise yeni duruma uyum sağlama sürecinde yaşanan birtakım problemlerdir. Bu süreçte meydana gelebilecek bir sorunun arkasında büyüsel bir neden olduğuna inanılmaktadır. Gelenek ise sorunun çözümünü büyüsel pratiklerde arar. Bunun yanında lohusalık döneminde anne ve bebeğin yalnız bırakılmaması da alınabilecek diğer önlemlerdendir. Doğumdan sonra başlayan ve kırkına kadar devam edecek lohusalık sürecinde yöre halkı, hem anne hem de bebek için inanç esaslı birçok büyüsel pratik uygular. Bu dönemde olan henüz kırkı çıkmamış çocuğa “belekli” (K.K.3; K.K.18; K.K.26) “kırklı” (K.K.3; K.K.34; K.K.42) denir. Yine bu dönemde anneye de “kırklı” (K.K.5; K.K.12; K.K.31), “lohusa” (K.K.1; K.K.4; K.K.8), “lokus” (K.K.2; K.K.27; K.K.32), “emzikli” (K.K.3; K.K.20; K.K.45), “emerli” (K.K.5; K.K.13; K.K.19), “nevse” (K.K.19; K.K.34; K.K.47) gibi isimler verilir.

Lohusalık dönemi için yaygın olan inanç kadının doğaüstü güçler tarafından rahatsız edileceğidir. Bu dönemde kadının bilhassa savunmasız olan çocuğun korunması amaçlanır.

Düziçi’nde kırk basmaması için çocuğun ve kadının olduğu odaya su, et, un bırakılmaz. Mecburi bir durum olursa da çocuk un çuvalının üstünde odaya girer (Bülbül, 2006: 29). Çocuğa kırk baskınlığının önüne geçmek için yapılan benzer bir pratik daha bulunmaktadır. Değirmene götürülen çocuk un çuvalının üstüne üç kere oturtulup geri alınır. Bu sayede çocuğun kırk basmasından korunacağına inanılmaktadır (Çetin 2017: 51-52). Mersin’de ise hummalık yaşayan kadını kurtarmak için şöyle bir pratiğe başvurulur: Kadının humma olması üzerine gök bezin üzerine sürülen pekmez bir lohusa tarafından humma olan kadının başına bağlanır. Bu pratik sütü geri getirmeye yöneliktir (Coşkun, 2011: 7).

Yörede kadını ve çocuğu muhafaza etmeye yönelik pratikleri görmek mümkündür. Buna yönelik bir tutumu ise kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır:

“Garı kısmısı doğumdan sonra yalnız kalmaz. Mezar ölüsünü kırk gün beklermiş gızım. Kırk gün mezar açık kalır. Ondan kırkı çıkana kadar beklenir. İtikadımız buydu. Çocuğa huzur vermezler, gariyi boğar denir. Garının yattığı odada gocasının ceketı aslı olur. Gariya uylayanlar bundan çekinir.” (K.K.54).

Bu dönemde bebek belirsiz olan zarar vereceği düşünölen her şeyden korunur. Bu bazen bir insan olabilirken bazen de zarar vereceği düşünölen bir hayvan olabilir. Kaynak kişı aktarımına göre yörede bebekler kırkı çıkana kadar karakuş denilen bir kuştan korunur. Bu kuşun bebek için uğursuz olduğuna, üzerinden uçması halinde bebeğın huzursuzlanacağına hatta ölebileceğine inanılmaktadır. Bunun içinde bebeğın beşığıne hayvanların kemikleri bırakılır.

“Karaguş derler bir guş vardı çocuk kırkıyken üzerinden geçdi mi çocuk yaşamaz derlerdi. Höyle bir delikli kemik o kemiğı kırkı çıkasıya takarlardı. Çocuk sarılık olmasın diye de sarılık kuşu bacağını kundak kuşağına sarılırdı. Temsil bende olmasa senden alınır. Sonra eletilirdi. Sayılır gart karılarda çok olurdu, tımar ederlerdi. (K.K.61).

Bu dönemde kadının ve çocuğın bir rahatsızlık geçirmesi korkulan bir durumdur. Özellikle de zor bir doğumdan sonra çocuğın hastalığı uğursuzluk olarak değeriendirilir. Dolayısıyla, çocuğın sağılığını korumaya yönelik pratikler de bu dönem içinde geçerli kabul edilen pratiklerin başında gelir.

“Lokusun ilk sütü sarılık yapar. İçmez çocuk, sütü bol olsun diye ağaç dibine, iyi yere dökerler.” (K.K.59).

Bu dönemde lohusa kadın, çocuğın geleceğini tayin etmeye yönelik pratikleri uygulamaya koyar. Lohusa kadın, hal ve hareketlerini beğendiğı, takdir ettiğı kişiden çocuğın ağzına bir parmak bal sürerek tükürmesini ister. Bu yolla çocuğın pratiğı uygulayan kişının tavırlarını alacağına inanılmaktadır. Bu kişiler ise daha çok ibadet eden kişilerdir.

“Bunu hep yapacaktım. İlki hayırsız oldu. Bunda yapcam dedim. Emine aba abdestini aldıysan bi koşuver de şu çocuğı bir balla da tükür dedim. Namazlı abdesli garı, bir öncekinde oğlan diye benim adamın arkadaşı tükürdü, hayırsız oldu.” (K.K.58).

Aşerme döneminde geçerli olan kaçınmalar ve motivasyonlar lohusalıkta da geçerlidir. Yaygın inanca göre kadın için doğumdan sonraki kırk gün yani lohusalık dönemi çok önemlidir. Bu dönemde, lohusa kadın kırklı canlılardan uzak durur. Bu pratiğın temelinde ise kırkı karışan canlıların birbirlerinin hayatını etkileyebileceğı düşüncesi vardır. Bu inanç ise lohusalıkta birçok pratiğın uygulanmasına neden olur. Kaynak kişı, lohusalık dönemindeki kaçınmaları şu şekilde aktarır:

“Kırkı çıkmadan kocaya, yanına yöresine bakmaz. Eşikten öteye geçmez. Kırklı birine bakmaz.” (K.K.57).

Bu dönemde de tıpkı aşerme döneminde olduğu gibi kadının canının birtakım şeyleri çekeceğine inanılmaktadır. Aşerme döneminde kadının istediği şeye erişememesi halinde çocuğunda iz kalacağına inanılırken lohusalıkta ise kadın istediği bir şeye erişemezse göğsünün şişeceğine inanılmaktadır. Buna ise “humma” denir (K.K.3; K.K.5; K.K.28). Kadının humma olmaması için başvurulmuş bir pratik ise şu şekildedir.

“Canımız çekerdi, çekmez demeyeyim. Bak hele öyle oldu muydu biz bulaşık süngerini alır, mememize çalarız. Umduğun buysa al sana diye üç defa. Pis pisi çeker denir. Ondan öyle ederdik.” (K.K.30).

Bu dönemde kadının sütünün bol olmasına dikkat edilir. Kadının sütü bol olduğu takdirde hem kendisinin hem bebeğinin daha sağlıklı olacağına inanılmaktadır. Bunun için kadına “pelez” adı verilen pekmez ve undan yapılmış bir tatlı yedirilir (K.K.4).

Hassaslığı işaretleyen bu dönemde kadın, üzüntüden uzak durur. Aile bireyleri de kadının yıpranmaması için ekstra özen gösterir.

Lohusanın sütü kesilir korkusuyla onu üzecek bir şey söylenmez (K.K.13; K.K.35; K.K.48).

Bu dönemde kırklı kişilerin mecburiyetten bir araya gelmesi üzerine kırkın karışabileceğine inanılmaktadır. Bazı kaynak kişiler bir araya gelmede zarar gözetmezken bazı kaynak kişiler bunun engellenmesi gerektiğini engellenemiyorsa da yaşatmaya yönelik pratiklerin uygulanmasının daha doğru olacağını belirtir.

“Bu dönemde iki kırklı bir araya gelirse sırt, iğne, un, yumurta değişirler.” (K.K.3). Kırk karışmasını önlemek üzere verilen örnek birçok mahallede başvurulmuş bir pratiktir. Kaynak kişiler bu eşyaların özelliğini ise şu şekilde belirtir: İğnenin sivrililiğinin kırk karışması fikrini yok edeceğine, yumurta ve unun birbiriyle yemeğini paylaşan kırklı kadınların birbirlerine zarar vermeyeceğine kıyafetin kötü ruhu kandıracağına inanılmaktadır.

Diğer taraftan eşya değişiminin gönülden yapılmayacağı tasarısı üzerine yörede iki lohusa kadının yan yana gelmesi durumunda aralarına bıçak ve makas koymasının daha yerinde olacağı düşüncesi hakimdir (K.K.23; K.K.35).

Kırk karışmasının önüne geçmek için başvurulmuş bir başka pratik ise lohusa kadınların birbirinin bebeklerini emzirmesinde belirir. Eğer anneler birbirinin bebeğini emzirmezse çocukların zayıf, çelimsiz yani aydaş olacağına inanılmaktadır.

“Gelip gitme şeyi oluyor ya bir eve. O zaman kırk karışmış. Ondan sonra onu emiştirmek zorunda kalırlarmış. Anam beni emiştirmiş. Aydaş olmayayım diye.” (K.K.40).

Bir çocuğun aydaş olmasının nedenlerinden biri olarak görülen kırk karışması sadece bebeklerin kırkının karışmasıyla ortaya çıkmaz. Yörede, bir bebek dışında yeni doğum yapan hayvanın da bebekle kırkının karışabileceği düşüncesi yaygındır. Bunun çözümü olarak da birtakım pratikler ön plana çıkar. Çocuğun zayıf olduğu durumlarda onun kırkının biriyle karışmış olacağına inanılmaktadır. Bu bir insan değilse mutlaka yeni doğan bir hayvandır. Bunun için de yöre halkı bir suyun içine damlattıkları mumun aldığı şekle göre çıkarım yapar. Ocaklı kadın ise çıkan şeklin hangi hayvana ait olduğunu söyler. Çocuğun aydaşlığını tedavi etmek için de o hayvandan destek alınır. Bulunan hayvan kalburun altına kapatılır. Çocuk ise hayvanın üzerinde düş aldırılır. Böylece kalburun deliklerinden akan suyun o hayvana geçeceğine inanılmaktadır. Bu sayede çocuk kötü ruhtan arınmış olur (K.K.10; K.K.55).

Kırk ruhunu korumaya yönelik bir diğer pratik ise kadının cenazeden uzak durmasına dayanır. Eğer lohusa kadın cenazeye bakarsa cenaze ağırlaşır. Bu ise hem cenaze sahiplerinin hem de lohusa kadının isteyeceği bir davranış değildir. Kadın bir şekilde cenazeyi görürse de o cenaze evinden lohusa kadın için bir şey istenir. Çalışmalar sonucunda derlenen bilgiler ekseriyetle ölünün abdest suyundan istendiğini gösterir.

Bu dönemde babadan da birtakım pratikleri uygulaması beklenir. Kırk ruhunu üzerinde taşıyan babanın kalabalığa girdiğinde kötü ruhu çevreye dağıtacağına inanılmaktadır. Bu dönemde babanın eve getireceği gıda malzemesinin de bereketinin kaçacağına inanılmaktadır.

“Kırklı çocuğun babası cenazeye gitmez, kalabalığa girmez. Eve un çuvalı getirmez.” (K.K.7).

Yörede birtakım nesnelerin lohusa kadını ve çocuğu kötü ruhlardan koruduğuna inanılmaktadır. Bu nesneler kadın ve çocuğun yastığının altına bırakılır. Kaynak kişiler bu nesnelerin kırk ruhu terk edene kadar burada durması gerektiği savunur. Bu nesneler bazen demirden yapılmış aletler olurken bazen de kırk çıkmış başka bir çocuğun eşyası olabilir.

“Çocuğu korkutur deyî bizde bıçak, makas, cevşen durur.” (K.K.20).

Bu pratiğin bir benzerine ise Bitlis yöresinde başvurulur. Bitlis’te cinlerin kadının saçına ve boynuna takılan zincirden geçemeyeceğine inanılmaktadır. Ayrıca kadından elinde demir ve metalden yapılmış bir nesne bulundurması ve cinlerin mekânı olarak düşünüldüğü için de köşelerden uzak durması beklenir (Ergöz, 2019: 124).

5.2. Lohusa Ziyaretleri

Bebeğin dünyaya gözlerini açmasıyla toplumda çok sık karşılaşılan pratik lohusa ziyaretidir. Bu pratiğin temel dayanağı merak duygusudur. Lohusa kadının ve bebeğin merak edilmesi üzerine yakın çevre tarafından sık sık ziyaret edilir. Bu ziyaretler doğumu takip eden ilk haftadan itibaren başlar. Misafirler bebeğe ve annesine hediyelerini takdim ederler. Lohusa ziyaretine gelen misafirlere lokum, bisküvi ve karanfilden yapılmış şerbet ikram edilir. Bu şerbete “lohusa şerbeti” de denir.

“Lohusaya gözyaydına gidilir. Misafir gelir, hediyesini verir, şerbetini içer.”(K.K.18).

Bu ziyaretler sırasında da birtakım kaçınmalar söz konusudur. Özellikle regli olan bir kadının bu ziyaretlere katılmaması beklenir. Genel inanca göre regli olan bir kadının çocuğa bakması sonucunda çocuğun vücudunda kırmızı sivilceler çıkar.

“Aybaşı olan kadın çocuğa bakmaz ana. Bakarsa eğer çocuğun yüzü ıstılık olur. O zaman anlaşılır bir adetli baktığı. O zaman da bilinir zaten kimin ne olduğu eskiden bezleri yıkayamazsak toprağa gömerdik. Gömüldüğünden anlaşılır zaten. Eskiden herkes herkesi bilirdi. Onun gömdüğü adet bezini çalcan çocuğu onla çimdircen.” (K.K.40).

“Eğer çocuğa adetli biri baktıysa onun adetliyken giydiğinden çabut koparcan yakcan çocuğa tütütçen. O zaman fisir fisir lekeler geçer.” (K.K.4).

Gelenek olduğu üzere misafirler bebeğe kıyafet getirir. Bu ziyaretlerin toplum nezdinde bir karşılığı vardır. Bu ziyaretlere katılmayan kişilerin davetine icap edilmez, çocuk için yapılan hiçbir törene de davet edilmez.

“Çocuk doğdu kırklı değilse gidecek olan beklemez hediyesini alır gider. Gidilmezse hoş görülmez. Ben de onun yaptığına gitmem. Ama mazereti vardır çıkar gelir. O zaman gölleye de çağırırız. Çocuk eve aileye berekettir. Çocuğu gelecen görecen. Usulü budur.” (K.K.17).

5.3. Albastı/Al Karısı İnancı

Toplum nezdinde kabul gören inanca göre lohusalık dönemindeki kadının “al karısı”, al “bastı”, “al anası” olarak bilinen lohusa dönemindeki kadınlara musallat olduğu düşünülen bir

cin tarafından rahatsız edileceğine inanılmaktadır. Bu cinin lohusa kadına görünerek onların ürküp rahatsızlanmasına, hatta ölmesine sebep olacağına inanılmaktadır. Bunun dışında tıbbi yaklaşım ise cin tasarımının altında yatan gerekçenin yaşamsal faaliyetlerin sekteye uğramasına karşı hissedilen korku veya anne ve yenidoğanda gelişen bir enfeksiyon olabileceğini belirtir (Acıpayamlı, 1961:75; Işık vd., 2010: 70).

Anadolu coğrafyasında al karısından korunmak ve kaçınmak için bazı pratikler bulunmaktadır. Örneğin Hakkâri bölgesinde yeni doğum yapan lohusa kadın alkarısı ile karşılaşmamak için kırk gün boyunca evden çıkmamaktadır. Şemdinli bölgesinde ise okunmuş su içmenin al karısından koruyacağına inanılmaktadır. Kars bölgesinde ise lohusa kadını al karısından korumak için yemeklerini komşuları yapmaktadır. Aynı bölgede erkek çocuğunun kırkının kız çocuğunun kırkına bastığına da inanılmaktadır (Kalafat 2010: 274). Çıldır bölgesinde al karısından korunmak için doğum yapılan evin kapısına beyaz bir erkek at eyerleyip getirilir ve kapının önüne büyük bir ateş yakılır. Al karısının beyaz at ve ateşten korkarak lohusa kadını rahatsız edemeyeceğine inanılmaktadır (Kalafat, 1992: 152). İğne ve çuvaldızın al karısını uzaklaştırdığı da düşünülmektedir. Bu sebeple anne ve çocuğun yastıklarına iğne batırılmaktadır. Al karısı insan-hayvan karışımı çirkin bir görüntüye sahip cin, peri, şeytan gibi isimlerle tasavvur edilir (Acıpayamlı, 1961: 75-76).

Al karısı ile ilgili bilgi veren kaynak kişiler daha çok sesini duyduklarını, görseelliği hakkında bilgi sahibi olmadıklarını aktarır.

“Doğumundan sonra işte. Hastaneden geldim. Üç gün sonra. Mürsel'e bağıryorum kurtarın beni kimse yok mu diye. Seni diyor bir kere öpüp bırakacağım diyor. Çok güzelsin diyor. Seni bir kere öpüp bırakacağım. Söz bir şey yapmıycam. Erkek sesi geliyor ama yüzünü göremiyorsun. Ondan sonra öpmesiyle sarılması bir oldu boynuma, boğazıma. Sıkıyor, bırakıyor. Yardım edin, eşime bağıra bağıra kendiliğimden uyandım, eşime kızdım, sen beni niye duymuyor musun? Sen benim sesimi diye. Duymadım diyor, yanımda yattı bir de.” (K.K.63).

Diğer taraftan al karısı ile ilgili aktarımlar bize bu tasarının ismi hakkında bilgi sahibi olunduğunu al karısına yönelik bir hikâyenin oluşmadığını oluşmaması için de önlem alındığını gösterir.

“Anacım hep derdi cevşeni yanından ayırma diye. Bilmiyorum ne olduğunu artık. Al basar derler. Korkumdan ne dedilerse yaptım. Bir emine aba varmış, delirmiş dağa çıkmış gitmiş. Hep onu anlatırlardı.” (K.K.8).

Yörede al karısından korunmak hem dini hem büyüsel nitelikli nesnelerden yardım alınır.

Lohusa kadını rahatsız edeceği düşünülen aldan korunmak için güç unsuru nesneler kadının ve çocuğun yanına bırakılır. Bu nesneler kötü ruhu uzaklaştırarak annenin ve bebeğin zarar görmesini engeller.

Lohusa kadının ve bebeğin yastığının altına cevşen, çengelli iğne ve kurt dişi konur (K.K.1; K.K.38).

Lohusa üzerinde kırmızı bir nesne taşır (K.K.17; K.K.57; K.K.62).

Odu közü bebeğin ve annenin üzerinde gezdirilir (K.K.2; K.K.11).

Cinleri olan hocaların evinden bir nesne alınır, lohusanın odasına konur (K.K.5; K.K.7).

Yörede yapılan araştırmada, anneler bebeklerini uyuturken al karısına karşı kalıp diziler söyler. Bu da başvurulmuş başka bir koruyucu pratiktir.

“Al karısı bakma, canımı yakma, uğraşadur benle, ebe karı uğraşcak senle. Cingen gibi giyinirsin, Sen işini bilirsin, Gündüz değil gece gelip, Beni canımdan bezdirirsin. Çikinsin şurda kal, bebeme gelme orda kal.” (K.K.32).

5.4. Çocuğa Ad Koyma

Ad koyma bütün toplumlarda önemsenir. İnsanlar çocuklarına ad koyarken, onun geleceğine şekil vermeyi de isterler. Bu yüzden sevilen, saygı duyulan, anlamlı isim koymak çok önemlidir. Yörede belirli bir zaman dilimi olmamakla birlikte makbul olan kırkı çıkmadan çocuğa isim koymaktır.

Geçmişte ad verme baba ve baba tarafının tek başına alabileceği bir sorumluluk olurken günümüzde anne ve baba bu konuda paydaştır. Bugün geline noktada çocuk isimlendirme seçeneksizlikten özel olanı arama ve bulmaya eğrilen bir sürecin ürünüdür.

Manavgat'ta çocuğa isim koyarken dikkat edilen önemli bir nokta bu törenin aile büyüklerinin himayesinde yapılmasıdır. Bu törende öne çıkan unsur çocuğa ismini verecek olan kişinin aile büyüğü olmasıdır.

“Çocuğa ailenin en büyüğü kimse o isim koyar. Yatsı namazından sonra ad verilir. Çocuk abdest aldırılır, daha sonra kucağa alınır. Sağ kulağına ezan okunur. Sol kulağına da kamet getirilir. Çocuğa verilecek isim üç defa kulağa okunur.” (K.K.46).

Çocuğa ad verme genellikle doğumdan kısa süre sonra gerçekleşmektedir. Bazı bölgelerde ad verme pratiği daha sade yapılırken bazı bölgelerde ise merasim düzenlenmektedir. Ad verme merasimi doğumdan kısa bir süre sonra yemek vererek yapılmaktadır. Çocuğu kıble yönüne çevirip bir kulağına sala diğer kulağına ise ezan okunarak adı üç kez tekrarlanır. Gelenler çocuk hakkındaki iyi dileklerini iletir ve mevlid okunduktan sonra tören biter (Balaban, 2006: 85). Anadolu kültür sahasındaki törene benzer şekilde Azerbaycan’da da ad koyma töreni yapılmaktadır. İsim verecek kişi inek sütü ile ağzını temizleyip “ağ keçe” üzerine oturur. Yaşlı erkek ve kadından bebelere cinsiyetine göre isim vermesi beklenir. Koyulan isim sonucunda büyüklere hediye verilir. Bu törende ise yaşlı adam sakalından kopardığı üç beyaz tüyü çocuğun koltuk altına koyar ve ömrünün uzun olması için dua eder (Yeşil, 2012: 107).

Anadolu coğrafyasında da isim vermeyi genellikle aile büyükleri üstlenir. Çocuğun ismini dedeleri, anneannesi, babaannesi, yaşanan yerin yaşlı bir ferdi belirler. Çocuğa verilecek isim genellikle ölen büyükbaba veya büyük annenin ismi, saygınlık kazanmış bir kimsenin ismi, ad verme sırasında eve ilk gelen kişinin ismi ya da bir peygamber ismi konulmaktadır (Acıpayamlı, 1992: 4-5). İsim verirken çok fazla etkene dikkat edildiğini söyleyen Örnek, çalışmasında çocuklara nelerin isminin verildiğini açıklamaktadır. Çocuklara isim verirken doğduğu gün, ay mevsim, hayvan, maden, bitki isimleri, minnet, şükran ve hayranlık duyulan kişilerin isimleri, coğrafi ögeler, kozmik, göksel, meteorolojik olaylarla ilgili isimler, yaşatıcı güç ile ilgili isimler ve birbiriyle uyumlu isimlerin kullanıldığı belirtilmektedir (Örnek, 1975: 103-110).

5.5. Adı Belirleyen Etmenler

Ad vermenin mahiyetini incelediğimizde Türk geleneklerinde ön plana çıkan bir özelliğini görürüz. Toplum nezdinde bir kişi çoğunluğa fayda sağlayan bir iş yaparsa bilge kişi tarafından bir isim alır. Burada asıl olan ise kişinin isim alması değil bilgenin ona isim vermesidir. Çünkü kişinin ancak bu yolla yaptığı iyiliğin kutsanacağına inanılmaktadır (Kızıloğlu, 2021: 50). Toplum hafızasında yer edinen bu bilgiler ise bizi yaşlı insanların isim koymasının bir bilgelik olarak görüldüğü sonucuna ulaştırır.

Yörede yapılan alan araştırmasında kaynak kişilere yöneltile sorularla çevrelerinde tanıdıkları kişilere neye göre ad verdikleri sorulmuş verilen cevaplarla oluşturulan başlıklar şu şekildedir:

Çocuğu olmayan kadının kutsal kabul edilen bir kişi veya mekana yaptığı ziyaret sonucunda hamile kalması üzerine doğacak çocuğa o kişinin ismi veya o mekanı anımsatacak bir isim konur. Gidilen türbeye/hocaya göre verilen isimler: İshak (K.K.38), Seydi (K.K.3), Hasan (K.K.11).

Dini kişilerin isimleri ise ailenin inandığı dini değerler doğrultusunda konulduğu bilinir. Diğer taraftan bazı kaynaklar ise dini isimlerin konmasının çocuğu ezebileceğini belirtir. Özellikle de peygamber isimlerinin çocuklara ağır geleceğine inanılmaktadır. Dini kişiliklere göre verilen isimler: Muhammet (K.K.3), Musa (K.K.6), İbrahim (K.K.4), Fatma (K.K.13), Meryem (K.K.8), Havva (K.K.5).

Alandan derlediğimiz bilgileri doğrular nitelikteki başka bir yorum ise şu şekildedir: doğrular nitelikteki İnsanlar, din büyüklerine duyulan saygı sebebiyle isim koyarken hassasiyet gözetmişlerdir. Kötü bir sıfatlandırmanın önüne geçmek için de çocuklara din büyüklerinin adları konulmaz. Dini bir isim koyma gayesinde olan aileler ise dolaylı yoldan din büyüklerini anımsatan isimler koyar (Türktaş, 2019: 38).

Yörede yapılan çalışma sonucunda anne ve babaların sevdiği kişilerin isimlerini bebeklerine vermesi ise araştırma sahasında sıkça karşılaştığımız bir durumdur. Sevilen sayılan kişilere göre verilen isimler: Emine (K.K.19), Hatice (K.K.18), Sevim (K.K.29), Ayşe (K.K.6), Şadiye (K.K.8).

Araştırma sahamızda en çok karşılaştığımız durum ise çocuğa bir aile büyüğünün isminin verilmesidir. Aile büyüklerine göre verilen isimler: İbrahim (K.K.7), Ayşe (K.K.7) Naciye (K.K.30).

Allah'ın isimleri ise sahada az karşılaştığımız isim grubudur. Çocuklara Allah'ın isimleri verilirken anlamları gözetilir. Aile çocukta hangi yönünün baskın olmasını istiyorsa ona yönelik bir isimlendirme yapılır. Allah'ın isimlerine göre verilen isimler: Latif (K.K.5), Kerim (K.K.10).

Çocuğun isimlendirilmesinde kutsal ayların gözetilmesi insanların inançları doğrultusunda isim verdiğinin bir başka örneğini oluşturur. Çocuğun doğduğu kutsal aya göre verilen isimler: Recep (K.K.1), Ramazan (K.K.56), Şaban (K.K.61), Şevval (K.K.49).

Bitki ve çiçeklerin isim olarak seçilmesinde çocuğun doğduğu mevsimdeki bitki örtüsünden esinlenme vardır. Diğer taraftan çocuğun vücudunda bulunan bir iz de çiçek isimlerinin verilmesinin nedenlerindendir. Bitki ve çiçek isimlerine göre verilen adlar: Gül (K.K.8), Nergis (K.K.33), Gülfidan (K.K.54).

Geçmişte anne ve babalar çocuğun cinsiyetinin değişmesi için kelimelerin tesirini kullanarak talihi değiştirmeye çalışır. Kendisinden sonra cinsiyetin değişmesine göre verilen adlar: Döne (K.K.10), Dursun (K.K.30), Durdu (K.K.13), Yeter (K.K.35), Taliha (K.K.27).

İsimlendirmeye yönelik bir başka pratik ise Özbek ve Türkmen kadınlarda görülür. Özbek ve Türkmen kadınlar doğumdan sonra pencereden dışarı bakar, gördüğü şeyin adını çocuğuna verir. Atbay, Dağbay gibi isimler bu pratik neticesinde konulmuştur. Altay Türklerinde ise doğumdan sonra eve ilk gelen kişinin çocuğa isim vermesi beklenir (Uca, 2004: 147-148).

5.6. Göbek Düşmesi

Bebeğin göbeğinin kesilmesi, bağlanması, gömülmesi veya saklanması halk arasında önem arz etmektedir. Göbek bağı ile çocuk arasında bir bağ olduğu düşünüldüğünden göbek ile ilgili yaklaşımlar önemli görülmektedir. Göbek kesildikten ve bağlandıktan sonra kendiliğinden düşmesi beklenir. Bu süreci hızlandırmak veya kolaylaştırmak adına farklı pratikler uygulanmaktadır. Çeşitli yağlarla göbeğe bakım yapmak göbeğin düşüşünü kolaylaştırmak için uygulanan en yaygın pratiklerdendir. Bebeğin göbek bağı düştükten sonra aynı eş gibi muamele görür. Aile çocuğun göbeğini de geleceği tayin etmesi yönünden anlamlandırır. Aile bu bağı ya gömmeli ya da evde saklamalıdır (Şenses ve Yıldızoğlu, 2002: 46). Yaygın pratiklerde karşımıza en çok çıkan pratik bebeğin ilerde ne olması istenirse eş in oraya gömülmesidir. Örneğin çocuğun doktor olması istenirse eş hastane bahçesine, öğretmen olması istenirse eş okul bahçesine gömülür (Ecemiş, 2019: 21).

Göbek düşmesi ile ilgili pratikler tüm Anadolu'da benzer özellikler göstermektedir. Yapılan görüşmelerde alınan cevaplar literatürdeki örnekler ile büyük benzerlikler göstermektedir. Çalışmalarda elde edilen bulgular şu şekildedir:

Göbek bağıının bırakılacağı yerler, ailenin nasıl bir çocuk şekillendirmek istediğine göre belirlenir. Bu yerler genellikle çağın şartlarına göre nitelikli sayılan meslek kollarının icra edildiği yerler olur.

Okusun öğretmen olsun diye okula gömülür (K.K.3; K.K.26).

Hekim olsun diye hastaneye gömülür (K.K.8; K.K.22; K.K.33).

Dinine bağlı olsun diye caminin bahçesine gömülür (K.K.39; K.K.41).

Kız çocuğu çok gezmesin diye evde sandıkta bekletilir (K.K.35).

Evden çıkmasını diye un çuvalının altına konur (K.K.42).

Güçlü kuvvetli olsun çiftçi olsun diye sabana asılır (K.K.28; K.K.35; K.K.58).

5.7. Bebek Tuzlama

Doğum sonrası uygulamalarda ön plana çıkan tuzlama günümüzde de başvuru alan çocuğun terlemesini ve vücudunun kokmasını önlemeye yönelik bir ritüeldir. Tuzlama ritüelinin farklı zamanlarda gerçekleştirildiği bilinir. Birincisi doğumdan hemen sonra zaman geçmeden yapılan tuzlama; ikincisi ise çocuğun göbeğine zarar verir düşüncesiyle göbeğin düşmesinden sonra yapılan tuzlamadır. Tuzlamanın içeriği farklılık gösterse de temelde çocuk yaşamı için önleyici bir tedbir olarak karşımıza çıkar (Aça, 2001: 94-96; Boratav, 1994: 152).

Bedenin tuzlanarak terbiye edilmesi temelinde gerçekleşen bu ritüelde amaç bedenin daha güzel hale getirilmesidir. Bedenin güzellenmesinin temelinde ise tuzun maddi ve manevi girdiği her şeyi daha iyi hale getirdiği düşüncesi yer almaktadır. Bu bakış açısı da güzel olan her şeyin tuzlu olabileceği düşüncesine yol açmaktadır (Akkoyunlu, 2010:195).

Bebeğin tuzlanması suyun içine tuz, bal, şeker atarak o suda çocuğun yıkanmasına dayanmaktadır. Bu pratiğin temelinde çocuğun ilerde çok terlememesi, kokmaması düşüncesi bulunmaktadır. Tuz, bal, şeker gibi ürünler simgesel olarak bolluğu, bereketi temsil etmektedir. Ayrıca yıkama suyuna altın, para gibi değerli şeyler atılarak bolluk bereket simgesi güçlendirilmektedir (Boratav, 1994: 152-153; Polat, 2015: 46; Akalın, 2019: 18). Tuzlama işlemi genellikle bebek doğduktan hemen sonra ya da kısa bir süre içerisinde yapılmaktadır (Çoban, 2019: 370; Teke, 2005: 77). Tuzlama işlemini sırasında özellikle ayakları, elleri, koltuk altı, apış arası gibi yerler tuzla ovularak çocuğun ilerde kötü koku, tahriş olma gibi durumlardan kurtulması istenmektedir (Çetin, 2017: 43; Yeşil, 2012: 81; Çınar vd. 2015: 384).

Manavgat'ın mahallelerinde de tuzlama ile ilgili pratikler Anadolu sahasında karşılaşılan pratikler ile benzerlik göstermektedir.

Kaynak kişiler, bebeğin göbeği düştükten sonra tuzlamanın ivedilikle yapılması gerektiğini belirtir. Göbeğin düşmesini takip eden üçüncü günden sonra tuzlama yapılmasının amaca hizmet etmeyeceği düşünülmektedir.

“Göbeği düştü mü hemen yapacan. Vakti geçti mi deri gartarır, tuzu emmez. Taze deri tuzu çeker. Çocuğun teri kokmaz. Gününü geçirirsen kokar.” (K.K.32).

Tuzlama işlemi yapılırken tuz, süt ve bal ile seyreltilir. İçine konulan bal ve sütün cildi beyazlattığına ve yumuşattığına inanılmaktadır. Ayrıca bebeğin teninin güzel kokması için de karanfil konur.

“Süt, bal, pekmez, karanfil, tuz koyarız. Tuz ter organını yaksın diye. Süt beyazlatsın, bal da yumuşak olsun diye konur. Buna garmaçlar, çocuğun ağzına, apıcına, bedenine, koltuk altlarına süreriz. İki saat çocuk uyur. Ağzına sürdüğünde kusarsa yıkarız. Onun haricinde uyur çocuk, sonra yıkar, abdestlenir, yatıveririz.” (K.K.25).

Tuzlama ritüelini Manavgat'ta deneyimli kişilerin yapması beklenir. Bu kişiler seçilirken tuzlamayı bilmesi kadar ibadetini yapan bir kişi olması da çok önemlidir.

Manavgat'ta yaygın olan bir inanca göre de tuzlanan çocuk tuzlayan kişinin karakterini alır. Bu yüzden seçilen kişinin iyi huylu biri olması beklenir.

“Eski goca garılar yapar. Namazını kılacak, ağzı bozuk olmayacak, anasına söverler seni tuzlayanın vay anası derler. Tuzlayan iyi olacak, abdestli namazlı bir garı olacak. Gocası olacak, başı bütün olacak, dul olmayacak. Sen eksiksen çocuk da eksik galır.” (K.K.29).

Günümüzde çocuklar hastanede doğduğu için hemen tuzlanması pek mümkün değildir. Yapılan görüşmeler neticesinde tuzlamanın daha sonra kırklama ile birlikte yapıldığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak ise geleneklerin terk edilmemesi ve büyüklerin memnun edilmesi gösterilmiştir.

“Aslında çok inandığım bir şey değil ama yapmamaya da içim el vermedi. Bunca yıl yapılmış, benim annem de beni tuzlamış ama. Aslında büyüklerin ittirmesiyle yaptık diyelim biz ona.” (K.K.62).

5.8. Kırklama

Toplumda yaygın olan inanca göre bebekler kırklıyken daha kolay hasta olur. Bebeğin ilk kırk gününü sorun yaşamadan doldurması; kırkının çıkması önemli bir aşama kabul edilmekte, bir dizi özel uygulamayı gündeme getirmektedir. Kırklama ritüeli anne ve bebek için tehlikeli sürecin bittiğine işaret eder. Bu aşamada anne ve bebek normal yaşama dönmeden

kırklama işlemine tabi tutulur. Kırk çıkarma, lohusalıkta birçok yönden kısıtlanan kadın için bir çıkış kapısı aralar. Bu ritüel gerçekleşirken de suyun arındırıcı gücünden faydalanılır. Çünkü çocuk ve anne sadece su sayesinde kötü ruhtan arınabilir (Işık vd., 2010: 48; Örnek, 1977: 146). Kırklama işlemi birçok yörede benzer şekillerde yapılmaktadır. Kırklama işleminde geçerli olan düşünce şudur: Kırk anneyi ve bebeği basmadan otuz dokuzuncu gün çıkarılması gerekir. Annenin ve çocuğun artık korunma ihtiyacı duymayacağı aşamaya geçmeleri için bir nevi arınma sayılan bu pratik, anne, çocuk ve babanın yıkanması temeline dayanır. Yıkanılan suya bolluk, bereket ve sağlık gibi iyi temennileri simgeleyen şeyler atılır. Suya atılan buğday tanesi, gül yaprağı, kırk kazıktan ağaç yontusu, altın gibi simgelerin çocuğa ve anneye iyi şans getireceği düşünülmektedir (Boratav, 1994: 154; Polat, 2015: 45-46; Öztürk, 2019: 29; Akalın, 2019: 27).

Çalışmanın yapıldığı yörede de Anadolu coğrafyasıyla benzer özelliklerde kırk ritüeline uygun pratikler görülmektedir. Bu pratikler çocuğun kırk günlük olduğunu işaret eden kırk taşın içine konulan kırk damla suyun çeşitli nesnelerle zenginleştirilmesiyle yapılır.

Kovanın içine kırk damla su ile birlikte toplu olsun diye yumurta; dişleri sıra sıra olsun diye tarak; zengin olsun diye altın; güzel koksun diye gül suyu konur. Bu su ile anne ve çocuğun kırklaması yapılır. Kırklama işlemi bittikten sonra zeytin yaprağı ya da murt yaprağıyla kırk suyu kadının ve çocuğun gittiği her yere serpilir. Bu yolla nesnelerin de kırklaması yapılır. Kırklama işleminden ayrılan su ile babanın da kırklanması beklenir.

Yörede anne ve bebeğin kırklama önceliği ise farklılık gösterir. Bir görüşe göre anne önce çocuğunu kırklayıp, kurtarmalıdır (K.K.19; K.K.25; K.K.51; K.K.56). Diğer görüşe göre ise anne emzirme ihtimali doğrultusunda sütün temiz olmayacağı düşüncesiyle önce kendi kırklanmalıdır (K.K.23; K.K.61).

Kırklama, inanca göre belirlenmiş sürenin dolmasını takiben gerçekleştirilen bir ritüeldir. Yöredeki inanca göre otuz dokuzuncu günden önce de bir kırklama işlemi yapılır. Bu kırka ise otuz kırkı denir. Yörede otuz kırkı sadece erkek çocukları için yapılır (K.K.28; K.K.59).

“Adettir. Pis durursa erkekliği zarar görür denirdi. Hem erkek atadır, ölür, hastalanır diye korkulur. Ondan otuz kırkı yaparlar. Tabi yine yapılır otuz dokuzunda.” (K.K.5).

Diğer taraftan biz araştırma sahamızda rastlamasak da susuz kırklamanın yapıldığı yerler de vardır. Susuz kırklamaya yönelik bir ritüeli Pertev Naili Boratav şöyle aktarır:

“Susuz kırklamaya Tahtacıların geleneklerinde rastlıyoruz: Beşiğin altına bir döşek serilir; beşiğin iki tarafına, karşılıklı iki kadın oturur; sağ tarafta oturan çocuğu, başı kibleye gelmek üzere kucağına alır ve bir “gülbenk” (torene özgü bir dua) okuyarak beşiğin altından öteki kadına yuvarlar. Bu hareket üç defa tekrarlanır. Sonra bir dua okunur.” (1994: 154).

Günümüzde kırklama ritüelinde ise görsellik ön planda tutulsa da gelenek fikrinden çok da kopulmaz, ritüel anlamına uygun şekilde gerçekleşir. Şartların değişimiyle birlikte kırklama pratikleri de farklılık gösterir. Çocuğa ait eşyaların suya konulması, kırk günün sayılarla ifade edilmesi gibi pratikler güncelliğin ön planda tutulduğunu gösterir.

5.9. Altı Ay Kınası

Geçiş dönemleri insan hayatına belirgin izler katarak yaşamın yeniden konumlandırılmasına yardımcı olur. Bu geçiş dönemlerine de birtakım ritüeller eşlik eder. Kına yakma ise bu ritüellerden birisidir. Eskiden askere gidecek gence, kurban edilecek hayvana ve gelin olan genç kıza kına yakılırken günümüzde bayramlarda, kutlamalarda, hac vazifesinde, hafızlık törenlerinde de kına yakıldığı bilinir. Toplum nezdinde adanmışlığın sembolü olan kına, görüldüğü üzere günümüzde hayatın birçok evresinde karşımıza çıkan bir pratik haline gelmiştir (Kalafat, 2010: 310; Küçükbasmacı, 2016: 76). Burada esas olan kınaya atfedilmiş kutsallığın her geçiş evresinde yinelenmesidir. Böylece bireyin yaptığı her eylem adanmışlık etrafında kutsal bir çatı altında gerçekleşir. En azından birey bunu bu şekilde değerlendirdiği için kendini çok daha iyi hisseder. Bu his ise bireyi ritüel anlamından kopan bir takım törenler gerçekleştirmeye iter.

Günümüzde kına ritüeline dayandırılarak gerçekleştirilen altı ay kınası adanmışlık sembolünden çok uzak, gerekçelendirilemeyen bir anlama bürünmüş sadece kız çocuğu etrafında gerçekleşen bir törendir. Bu törenin fikri dayanağı ise yapılan eylemin gelenekte bir yerinin olmasıdır. Bunun için de törende kına ritleri uygulanır ve törenin hâkim renginin kırmızı olduğu görülür. Yapılan görüşmeler ışığında altı ay kınasının çocuk için bir fayda umulmayan, batı kökenli törenlerin karşısında geleneği canlandırma gayesiyle yapılan bir tören olduğu gözlemlenir.

Kaynak kişi, bu törene yönelik aktarımlar oluşturulan konseptin kırmızı süslerle tamamlanması gerektiğini, bunun için bebeğe kırmızı bindallı alındığını ve gelen kişilere bebek için hazırlanmış kırmızı renkli hediyeler verildiğini gösterir. Bilgisine başvurduğumuz kaynak

kişi ise kızı için yaptığı altı ay kınası için bir organizasyon firmasıyla görüşmediğini ürünleri internetten tedarik ettiğini aktarır.

“İnternette anne kız bindallı takımı kiralanıyor. Ordan kiraladım. Ben kaynanamgili vekendi ailemi çağırdım. Birkaç da arkadaşım geldi. Bildiğin kına gecesi gibi oynadık, eğlendik. Bebeğimde zaten bindallı vardı. Bende giyindim. Ellerinde mumlarla koridor yaptılar. Yüksek yüksek tepeler açtılar. Koridordan geçip sandalyeye bebeğimle birlikte oturdum. Etrafımızda türkü söyleyerek döndüler. Bebeğim kucağımdaydı tabi. Tepsi bildiğin kına tepsisiydi, kırmızı tüle süslüydü. Bebek elini açmıyor dedik. Babaannesi ve ananesi çeyrek altın verdiler. Sonra bebeğimin avcuna kına yakıldı. Durdurmak zor oldu tabi. Sonra Umay’ın altı ay kınası yazan dolap süslerimizi gelen misafirlere hediye ettik. “Kına yakılırken gelin olduğun günleri de görürüz inşallah. Anan baban gelinliğini de görür inşallah.” diye dua edildi. (K.K.62).

5.10. Bebek Mevlidi

Aile kötü olarak adlandırılan lohusalık döneminin hemen ardından bebek mevlidini yapar. Bu törende kadın bebeği ile birlikte gelen misafirleri karşılar. Bebek öncelikle mevlidi okuyan hocanın kucağına verilir, sonra ise aile üyeleri ve misafirler sırayla bebeği kucaklarına alır. Bu yolla hayırlı evlat temennileri aileye iletilir. Bebeğin sağlıklı olması için dua edilir. Kadın ise mevlid töreniyle kendisine destek olan insanlara şükranlarını sunmuş olur (Akarpınar, 2006: 55).

Bu törende anne ve bebek benzer kıyafetler tercih eder. Törenin hakim rengi beyaz olduğu için genellikle gösteriştan uzak sade süslemeler beklenir. Misafirlere ise yemek ikramının yanında bebeği anımsatan hediyeler verilir. Misafirler ise bu törene hediyeleri ile katılır.

“Ben kırkım çıktıktan sonra yaptım. Öyle büyük çaplı bir şey yapmadım. Kaynanam ve annemgili çağırdım. İşte birkaç da akraba ve arkadaşlarım. Hoca hanımı ayarladık. Ben organizasyoncuya gittim. Yasin süslettirdim. Gelen misafirlere onu hediye ettim. Pide yaptırmıştık onu ikram ettim. Benim lohusalığım zor geçti. Millet de gelememişti. Bir rahatlayalım dedim. O yüzden bebek mevlidi okuttum.” (K.K.63).

5.11. Yenidoğan Çekimi

Görsel iletişim araçları, toplumsal uygulamaları tarihselleştirme noktasında önemli bir görev edinir. Yazı ve konuşmanın sağladığı aktarım ortamı geçmişte gerçekleşenleri bütüncül olarak sunma noktasında eksik kalır. Bu noktada görsel iletişim araçları geçmişin görüntülerini

anlaşılabilir düzeye taşır. Böylece yazı ve konuşmayla anlatılamayan anlara yapılan yolculuklarda geçmişte tekrar deneyimleme hissini görsel araçlar sağlar (Poe, 2019: 288).

İnsanlar biriktirdikleri anıları belgelendirme yoluyla geleceğe aktarmak isterler. Bunun ise en çok görüldüğü alan şüphesiz bebek fotoğrafı çekimleridir. Günümüzde fotoğrafçılığın bir dalı olarak ayrılan bebek fotoğrafçılığı doğum özelinde ailelere çeşitli alanlar açar. Özellikle de doğumdan sonra ailelere özgün konseptler sunar.

“Sosyal medyadan araştırdım, fotoğrafçıyı buldum. O bize seçenek sundu. Biz de konseptte birlikte karar verdik. Biz Harry Potter karar verdik, o konseptte çekildi. Hem bebeğin stüdyoda tekli çekimleri oldu. Hem de üçümüz bir çekim yaptık. Bazıları hastanede çekim yapıyordu, biz hastanede çekim yapmadık. Stüdyo çekimi yaptık.” (K.K.52).

5.12. Bir Yaş Çekimi

Yaşama uyum sağlama sürecinin önemli bir kısmını ifade eden sıfır bir yaş dilimi bebeğin motor hareketlerinde gelişimin gözlemlendiği bir dönemdir. Bu dönemde bebeğin uyarılara verdiği tepkiler ilk olma özelliği gösterdiği için genelde aileler tarafından kayıt altına alınmak istenir. Bir yaş çekimi de temelde bebeğin hareket kabiliyetini esas alan çeşitli konseptlerle oluşturulmuş bir doğum sonrası uygulamasıdır.

“Limonlu bir konseptte fotoğraf çekirmek istedik. Ona uygun bir kıyafet aldım. Her şeyin önceden planlandığı bir ortam söz konusu zaten. Biz oyalansın hareket etmesin diye eline oyuncak limon ve araba verdik. Güldürmek için epey uğraştık. Tabi ki yaptırırken ki amacımız hatıra kalmasıydı. O mutluluğu biz şimdi o ilerde yaşasın istedik.” (K.K.52).

Bir yaş çekiminde dikkat çeken bir başka detay ise ailelerin meslek edindirmeye yönelik konsept çekim yapmalarıdır. Bu görüş çerçevesinde aileler meslekleri temsil eden nesnelerle yaptıkları bir yaş çekimlerinin bebeğin meslek seçimini etkileyeceğine inanır. Bu ise günümüzde temasal bir yaş çekimine göre çok daha güncel bir akımdır.

5.13. Bebek Spası

İnsanlığın varlık gösterdiği ilk andan günümüze kadar geçen sürede suyun değeri hiç değişmemiştir. Yaşam için temel kaynak olan su temizliğin ve arınmanın da sembolüdür. Bu yönüyle de kadim kültürlerde kutsallığı vurgulanır:

“Şifalı su, su-sağlık ilişkisinin folklorik boyutu bağlamında varlığını sürdürmekte; genel bir iyilik hali sağlamak veya belli sorunları ortadan kaldırmak üzere umulmadık yerlerde ortaya çıkmaktadır. Bu varlığını kadim masallardan güncel şehir efsanelerine kadar sürdürmüş bir temadır.” (Ögenler ve Okuyaz, 2017: 184).

Bebeğin muhtemel sorunlarının çözümünde başvurulan bebek spası yörede birçok kadının ilgiyle yaklaştığı bir alternatif tedavi pratiğidir. Bu pratiğin hazırlayıcıları ise çocuğun rahatlatılması ve kas gelişiminin sağlanması düşüncesidir. Anneye ve bebeğe sosyal alan açmasıyla da ön plana çıkan bu pratik bebeğin gaz sancılarının giderilmesinde de kullanılır. Kaynak kişi ise bu pratiği uygulayan kişinin bir sağlık personeli olmasının tetikleyici bir unsur olduğunu belirtir.

“Ben sosyal medyada gördüm. Biraz araştırdım. Bebeğe iyi geldiğini, sağlığı için iyi olduğunu, anne karnını hatırlattığını falan okudum. Yaptırmaya karar verdim. Benim amacım bebeğimin gazına, sancısına, ayak hareketlerinin gelişimi için iyi gelebileceğini düşündüm. Benim çocuğum bir yaşındaydı. Bazı yerler altı aylık yapıyorlardı. Bu götürdüğüm “Boss Baby” bir yaşın da kabul edildiğini söyledi. Kadın hemşire zaten. Kıbrıs’ta bebek masajı üzerine eğitim almış. Jakuzi var. Suyun içinde su termometresi var. Bebeğin vücut sıcaklığına göre suyu ayarlıyor. İçine herhangi bir ilaç katmadı tabi ki. Bebeği simidin içine koyup, kolluklarını giydirdi. Bebek yirmi beş dakika suda kaldı. Daha sonra bebeğin tenine yağ ile on beş dakika masaj yaptı. Sonra da salıncağa koydu ve uyudu. Vücuduna çok iyi geldiğine eminim. En azından birkaç hafta huzursuzluk yaşatmadı. Özellikle ilk üç gece güzel uyudu.” (K.K.52).

5.14. İlk Tırnak/İlk Saç

Bebek, gelişme sürecinde birçok değişim geçirir. Bu değişimlerin bazıları fark edilir, bazıları fark edilmez. Fakat ilk olma özelliği taşıyan bazı değişimler anlamlıdır. Aile tarafından olması beklenir. Toplumda değer addedildiği için bu değişimler ufak çaplı olsa da aile tarafından kutlanır. Bu yönüyle ilk diş, ilk tırnak aileler için önemlidir. Ailelerin önemseydiği ilk saç ve ilk tırnak üzerine farklı pratikler bulunmaktadır. Menemen yöresinde bebeğin tırnağı doğduktan altı ay sonra kesilmektedir. Yörede bebeğin tırnağını kesen kişi bebeğe hediye alırken, annesi de tırnağı kesen kişiye hediye hazırlamaktadır. Bebeğin tırnağı kesildikten sonra hırsız ve arsız olmasın diye babasının cebine eli sokulup paralara değdirilmektedir (Akalin, 2019: 20). Antalya’nın Korkuteli ilçesinde de ilk tırnağı kesilen çocuğun eli babasının cebine sokularak para aldırılır. Alınan paranın uğur getireceğine inanılmaktadır (Gönenç, 2011: 18). Benzer bir pratik ise Osmaniye’de görülmektedir. Çocuğun tırnakları kesilmeden önce ve sonra eli babasının cebine sokulur. Önce sokulmasının sebebi çocuğun zengin ve rızıklı olacağı düşüncesi iken kesildikten sonra sokulması hırsız olmaması içindir (Teke, 2005: 118). Saçı ilk defa kesilen çocuklar içinde uygulanan bazı pratikler bulunmaktadır. Bunlardan birisi göbek bağı için uygulanan pratiklere benzer şekilde kesilen ilk saçın okula atılmasıdır. Simgesel olarak çocuğun akıllı olması istenmektedir (Öztürk, 2019: 41). İlk saç ile ilgili bir başka pratik

ise saç kesildikten sonra bozuk paralar ile tartılıp paranın ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasıdır (Örnek, 1977: 197).

Yörede çocuğun birey olma yolunda ilkleri sadece anne baba için değil diğer aile üyeleri için de kıymetlidir. Özellikle de bahse konu olan çocuk ilk çocuksa ilk belirtiler daha çok anlam kazanır. Manavgat'ta ilklere yönelik bir pratik ise şu şekilde karşımıza çıkar:

“Kız halaya oğlan dayıya çeker derler. Oğlansa dayı kestirecek, kızsaa hala kestirecek saçı.” (K.K.50).

Çocuğun saçının kesilmesi kadar muhafaza edilmesi de bir diğer önemli konudur. Kesilen saçın çöpe atılması çocuğun başına bir bela geleceğini düşündürür.

“Kesilen ilk saç çöpe, ortalık yere, ayak basılan atılmaz. Annesi everene kadar saç tımarlar.” (K.K.21). Ayrıca anne baba çocuğun kesilen saç için sadaka verir. Böylece çocuğun ömrünün uzun olacağına inanılmaktadır (K.K.20; K.K.46).

Kız çocuğunun saç kesilirken saç çok olsun diye kafasından aşağı buğday dökülür (K.K.8; K.K.26; K.K.37; K.K.46).

Bebeğin ilk saçının başka nedenlerle kesilmemesi ya da geç kesilmesine yönelik bir başka pratiğe ise Mardin'de rastlanır. Bu yörede çok fazla düşük yaptıktan sonra anne olan kadın çocuğunun saçını yedi yaşına kadar kesmez (Kalafat, 2010: 277).

Bebeğin tırnağı da tıpkı son ve göbek gibi bebeğin atılan bir parçasıdır. İnsanlar bu parçanın uluorta bırakılmasının bebeğe zarar vereceğine inanır. Özellikle bebeğin ilk parçalarının kötü niyetli birinin eline geçtiği takdirde bebeğin ömründen eksiltebileceğine inanılmaktadır. Bu yüzden gömülmesinin ya da suya bırakılmasının daha doğru olacağı ifade edilir.

“Tırnak, saç sağa sola bırakılmaz. Arsız, kıskanç insan çok. Akan suya atarsın, iyi olur.” (K.K.21).

Günümüzde bebeğin tırnağı için gözetilen bir pratik yoktur. Bebeğin cildine zarar vereceği düşüncesiyle birinci aydan itibaren kesilmeye başlar. Bebeğin tırnağının belli bir zaman gözetilerek kesilmesi ise yörede çok daha eskiden beri mevcut olan bir pratiktir.

“Kırklamadan önce kesersin. Kırk suyuna atarsın.” (K.K.57).

Diğer taraftan araştırma sahasındaki bazı kaynaklar ise bebeğin tırnağının kırklamadan önce kesilmesinin çocuğun ömründen alacağı inancı doğrultusunda kırkı çıktıktan sonra kesilmesinin daha doğru olacağını belirtir.

Manavgat'ın doğu mahallelerinde ise çocuğun tırnağı kesildikten sonra dedesinin cebinden para alması istenir. Tırnağı kesildikten sonra alacağı paranın ileriki yaşlarda helal kazanç sağlaması için yapıldığı belirtilir.

5.15. Çocuğu Hastalıktan ve Nazardan Koruma

Bebekler, gelişim sürecinde oldukları için hassas bir bünyeye sahiptir, çabuk hastalanır. Eski zamanlarda bugünkü tedavi yöntemlerinin olmadığı düşünüldüğünde, varsayıma dayalı problemler için halk farklı çözüm yolları sunar. Çocukta sezilen problem bazen bedensel olurken, bazen de ruhsal olabilir. Gelenek ise bu problemleri pratiklerle çözerek çocuğun sıkıntısının giderilmesini ister.

Çocuğa nazar değmesi inancı halk arasında çok yaygındır. Nazar, göz değmesi olarak da isimlendirilir. Gözü keskin birinin bir insana, hayvana veya eşyaya dikkatli bakması ya da kötü niyetli birinin güzel şeyler söylemesiyle nazar değmesi gerçekleşebilir (Acıpayamlı, 1962: 1). Yeni doğan çocuklar daha savunmasız olduğu için onlara nazar değeceği inancı daha fazladır. Nazar değen çocuk sürekli ağlar, morarır, uyumaz, rengi solar, zayıflar, bağırır gözleri sulanır. Çocuğu nazardan korumak için uygulanan pratiklerden en yaygın olanı nazar boncuğu takmaktır. Bunun yanında kulağının arkasına kara sürme, nazarının değdiği düşünülen kimselere çocuğu göstermeme, yatağına ya da yastığına makas, bıçak demir parçası, kaplumbağa kemiği gibi simgesel cisimler koyularak ya da atletini ters giydirerek çocuk nazardan korunmak istenmektedir. Çocuğu nazardan koruyacağına inanılan bir başka pratik ise Kars'ta uygulanmaktadır. Anne çocuğu banyo yaptırırken “ağırlığın uğurluğun dağa taşsın, seni dileyen avratlar kocakarılar gitsin” diyerek çocuğun nazardan korunacağına inanılmaktadır. Çocuğa nazar değdiği düşünülen durumlarda ise uygulanan pratikler ile çocuğun iyi olması amaçlanmaktadır (Örnek, 1977: 240-242; Öztürk, 2019: 45; Kalafat, 1992: 153). Çocuğa nazar değdiği düşünülen durumlarda yapılan en yaygın pratik kurşun dökmedir. Kurşun ocaklı kadınlar tarafından dökülür. Kurşun dökme işlemi çocuk yere oturtulduktan sonra üzerine peştamal örtülüp bir kalburun içine kuran, ters ayna ve içi su dolu bir kap konur. Tavada eritilen kurşun “benim elim değil Fatma ananın eli” sözü ve besmele ile birlikte üç kere içi su dolu kaba dökülür. Kurşun girintili çıkıntılı ise çocuğun derdi çözülmüş, düz ve pürüzsüz ise çocuğun durumunun ciddi olduğuna inanılmaktadır (Acıpayamlı, 1962: 6).

Çocuğu bedenlen rahatsız, ruhsal olarak etkileyebileceğı bir inanış da Van da karşımıza çıkmaktadır. Halk arasındaki inanışa göre çocuk belli bir yaşı gelene kadar ayı özellikle de dolunay halini görürse çocuğun ateşleneceğı, hastalanacağı ve zayıflayacağı düşünölmektedir. Yörede ay çarpmasını önlemek için bebeğın beşığının altına bir tas su bırakılmaktadır. Eğer çocuğa ay çarptığı düşünölürse bebeğın bileğine tuz bırakılır ve etrafında kuran okunur. Bu işlemlerden sonra bebeğı kimse öpmez. Okunan dualar ile bebeğın mühürlendiğı düşünölür ve mühürü bozmamak için öpölmez. Bu inanış nazar ile ilişkilendirilip benzer özellikler gösterse de yörede “Ay çarpması” ismiyle anılmaktadır (Kartal, 2020: 67).

Çocuğun hasta olduğuna işaret eden ağlama, uyumama, huysuzlanma, morarma gibi fiziksel göstergelerin dışında çocuğun vücudunda ters giden bir şeylerin olduğunu anlamının diğery yolu ise bebeğın kakasındaki renk değışimleridir. Bebeğın ilk kakası siyah olur, yöre ağzında buna “gara çara” denir. Bunun dışında kakanın olağının dışında renge sahip olması bebekte bir sorun olduğunu düşöndürür. Bebeğın soğuk aldığı düşöncesiyle göbeğine püse [çıranın damıtılmasıyla elde edilen sıvı] sürölür. Püsenin ardından bebeğın gazını çıkarıp iyi olduğu, bir süre sonra da kakasının renginin değışeceğı aktarılır (K.K.12; K.K.20; K.K.54).

Bebekte anlamsız ağlama, yemek yememe, huzursuzlanma gibi olağandışı belirtiler gözlendiğinde çocuğa ölü kırkının karışmış olabileceğine inanılmaktadır. Bu yüzden çocuğun gündün güne zayıflayarak öleceğı düşünölmektedir. Çocuk doğduğunda kim öldüyse yeni ölmüş birinin mezarından gelen toprakla çocuğunu yıkar. Böylece çocuğu rahatsız eden şeyin, ölü toprağıyla korkutulacağına inanılmaktadır (K.K.36; K.K.59; K.K.60).

Çocukların soğuk algınlığını tedavi etmek için de en bilinen halk hekimliğı uygulamaları ise şu şekildedir: “Gara turpun içine bal karıştırcan sulanacak o üç gün veriver ciğeryleri rahatlar. Topalakla dağ kekiğini haşlayacan içiri içirivercen. Pisi atar.” (K.K.50).

Diğery taraftan çocukta fiziksel hastalıkların dışında bir kişinin nazarının değımesi sonucu da bir hastalık gelişebileceğı inanılmaktadır. Çocuğun güzel olması, fiziki yönden bir kusurunun olmaması, gelişiminin hızlı olması başkaları tarafından kıskanılıp, nazar değımesine neden olabilir. Bu yüzden aileler yabancılara karşı daha temkinli davranır.

“Öte yandan nazar, kıskançlık gibi kötü duygulardan gelebileceğı gibi kişinin yakınlarına duyduğu aşırı sevgiden de kaynaklanabilir. Bu tür nazardan en çok çocukların etkilendiğine inanıldığı için, anne ve babaların çocuklarına karşı aşırı sevgi göstermeleri ya da düşönlükleri pek hoş karşılanmaz. Bu inanış gereğı halk arasında “İnsana sevdiğinin nazarı daha çok değıer” sözü yaygın olarak kullanılır.” (Çıblak, 2004: 2).

Çocuğu nazardan korumak için başvurulanan pratiklerin hepsinde kötü ruhu def etme ve karşıdan gelen enerjiyi terse çevirme gibi uzaklaştırıcı amaçlar vardır.

“Eskiden köylerde çok fazla canavar öldürüldü. Onların dişleri çocuğa çengellenirdi. Öyle ettin mi kötü yaklaşamaz denir.” (K.K.19).

“Nazar değdirecek kişiyi biliyosan garının çok olduğu yere gidiyosan çocuğun kilodunu ters giydircen.” (K.K.42).

“Kalabalıktan çıktın akşam evde durmuyor çocuk. Üzerliğı yakıvercen, burnuna tütütüvercen.” (K.K.29).

Nazar değdirdiğı düşünölen kişinin ayak bastığı toprağa çarpı atılır. Sonra o topraktan alınır. Çocuğun üzerine serpilir. Bazı mahallelerde ise ayak basılan bu toprakla çocuk yıkanır. Yörede en bilinen, etkili olduğu düşünölen yöntem kurşun dökmedir. Kurşunun aldığı şekle göre değerlendirme yapılır. Ortaya çıkan duruma göre kişi önlem alır (K.K.1; K.K.10; K.K.43).

Nazar değdiren kişinin biliniyorsa o kişi odun közünü soğuk suya atarak, o ateşi söndürür. Bu pratik sevgi nazarı isabet ettiren kişilere yapılır (K.K.1; K.K.35).

5.16. Yürüyemeyen/Konuşamayan/Huysuz Çocuklar

Her birey, doğumundan itibaren belli süreçleri tamamlayarak gelişir. Fakat bazı kişilerin zihinsel ve fiziki yönden gelişimlerinde sıkıntı yaşanabilir. Zamanı geldiğinde yürüyemeyen ve konuşamayan çocuk ailesini korkutur. Öte yandan çocuğun huysuzluğu da anne ve babayı gerer. Bu nedenle aileler de bu sorunları çözmek için benzetme esaslı birtakım çareler aramaktadır.

Çocuğun bir yaşını doldurmasına yakın yürümesi beklenmektedir. Fakat bazı çocuklar çok daha geç yürür. Çocuğun geç yürümesi ise aileler için korkulan bir durumdur. Çocuğu bir an önce yürütmek için pratiklere başvurur. Çocuğun kolay bir şekilde yürümeye başlaması isteyen aileler her Cuma günü çocuğu koltuk altından kaldırılarak sallamaktadır (Artun, 1998: 7). Belli bir yaşa geldikten sonra hala yürüyemeyen çocuk için ise Çarşamba ilçesinde poğaca yapıp mahallede koşan çocuklardan ilk gelen çocuğun dizinde kındırılır ve yürüyemeyen çocuğa yedirilir (Yıldırım, 2019: 96). Bitlis’te ise yürüyemeyen çocuklar bir kalburun içine koyulup ev ev dolaştırılmaktadır. Kalburun içine yumurta çorap ve şeker de konulmaktadır. Çocuk gezdirilirken her evin kapısında kalburun içinden biraz su dökölmektedir (Ergöz, 2019: 129). Karaisalı bölgesinde de yürüyemeyen çocuğun yürümesi için kösteğinin kırılması

gerekmektedir. Bunun için çocuğun ayağına şeker sucuğu bağlanıp ayağı çabuk biri tarafından kaçırılması gerekmektedir (Başçetinçelik, 2001: 6).

Yürüyemeyen çocuklar için yapılan pratiklerin yanında konuşamayan çocuklar içinde çeşitli pratikler uygulanmaktadır. Menemen yöresinde konuşamayan çocuğun konuşabilmesini sağlamak için yapılan bir pratik şöyledir: Bir tencerede şekerli su ile birlikte çatal kaşıklar kaynatılır. Bu esnada “bunlar nasıl şakır şakır kaynıyorsa bu çocuk da şakır şakır konuşsun” denilip tencere içindeki bir kaşıkla çocuğa kaynatılan sudan içirilir (Akalin, 2019: 30). Niğde bölgesinde konuşamayan çocuğa kurban bayramında kesilen kurbanın dili pişirilip yedirilir. Yine aynı yörede konuşamayan çocuğun konuşabilmesi için bülbülün su kabından çocuğa üç damla su içirilmektedir (Ecemiş, 2019: 30). Konuşamayan çocuk için yapılan farklı simgesel pratikler ise bir değirmen çarkından su alıp bebeğe içirilmesi ve ördek yumurtası yedirilmesidir (Başçetinçelik, 2001: 6; Öztürk, 2019: 39). Çalışmanın yapıldığı yörede de konuşamayan ve yürüyemeyen çocuk için birçok pratiğe başvurulmaktadır.

Yörede en çok başvuru alan yapıyı kolay olarak değerlendirilen pratik ise şu şekildedir: Yürüyemeyen çocuğun ayağına bağlanan ipi Cuma namazından sonra camiden ilk gelen erkek keser (K.K.44).

Çocuğun yürüyememesi bir tutukluk olarak değerlendirilir. Bu tutukluk ise hareketli birinin müdahale etmesiyle giderilmeye çalışılır.

“Çocuğun ayağı iple bağladım ben. Köyün hayırsız çocuğuna öğrettik. Koşarak geldi. Niye geldin dedim, onun ayağını çözmeye geldim dedi. İpi kesti, zavadak geri gitti.” (K.K.53).

Çocuk beklenen sürede yürümezse dini değerlerden fayda gözetilir. Buna yönelik bir pratik ise şu şekilde yapılır.

“Bir de Cuma vaktinde dama çıkartırsın caminin minaresine doğru salladım selaya, yürüsün gele cumaya” dersin.” (K.K.26).

“İki kere atın altından karşı tarafa geçiriyormuş. At üstünde gezdiriyormuş. Aynı şeyi devede de yaparlar. Devenin de bir tarafından öbür tarafına iki defa çocuk eletilir.” (K.K.23).

“Yürümedi mi bunların akrabaları bir sepete gattı da küt satarın, küt satarın diye gezdirdi, obalarda. Cuma ile sela arasında gezdirdi.” (K.K.36).

Ayrıca çocuğun bir an önce ayaklanması için de çeşitli yöntemlere başvurulduğu görülür. Yörede en çok başvuru alan pratik olan köstek kesmeye göre çocuğun ayağına bağlanan

ipin kesilmesi sonucunda kösteğin yok olacağına ve çocuğun bir an önce yürüyeceğine inanılmaktadır.

“Çocuk epelemeye başladı mı, dört yola getiririz. Bağlanan ipi bir çocuk koşar gelir, keser. Etrafında döner, sonra oradan koşarak arkasına bakmadan gider.” (K.K.51).

Çocuğun tembellik ettiği düşünüldüğünde korkutarak yürümesi sağlanır. Çocuğun bir hayvan gibi düşünüldüğü bu pratikte beline ip bağlanır ve atılan bir tokatla korkup yürümesi beklenir.

“Yürümeyeni tana damına dakarlar. İneklerin buzasının ipi sekeler onlar. İpine takar. Gezmez öyle dikilir çocuk. Bir de tokat vuruver gelir beri yanına. İhi biz öyle biliriz.” (K.K.49).

Araştırma sahasında konuşamayan ya da geç konuşan çocuk için de birtakım pratikler söz konusudur. Konuşamayan çocuk için en çok başvurulan pratik ise Cemaleddin-i Seydi türbesine gitmeye dayanır. Konuşamadığı düşünülen çocuk için caminin imamından alınan türbenin anahtarı çocuğun ağzında çevrilir. Bu yolla yapılan pratiğin çocuğun dilini açacağına inanılmaktadır (K.K.43; K.K.56).

“Konuşamayan çocuğa, çok konuşkan birinin avucundan su içirilir.” (K.K.40).

“Bulabilirlerse bülbülün kabından su içirilir.”(K.K.2).

“Aptallar var ya onlar çok hızlı konuşur onlar. Onların bir de uzun şalvarları vardır. O şalvardan üç defa geçirir. Sonra ağzına tükürür.” (K.K.61).

“Davarlara takılan çan var ya ondan su içirdim Hatma’ya. Dili var ya çanın. Dilli ya o. Dillensin diye ederler onu.” (K.K.49).

“Hayvan dili yedirilir. Özellikle de keçi dili, keçinin yüreğini yedirir. Kesildiğinde yüreğini habersizce sırtına vurur. Daha yürekli olsun. Çabuk konuşsun diye.”(K.K.45).

Çocuğun sergilediği olumsuz tavırların çocuğun karakterine yerleşmemesi için önlem alınır. Çocuğun davranışlarını değiştirmeye yönelik pratik ise şu şekildedir: Çocuk çok fazla yaramaz ve huysuzsa, Cuma vaktinde anne, eşinin ayakkabısını üç defa “istediğin bu mu?” diye çocuğun ağzına vurur (K.K.18; K.K.24; K.K.37).

Çocuğun dışarıya karşı negatif bir tutum sergilemesi üzerine kül üzerinden geçtiği düşüncesiyle ilk ayakkabısı toprağa gömülür. Bu pratikle de kötü huyun kaybolacağına inanılmaktadır.

“Bak ana ilk ayakkabı olacak cuma günü selayla ezan arasında Bismillah diyecen, temiz toprağa gömecen. Küle basıktır o. Gömüverecen o huyu suyu da yok olur gider. Ölü gibi olacak işte” (K.K.38).

Çocuğun kavgacı bir tavır sergilemesi, anlamsız ağlama krizlerine girmesi saralı olarak değerlendirilmektedir (K.K.21; K.K.36). Genelde bu şekilde hal ve hareketlere sahip çocuklara sarası tuttu yine gibi tanımlamalar yapılır. Bu çocuğun cinlerin meskeninden [kel yere bastığı] geçtiğine inanılmaktadır. Şifa bulması için de mutlaka bir hocaya okutulur. Bazı yörelerde ise o hocadan muska alınır, çocuğa takılır.

Çocuğun doğumunun üzerinden zaman geçmesine rağmen toparlanamaması, bir anda uykusuzluk, ağlama, kusma gibi belirtiler göstermesi, yemek yediği halde zayıflaması yöre insanına aydaşlığı düşündürür. Aydaş aslında “cılız, zayıf” demektir. Çocuğun aydaş olduğuna karar verildikten sonra tedavi amaçlı pratikler uygulamaya koyulur. Bu yolla çocuğun iyileştirilmesi amaçlanır (Şahbaz, 2020: 107).

Yörede aydaşlığı tedavi etmek için iki yöntem ön plana çıkar. Bunlardan birisi aydaş çocuğu delik bir taştan geçirmeye dayanan pratiktir. Diğeri ise aydaş olan çocuğu çimdirmeye yönelik bir pratiktir.

Birinci yönteme göre aydaş çocuk, art arda üç Cuma günü üç defa delik taştan geçirilir ve çocuğun elbiseleri ters giydirilir, arkaya bakmadan evine döner (K.K.25; K.K.49; K.K.58).

İkincisi ise ocaklı olarak nitelenen kişilerin dört yol ağzında çocukları yıkamasına dayanan yöntemdir. Bu pratiğin de mahallere göre farklı varyantları vardır. Bu varyantlarda esas olan unsur çocuğun su ile arındırılmasıdır. Farklılığın gözlendiği noktalar ise pratiğin tatbikinde kullanılan nesnelerdir.

“Ocak benden çili çalı getirmemi istedi. Dört yol ağzına sayacağı koydu. Üstüne gara tencereyi vurdu. İçine su doldurur, kırk taş sayardı, üç soğan koyar, üç yumurta koyar. Birini kırardı, dert kırılın derdi. Soğanla yumurtayı bana verirdi. Çocuğun ilk yemeği bu olacak derdi. Altına tutuşsun pislik yansın diye ateş çaldı. Çocuğu içine oturttu. Gonu gomşu ay ebe ne bişirin dedi. Aydaş bişiriyin dedi. Bişirebilin mi dediler. Niye bişiremiyim. Bişiririm dedi. Olacak mı o derler onlar da. Olur neden olmasın. Çocuğu çimdirdi, devresini çevirdi sıltaladı, yumurtayı kıldı. Bu son olsun, bu son olsun, bu son olsun dedi üç defa. Sonra götüne vurdu. “canlansın, etlensin, yesin yesin götlensin.” dedi. Bu çocuğun gelin sırtını devre giydir. Arkana bakmadan götür evine dedi. İki ayaklı eti yedirme çocuğuna aydaş olur, dört ayaklı eti yedir dedi.” (K.K.34).

5.17. Diş Göllesi

Toplumumuzda gelişime dair önemli bir gösterge olan diş, aile nezdinde kutsiyet ifade eder. Hem kutsal olan yiyecekleri öğütmek, hem de kişinin kendine yetebileceğinin ilk adımı olduğu için bu gelişme törenle kutlanır.

Bu gelişmenin kutlanmasına çok çeşitli pratikler eşlik eder. Bu pratikler ise gücün simgeleştirilmesi üzerine kuruludur. Anadolu coğrafyasında diş kutsayan ve kutlayan pratiklerin en bilineni ise çocuğa hediye almaya dayanmaktadır. Zonguldak'ta çocuğun çıkan ilk dişini gören kişi çocuğa beyaz renk bir kıyafet almaktadır. Renk ve dayanıklılık üzerine kurulu olan bu ilişki dişin kutlanmasına simgeselliğin katılmasıyla mümkün olabilmektedir (Öztürk, 2019: 42). Diyarbakır'da da simgesel anlam üzerine kurulu benzer bir pratik söz konusudur. Bu yörede, çocuğun dişini ilk gören kişi çocuğun atletini yırtar ve ona yeni bir atlet alır. Benzetmenin esas alındığı bu pratikte yırtılan atlet gibi diş de eti yırtarak çıkacaktır (Karakaş, 2012: 3-4). Çocuğun ilk dişini kutlamaya yönelik bir başka pratiğe ise Kars ve Erzurum'da rastlanır. İlk diş gören kişi aileye madeni para bırakır. Bu ise çocuğun dişinin sağlam olacağını ifade eder (Kalafat, 2010: 265).

Bu törenin içeriği ve adı yöreden yöreye değişmekle birlikte, kalıcılığı simgelemesi yönünden önemi sabittir. Manavgat genelinde diş göllesi olarak adlandırılan bu ritüel bazı mahallelerde diş hedizi, diş buğdayı, diş dilgiti gibi isimler ile ifade edilir.

Diş bulgurunun yapılmasının nedeni bölgelere göre farklılık gösterse de temel gayesi gelişimin birinci koşulu olan beslenmeyi çocuğun tek başına yapabildiğini ilan etmektir. Örneğin; Çorum'da bulgurun kaynaması ile çocuğun dişlerinin ağrısız çıkması amaçlanırken İstanbul'da başından serpilene buğdayla hızlı bir şekilde çıkması amaçlanır. Ankara'da ise diş buğdayı ritüelinde çocuğun dişlerinin muntazam çıkması hedeflenir. Konya'da bulgur kaynatmanın nedeni çocuğun dişlerinin sağlam olması düşüncesidir (Gülbüz, 1995: 82).

Yörede çocuğun diş çıkarması bereketin simgesi olarak görülür. Bu simgelemenin nedeni "bereket yenilen yeredir." inanışıdır. Bu inanış çerçevesinde insanlar ailelerinin ve yakınlarının katılımı ile diş göllesi ritüelini gerçekleştirir.

"O gün gara gazan kurulur. Buğday haşlanır. İçine nohut da atarız biz. Ona cevizli fıstıklı iç de yapılır. Herkes geldikten sonra Kuran okunur, dualar edilir. Diş göllesinde de çocuk namazının üstüne oturtulur. İki kişi tutar kafasına bir al sererler. Haşlama buğdayla o alın üzerinden çocuğun üstüne doğru serpilir. Bereket Allah'tan bereket Allah'tan denir." (K.K.3).

Çocuğun üzerine örtülen alın anlamını ise başka bir kaynak kişi şu şekilde açıklar: “Kan rengi olduğundan çocuğun sağlıklı ve diri olması için örterler onu.” (K.K.60).

Diş göllesinin önemli ritlerinden birisi ise göllenin serpilmesinden sonra çocuğun önüne koyulan nesnelerdir. Çeşitli meslekleri temsil eden simgesel anlama sahip nesnelerin seçimi ise çocuğun gelecekte o mesleğe yöneleceğini gösterir.

“Tepsi de tespih olur, tarak olur, kalem ve makas olur, altın olur. Çocuk bunlardan birini seçer. Tarak olursa kuaför olacak, süslü olacak deriz, makas seçerse terzi olacak deriz, kalem seçerse alim olacak deriz, tespih seçerse hoca olacak deriz.” (K.K.6).

Çocuğun ilk dişini gören mutlaka bir hediye alır (K.K.19; K.K.31; K.K.48).

Çocuğun ilk dişi görüldüğünde uzun ömürlü olsun diye alına un sürülür (K.K.11; K.K.55).

Diş göllesinde ipe otuz iki tane haşlanmış mısır dizilir, çocuğun boynuna takılır. Bu pratiği yapılma nedeni ise çocuğun dişlerinin sıra sıra olacağı inancıdır (K.K.1; K.K.8; K.K.24).

Çocuğun ilk dişini gören mutlaka bir hediye alır (K.K.5; K.K.7; K.K.8; K.K.13; K.K.17).

SONUÇ

Antalya'nın Manavgat ilçesinde gerçekleştirdiğimiz bu çalışmada doğum üzerinde gelişen edimler ele alınmıştır. Çalışmada, bugünün bakış açısından salt geçmişin ve modernin irdelenmesi söz konusu olmamış, geleneğin ve modernin uyumunun/uyumsuzluğunun yöredeki karşılığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Doğum, insanların gelenekte ve güncelde tek bir fikir etrafında birleşmesine olanak tanımıştır. “Kutlu olma” fikri olarak adlandırabileceğimiz bu fikir, iki kültür diliminde de çok olma arzusu üstünde hazırlayıcı ve donatıcı bir rol üstlenmiştir. “Kutlu olma” ve “kutlu olanı arama” düşüncesi kutsala dayanan, beden üzerinden işlerlik gören ve insan tatminini hedefleyen ritüelin ve kimi zaman kutsalı ve geleneği taklit eden pratiğin oluşmasına neden olmuştur. Böyle bir oluşum ise tekrarlayan döngü içinde bireyin ve edimlerin birbirinin ardılı olmasına yol açmıştır. Bir başka deyişle tekrarlanan edim, ritüel olarak yer almış, ritüel ise bireye işlemi öğreterek onun kalıcılığını güçlendirmiştir. Çoğu zaman bireysel bir yaratım olan pratikler ise ritüelin bir umar çerçevesinde zenginleştirilmiş hali olarak karşımıza çıkar.

Doğum üzerinde gelişen edimleştirme yani ritüel, pratik ve tören haline getirme insana toplum tarafından birden çok olma fikrini zerk etmiştir. Birden çok olma fikri özellikle gelenek kültüründe çocuksuzluğun giderilmesi noktasında itici bir güç olarak yer edinmiştir. Bu itici güç çiftlerden bir an önce çocuk bekler. Çocuğun istenmesi durumunda da edimler ön plana çıkar. Bu edimler doğum öncesinde bebeğin istendiği ilk andan doğum sonrasında bebeğin temel gereksinimlerini yerine getirdiği son ana kadar süreci hem yönetir hem de törenleştirir.

Burada asıl olan tezinde üzerinde durduğu konu doğum hadisesini çevreleyen eylemlerin amacından, yapılış tarzından, hareketle bir tanımlama yapmaktır. Bu tanımlama da yöreden derlenen eylemler üzerinden yapılmaktadır.

Doğum süreci genellikle sorunsuz bir şekilde başlarken bazen de süreç sekteye uğramaktadır. Doğum sürecinin başlangıcında ortaya çıkan bu sorun için yapılan ilk çıkarım çiftlerden birinin kısır olduğu üzerinedir. Bu noktada da ilk kadın sorgulanır ve tedavi edilmeye çalışılır. Kadının tedavisi için öncelikle halk hekimliği çerçevesinde geleneksel sağıltım pratikleri uygulanır. Bu pratikler kapsamında “tedavi” için iyileştirici etkileri olduğu düşünülen bitkilere başvurulmaktadır. Kısırlığa iyi geleceği düşünülen bitkilerin macun haline getirilip yenilmesi, suyunun kaynatılıp buğusuna oturulması ve çeşitli karışımlar yapılarak rahim içine

konulmasıyla sağaltım yapılmaya çalışılmaktadır. Halk hekimliği temelinde uygulanan pratikler dışında kısırlığa çözüm olacağına inanılan dinsel büyüsel temelli bir başka pratik ise türbe ve yatır ziyaretleri yaparak ederek orada dua etmektir. Yaygın inanç türbe ve yatır ziyareti sırasında edilen duanın daha güçlü olacağı yönündedir. Bunun nedeni ise türbedeki kişilerin olağanın dışında güçlere sahip olduğu tasarısıdır. Bu kişiler huzurunda edilen duanın Tanrı tarafından geri çevrilmeyerek kabul edileceği düşüncesidir. Bunu pratik bir uygulamaya dönüştüren ise bireyin türbeden toprak alması, türbeye eşya bırakması gibi davranışlardır. Bu yolla ritüelden kopan birey, Tanrı bilgisini kaybederek uygulamayı sadece eylemleştirir. Simgesel anlamı terk eden uygulama ise bir fayda gözetildiği için pratiğe dönüşmektedir. Yörede çocuksuzluk sağaltımı için başvurulmuş bir başka dinsel büyüsel pratik ise bıçak koymadır. Bıçak koyma işlemi Cuma günü üç farklı ocağı temsilen üç tane bıçak, iğne ve nohutun bakır kap içerisindeki suya bırakılmasıyla başlar. Suyu bırakılan her bıçak bir hocayı temsil eder. Paslanan bıçağı temsil eden hocaya gidip ondan bir şeyler alınır. Burada amaç ocaklı kişilerin kutsal kabul edilen gücünü üzerine çekerek zararlı ruhların çocuk engelini bertaraf etmeye çalışmaktır. Bir diğer halk sağaltımı fiziksel pratik ise göbeğin doğru yerde olmadığı düşüncesiyle göbeği yerine getirmeye dayanmaktadır. Tıbben karşılığı olmayan bu tasarıya göre kadın, oğulcu adı verilen kişiler tarafından tedavi edilir. Oğulcu, kadının göbeğini yerine getirerek tekrar atmasını sağlar. Bu yolla kadının çocuğu olacağına inanılır.

Kadının kısır olduğu düşüncesi hamilelik için çeşitli çarelere başvurmayı gerektirir. Çocuksuzluk, gelenek kültüründe hoş karşılanmayan bir durumdur. Olumsuz tutumun hedefi olmak istemeyen kadınların kütleleşmiş pratiklerin yanında bireysel yaratımlarıyla da tedavi olmaya çalıştıkları bilinmektedir. Çocuksuzluk sağaltımında etkin düşünce deneyim ürünü olan pratiklerin kadının tedavisinde olumlu sonuç verdiği üzerinedir. Kontrol edilemeyen süreçler ve deneyimler de bu pratiğin toplumda kolayca yerleşmesine zemin hazırlar. Böylece başvurulmuş her eyleme çocuk olduran bir sağaltım gözüyle bakılır.

Çocuksuzluk sağaltımı üzerine veri sağlayan kaynaklar, günümüzde sağaltımın modern yöntemlerle yapıldığını belirtse de elde edilen pek çok veri, gelenekte önemli bir yeri olan sağaltım yöntemlerinin hala önemli görüldüğünü ve bunun için de tedavi olunduğunu gösterir. Bu tedavinin tercih edilmesinde insanların geçmiş alışkanlıklarının inançları haline gelmesi etkili olmuştur. Çünkü bu tedavi yöntemleri, deneyimlerle sağlaması yapılmış, toplum tarafından bireye ezberletilmiştir. Bu yüzden terk edilmesi kolay olmamaktadır.

Hamile kalmak isteyen kadınların aksine hamile kalmak istemeyenlerin başvurduğu pratikler de mevcuttur. Günümüzde korunma basit ve insanlar tarafından anlayışla karşılanan bir durum olsa da geçmişte bunu sağlamak hem zor hem de insanlar tarafından iyi karşılanmayan bir durumdu. Çeşitli gerekçeleri bulunan kadınlar bu pratikleri iki şekilde yapmaktaydı. Çocuğun olmasını, önlemeye yönelik pratikler ile hamile kalmaktan kaçınılmaya çalışırken istenmeyen hamilelikleri bitirmek için de bazı uygulamalar bulunmaktadır. Hamileliği önlemek için rahim içerisine saç koyma, soğan zarı koyma gibi fiziksel engeller oluşturmaya çalışılırken çeşitli bitkilerin yenilerek tüketiminin de hamile kalmayı engelleyeceği düşünülmektedir. İstenmeyen hamileliği bitirmek için uygulanan pratik ise rahim içerisine sivri uçlu bir şeyler sokulmasına dayanmaktadır. Fakat toplumda çocuğun kutlu olduğu düşüncesi bu uygulamaların günah olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır.

Kadınların hamile kalmasından sonra uygulanan pratiklerin hepsi sürecin sağlıklı ve sorunsuz ilerlemesini amaçlamaktadır. Halk inanışları gereği hamile kadının süreç boyunca bazı pratikleri uygulaması istenirken bazı durumlardan da kaçınması istenir. Doğacak bebeğe kadının davranışlarının ve yediği yiyeceklerin etki edeceği düşüncesi kadını şekli ve rengi güzel, çocuğuna güzellik katacağına inandığı yiyecekler yemeye, huyuna etki edecek güzel davranışlarda bulunmaya yönlendirir. Örneğin çocuğunun yanaklarının elma gibi kırmızı olmasını isteyen anne bolca elma tüketmeye çalışır. Çocuğunun yediği şeylerden etkileneceğini düşündüğü için yediği şeylere özen gösteren, kendi hareketlerinin de çocuğunu etkileyeceği düşüncesi ile kötü davranışlardan kaçınıp iyi davranışlar sergilemesi bu süreçte kadının yaptığı eylemlere örnektir.

Hamile kadın bebeği üzerinde olumsuz etkiye sahip olacağına inandığı durumlardan kaçınır. Bu kaçınmalar bazen bir şeye bakmama bazen de dokunmama olabilir. Örneğin gebelik döneminde bir kadın yılanı bakmaz. Eğer bakarsa kadının karnındaki bebeğin yılan gibi akacağı düşünülür. Bir başka örnek ise kadın hamilelik döneminde ciğere dokunmamasına dayanır. Eğer kadın ciğere dokunduğu elini vücudunun bir yerine değdirirse aynı lekenin çocuğa geçeceği inancı vardır. Yapılan görüşmelerde bu inanç hala yaygın şekilde görülmektedir.

Hamile kadın, toplum tarafından kutsal kabul edilir. Bu durumdaki kadın incitilmemeye çalışılır. Bunun nedeni ise kadının alacağı herhangi bir darbenin çocukta özür meydana getireceği düşüncesidir. Böylece kadının hamile olması ona yeni bir değer atfedilmesine yol

açar. Çünkü doğacak çocuk soyun devamı için önemlidir. Bu da çocuğun öneminin hamile kadının değeriyle orantılıdır.

Gelenekte bebeğin cinsiyetinin bilinemez olması insanların merak dürtüsüne yenik düşmesine yol açmaktadır. Bu merak ise insanları cinsiyeti tahmin ve tayin etmeye götürür. Cinsiyet tayini için nesnelerin temsil gücünü kullanan insanlar bu yolla cinsiyeti tahmin etmeye çalışırlar. Bunu ise cinsiyetle özdeşleşmiş eşyalara kadının verdiği tepkileri yorumlayarak yapmışlardır. Cinsiyetin bilinmek istenmesi cinsiyete yönelik fikirlerin de oluşmasına zemin hazırlamıştır. Cinsiyet üzerine yöneltilen sorulara verilen cevaplar yörede erkek çocuğun daha çok istendiği üzerinedir. Erkek çocuğun uğurlu kabul edildiği yörede yaygın bir inançtır. Günümüzde buna karşılık gelen bir örneğe rastlamasak da geleneğin etkinliğinin görüldüğü ailelerde erkek çocuğun ailede istendiği bilinmektedir. Bunun nedeni olarak da soy devamlılığının erkek çocukla sağlanacağı düşüncesi gösterilmektedir. Modern şartların geçerli olduğu günümüzde ise anne adayları, bebeğin cinsiyetini takibini yapan kadın doğum uzmanından öğrenebilmektedir. Günümüzde cinsiyetin kesin bir şekilde biliniyor olması ailelerin bebeğe yönelik tutumlarının oluşmasını daha erken bir safhaya çekmektedir.

Gebeliğin ilerleyen aşamalarında yörede kellik olarak tanımlanan aşırma dönemi gelir. Bu dönemde kadın birçok gıdaya normalden çok daha fazla tepki verir. Bu tepkiler bazen gıdayı yüceltirken bazen de gıdanın itilmesine yol açar. Bu süre kadının hassas olduğu döneme işaret eder. Bu dönemi kellik olarak işaretleyen genel tutuma göre kadının bu süreçte isteyip de yiyemediği her şey çocukta eksikliğe yol açar. Burada amaç kadının değil çocuğun gözetilmesidir.

Doğuma yönelik yapılan hazırlıklar sadece bebeğin nefes almasını sağlamaya yönelik uygulamalar değildir. Bu süreçte yaşama dair temel ihtiyaçlarının da karşılanması için bir dizi hazırlık yapılır. Burada bebek için dikilen birçok eşyanın yanında kadının da doğumda ihtiyacı olacağı düşünülen eksikler giderilir. Bugün ise doğuma yönelik hazırlıklar hastanede bebeğin ve annenin işine yarayabilecek eşyaların bir çantada hazır bulundurulmasına dayanmaktadır.

Bebek için yapılan hazırlıklardan bir diğeri ise beşik törenidir. Bebek gelmeden yapılan ilk tören olma özelliği taşıyan bu törende annanne bebeğe beşik alır, bu eylem törenleştirilerek bir grup eşliğinde kutlanır. Bu törenin amacı yakın akrabaların bebeğin ailesine yardımda bulunarak onların maddi yükünü hafifletmektir.

Bebeğe yönelik hazırlıklar yapılırken bebeğin cinsiyetinin bilinmesi de hazırlıkların çeşitlenmesi için önemlidir. Cinsiyetin bilinmesi doğum için kolaylaştırıcı bir hazırlıktır. Diğer

tarafından bu kolaylık aileler için de bir kutlamaya dönüştürülmektedir. Cinsiyet partisi olarak adlandırılan bu kutlama pratiğinin amacı küçük seremonilerle cinsiyeti ilan etmektir. Bunun pratik olarak değerlendirilmesi noktasında gelenek ve modern ayrımı yapmak önemlidir. Gelenekte başvurulmuş pratiklerde beklenen sonuç yapılan eylemden bir fayda gelmesi üzerinedir. Fakat günümüzde başvurulmuş pratikler için böyle bir sonuç hedeflenmemektedir. Günümüz pratiklerinde eğlence, ilan etme, gösterme ön plandadır. Her iki kültür diliminde böyle bir ayrımın oluşmasının nedeni günümüzde iş kollarının çeşitlenmesidir. Gelenek kültüründe yaşam, sorun ve ona yönelik çözüm biçiminde ilerlerken modern zamanda sorunun ve çözümün arasına yeni ihtiyaçlara ilaveten farklı iş kolları girer. Bu iş kolları da pratiğin odağını faydadan eğlenceye kaydırır. Aynı şekilde baby shower partisi de eğlence temelli bir pratiktir. Bu partinin amacı hamileliği kutlama ve anneyi psikolojik olarak doğuma hazırlamaktır. Bu pratikte amaç ise kadının ve bebeğin ihtiyaçlarını gidermektir. Doğumdan hemen önce gerçekleştirilen bu güncel iki pratikte de amaç kadının hamileliğini kutlamaktır.

Doğumun kolay olması için benzetmeler esas alınarak simgesel pratiklerle doğum yönetilmeye çalışılır. Burada amaç anneyi yaşatarak bebeğin sağlıklı doğmasını sağlamaktır. Bebeğe fiziken sorun olmasa da kötü ruhun çocuğa zarar vereceği düşüncesiyle doğum anında yaşatmaya yönelik koruyucu önlemler alınmaktadır. Bu önlemler ise bilinmez kötü bir güce karşı bilinmez bir güçten fayda ummaya yöneliktir. Büyüsel nitelikteki önlemlerde öncelik güç baskınlığını kullanmaktır. Bir diğer deyişle kötü ruhun yok edilmesinin tek yolu onunla aynı nitelikteki bir gücü etkin kılmaktır. Bu güç bazen bir insan olurken bazen de gücünden emin olunan bir hayvan olmaktadır.

Doğum anının bilinemezliği doğumu yönetmeyi zorlaştırır. Doğumun nasıl olacağı annenin içinde bulunduğu duruma göre şekillenir. Annenin hamilelikte hareketli olması, bebeğin geliş yönü, doğumun gerçekleştiği ortam gibi etmenler doğumun kolay veya zor geçmesinde etkilidir. Yörede yapılan görüşmelerde kadınların yatar pozisyonda doğum yapmalarının diğer doğum yöntemlerine göre daha kolay olduğu belirtilmiştir. Doğumun akabinde bebeğin cinsiyetinin bilinmemesi heyecanlı bir bekleyişe yol açar. Özellikle baba doğum anında ebeden bir müjde bekler. Gelenek kültüründe bu müjde genellikle erkek çocuk için verilir.

Doğum sonunda bebeğin göbeği kesildikten sonra sonun düşmesi beklenir. Bu son doğum artığı olarak düşünülür. Bu düşünce ise sona bebeğin ölmüş bir parçası olarak yaklaşılmasını sağlar ve hayvan temas etmemesi için bebeğin sonu gömülür.

Doğumun bitmesinden sonra anneyi ve bebeği lohusalık olarak adlandırılan kırk günlük süreç bekler. Bu süreç gelenekte annenin ve bebeğin zarar görmemesi üzerine pratiklerin inşa edilmesiyle geçirilir. Bu süreçte anne ve bebek dışardan gelebilecek zararlara karşı korunur. Kırk günlük süreçte kadın kötü ruhun etkisinde kalmamak için doğum yapmış canlılardan, yabancı insanlardan uzak durur. Bu dönemde kadın ve çocuk ziyaret edilir. Bu ziyaretlerde misafirler çocuğa hediye getirir.

Toplumda yaygın olan düşünceye göre kırklı kadın albastı denen kötü bir ruh tarafından rahatsız edilir. Albastı, kırklı kadını ve bebeği rahatsız ederek hastalanmasına hatta ölümüne neden olabileceği düşünülen bir tasarıdır. Bu tasarıdan korunmak için bıçak, makas gibi nesnelerden destek alınır. Yine bu pratiklerde de büyüselin simgesel yönü kullanılır. Burada da güç metalaştırılarak korkutma amaçlanır. Böylece al karısının anneyi ve bebeği rahatsız edemeyeceğine inanılır.

Ad koyma eski Türklerden beri kutsama esaslı bir ritüel olarak bilinmektedir. Bu ritüele göre kişi bir kahramanlık örneği göstererek bir bilge tarafından isim alır. Bu ritüelin bir devamlılığı olarak da toplumumuzda büyük bir aile ferdi tarafından çocuğa isim konur. Kulağa ezanın okunmasıyla bebek ismi almış olur. Bu eylemi ritüel olarak değerlendirme noktasında bebeğin isim alması bir kahramanlık mitinin eyleme dökülerek ritüelleştirilmesine benzemektedir. İlk ritüelden izler taşıdığı için de ritüel işlevi bozulmamış, aynı mahiyette devam etmektedir.

Bebeğin göbeğinin düşmesinden sonra toplum ona kutsallık atfederek geleceğini tayin edebileceği düşüncesiyle bir pratik geliştirmiştir. Bu pratiğe göre göbek olması istenen meslek grubunun bulunduğu konuma gömülür.

Tuzlama bebeğin doğumundan hemen sonra ya da bir süre sonra gerçekleştirilen ritüeldir. Bu ritüele göre tuz, bebeğin vücuduna sürüldüğünde bebeğin yaşamı boyunca terlemeyeceğine inanılır. Bu ritüelin gerçekleşme noktasında insan tatmini ön plandadır. İnsanlar tuzlama ritüelinin bebeğin vücuduna iyi geldiği tasarısı üzerine bunu bir inanca dönüştürmüştür. Bu tasarı ise beden üzerinden gerçekleştirilir. Çünkü beden bir yaratımdır ve edimlerin merkezindedir.

Kırlama su esaslı bir ritüeldir. Bu ritüele göre kırk günlük zaman dilimini dolduran kadın ve bebeği içinde bulundukları durumu terk ederek topluma katılacaktır. Bunu ise sadece arınma yoluyla gerçekleştirebilirler. Suyun temizleyici gücüne vurgu yapılan bu ritüelde kadın kendisini ve bebeğini kırklayarak yeni hayatı karşılar. Bu ritüelin aynı işlevde tekrarlanmasının nedeni ise bireyin normal hayata dönüşmüş bir birey olarak dahil olmasının yolunun arınmaktan geçmesidir. Aynı zamanda bu kırlama ritüeli arınma mitlerinin eyleme dökülmüş halleridir. Bir başka deyişle kişi yeni benliğini canlandırma esaslı bir arınma yoluyla ilan etmiş olur.

Altı ay kınası ise ritüel anlamından kopmuş bir pratiktir. Bu pratik ritüelistik unsurlar barındırsa da gerçek anlamından uzaklaşmış bir pratik olarak bugün geçerliliğini korumaktadır.

Bebeğin

Bebek mevlidi bünyesinde dinsel öğeler barındırsa da ritüel özelliğinden koparak bir pratik haline gelmiştir. Pratik halini almasının nedeni ise kendine has bir seremoni geliştirmesidir. Amacı yönünden de ritüelden kopan mevlit, kadınların lohusa ziyareti adı altında toplanmasıyla farklı bir form almıştır.

Doğumu çevreleyen güncel uygulamalardan birisi olan yenidoğan fotoğraf çekimi, bebeğin yaşamında geçmişe dair bir iz bırakmak için gerçekleştirilmektedir. Genellikle hastane ortamında çekilen bu fotoğraflar anne, baba ve bebekten oluşan aileye dair ilk kanıttır. Bu yüzden önemli görülmektedir.

Yenidoğan fotoğraf çekiminin bir benzeri ise bir yaş çekimidir. Bu uygulama yenidoğan fotoğraf çekimine göre daha serbest bir uygulamadır. Bu uygulamada ise farklı konseptlerle çocuk fotoğrafları. Ailelerin bu uygulamayı gerçekleştirmedeki motivasyonu ise çocuğa bir anı bırakmaktır.

Doğumdan sonra bebeğin sağlığını olumlu yönde etkileyeceği düşünülen bu yüzden güncelde çok sık tekrarlanan pratik ise bebek spasıdır. Bebek spasında bebeğin gaz sancılarının giderilerek rahatlatılması amaçlanmaktadır. Pratikten fayda gözetilmesi ailelerin bu pratiğe başvurmadaki amacını ortaya çıkarır.

Bebeğin yaşama uyum sağlamaya çalışırken gelişiminin maddi bir göstergesi olan ilk beden parçaları aile tarafından önemli görülür. Bunlardan en önemlileri ilk tırnağı ve ilk saçıdır. Bu ilk beden parçaları etrafında bedeni olumlamak için bir dizi pratik geliştirilmiştir. Beden olumlanması için de ilk parçalarla iyi davranışlar sergilenir. Bu şekilde çocuğun bedeninin ilerde kötülükten uzak tutulması amaçlanmaktadır.

Bebeğin hastalıktan ve nazardan korunması doğumdan sonra en çok dikkat edilen hususlardandır. Gelişim çağında yaşamı deneyimlemeye çalışan çocuğun hasta olması normaldir. Fakat bu hastalığın altında çoğu zaman bir kötü bakış aranır. Bu kötü bakış yani nazar, yöre halkına göre bebeğin gelişimini engelleyerek çocuğun hastalanmasına neden olur. Bunu def etmek isteyen insanlar ise nazar değdirdiği bilinen kişiden bir eşya alır. Bir başka deyişle bebeği hastalandırdığı düşünülen kişiyle şifa vermesi gereken kişi aynıdır. Yine şifalanmak için güç unsuru kullanılır. Güçlü olduğu kabul edilen nesneler bebeğin üzerine bırakılır. Böylece kötü göz tersine döner.

Yörede bebeğin yürüyememesi ve konuşamaması bir kusur olarak kabul edilir. Bunun çözülmesi için pratiklere başvurulur. Bu pratiklerde ise güçlü yönü olan canlılar yardımıyla noksanlık giderilmeye çalışılır. Gücün taşınımı bu pratiklerin temel aldığı düşüncedir. Bu şekilde çocuk konuşturulup, yürütülmeye çalışılır. Örneğin yürüyemeyen çocuk için hızlı birinin köstek kesmesi, konuşamayan çocuk için hayvan çanından su içirilmesi gibi pratiklerle güç bölünerek çocuğun üzerine çekilmeye çalışılır.

Diş göllesi, çocuğun beslenmesinden hareketle bereketi temsil eden, toplum huzurunda gerçekleştirilen bir ritüeldir. Bu ritüele göre bebeğin yemek yiyebileceğinin ilk belirtisi olan diş, beslenme için çok önemlidir. Gelenek kültüründe ise beslenme buğdayla özdeşleşir. Buğdayın ilk çağlardan beri berekete karşılık gelmesi de bu ritüele buğdayın eşlik etmesine yol açmıştır. Bu ritüelde buğdayın kaynatılarak misafirlere ikram edilmesi ve yine bereket amacıyla bebeğin başından aşağı serpilmesi önemli bir rittir. Bu ritüelde bebeğin önüne koyulan eşyalara göre mesleğini seçeceği fikri de bir ritken bebeğin önüne konulan eşyaların isteğe göre şekillendirilmesi ise ritüele eşlik eden bir pratiktir.

Çalışma sonucunda ulaştığımız genel sonuç ve öneriler ise şu şekildedir:

Araştırma sonucunda elde edilen bulguların benzerlerine yakın ilçe ve illerde de rastlanmaktadır. Bu bulguların benzerleri ve aynı fikir etrafında oluşmuş varyantları derlenen metinlerin zenginleştirilmesi için önemli görülmüştür. Diğer taraftan literatürde doğumu kapsamına alan çalışmalarda eşine rastlamadığımız pek çok yeni pratik de çalışmaya dahil edilmiştir.

Doğum etrafında şekillenen ritüeller ya da geleneğe ve kutsala illiyeti olan pratik ve törenler güncelde de karşımıza çıkmaktadır. Hem bulgularımızda hem literatürde geleneğin güncelde de korunduğu tespit edilmiştir. Fakat bu koruma daha çok bireyleri kontrol eden aile

büyükleri tarafından geleneğin terk edilmemesi için özellikle istenmektedir. Bu durum da geleneğin daha baskın olduğu bir araştırma sahasını karşımıza çıkarır. Diğer taraftan yörede güncel pratiklerin de gün geçtikçe değer kazandığı bilinmektedir. Bünyesine bir şey katarak ritüelden, kutsaldan, gelenekten, istifade eden değişebilen ya da ömür boyu sürebilen birçok pratiğin yakın tarihli çalışmalarda ele alınmadığı tespit edilmiştir. Bu yüzden yeni yapılacak çalışmalarda bu konuya yer verilebilir.

KAYNAKLAR

- Acıbadem, <https://www.acibadem.com.tr/ilgi-alani/dogum-kontrol-yontemleri/#genel-tanitim>, (erişim tarihi:11.05.2022).
- Acıpayamlı, O. (1961). *Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet Ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*. Sevinç Matbaası, Ankara.
- Acıpayamlı, O. (1962). “Anadolu’da Nazarla İlgili Bazı Âdet Ve İnanmalar”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XX(1-2):1-40.
- Acıpayamlı, O. (1992), “Türk Kültüründe “Ad Koyma Folkloru”nun Morfolojik ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi”. *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri IV. Cilt(Gelenek-Görenek Ve İnançlar)*. Ankara, 1-14.
- Aça, M. (2001). “Türk Halk Geleneğindeki Doğum Sonrası Uygulamalara Bir Örnek: “Tuzlama”. *Milli Folklor*, 13(52): 93-100.
- Ak, M. M. (2019). *Manavgat İlçesinin Ekonomik Coğrafyası*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Ak, T. (2020). “Manavgat Halk Hekimliğinde Ocaklar Ve Ocaklar Etrafında Gelişen Uygulamalar”. *12. Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Kongresi*. 05-07 Haziran 2020, Rize, 1146-1155.
- Akalın, P. (2019). *Menemen Yöresi Geçiş Dönemi Âdetleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Akarpınar, R. B. (1999). *Türk Kültüründe Dini Törenler ve Mevlid Kutlamaları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akarpınar, R. B. (2006). “Mevlid Törenlerinin Yapısı”. *Türkbilig*, (12): 38-63.
- Akçiçek, E. (1992), “Anadolu Halk Hekimliğinde “Köpek” İle İlgili Olarak Tatbik Edilmiş Ampirik Uygulama ve Tedavi Usulleri”. *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri IV. Cilt(Gelenek-Görenek ve İnançlar)*. Ankara, 15-24.
- Akgün, Ö. (2019). *Van Erciş Geçiş Dönemleri ve Erciş Geçiş Dönemleri Bağlamında Kadın*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

- Akkoyunlu, Z. (2010). Tuz. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 3(5): 194-198.
- Alan, A. O. (2018). *Mitos-Tarih İlişkisi: Siyasal Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Altaş, B. (2018). “Kutlama ve Armağanlarca Kuşatılan Annelik: Diş Buğdayı, Baby Shower Ve Annelik Eksenindeki Diğer Ritüeller”. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 7(2): 1-31.
- Arpacı, M. (2020). “Pierre Bourdieu’nün Sosyolojisinde Beden, Cinsiyet Ve Cinsellik”. *İmgelem Dergisi*, 4(6): 245-264.
- Artun, E. (1998). “Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri Doğum-Evlenme-Ölüm”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9(10): 85-107.
- Artun, E. (2011). *Türk Halkbilimi*. Karahan Kitabevi, Adana.
- Aydemir, B. (2021). *Ağrı İli Geçiş Dönemleri: Ağrı Merkez İlçe Örneği (Doğum, Evlenme, Ölüm)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Aydın, M. (1982), “Konya Ermenek Bölgesinde Yaşayan Halk İnançları”. *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri IV. Cilt (Gelenek-Görenek Ve İnançlar)*. Ankara, 1-10.
- Badinter, E. (2020). *Kadınlık Mı? Annelik Mi?*. (Çev. Ayşen Ekmekci), İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Balaban, T. (2006). *Sandıklı Halk İnanışları ve Uygulamaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Bali, A. (2017). “Gaziantep Yöresi Doğum Geleneklerinde Anne ve Çocuk Sağaltımı”. *Electronic Turkish Studies*, 12(5): 85-110.
- Başal, H. A. (2006). “Türkiye’de Doğum Öncesi Doğum ve Doğum Sonrası Çocuk Gelişimi ve Eğitimine İlişkin Gelenek, Görenek Ve İnançlar”. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1): 45-70.
- Başçetinçelik, A. (2001). *Karaisali ve Çevresinde Doğum. Evlenme, Ölüm*, Kuvayı Milliye 1-18.
- Baysal, B. (2019). *Hayta Yörüklerinin Folkloru (Antalya İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Bekki, S. (2017). “Halk Hekimliği”. *Ortak Miras*. Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 196-208.

- Bolat, Y. E. (2020). *Tokat Erbaa'da Geçiş Dönemleri İnanış ve Uygulamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.
- Boratav, P. N. (1994). *100 Soruda Türk Folkloru*. Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Bourdieu, P. (2015). *Devlet Üzerine: College De France Dersleri (1989-1992)*. (Çev. Aslı Sümer). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bulut, M. (2017). "Geçiş Ritüellerinden Doğum: Sağaltım Yolları?". *Electronic Turkish Studies*, 12(21): 121-132.
- Bülbül, D. (2006). *Düziçi'nde Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Cılacı, O. "Folklorumuzda Çocuğun Cinsiyetini Tespitte İlgili Adet Ve İnançlarımızdan Bazıları" *Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler*. 26-28 Ekim 1984, Ankara, 153-164.
- Coşar, M. F. (2019). *Erdemli'de Geçiş Dönemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Coşkun, N. Ç. (2011). "Mersin'de Doğumla İlgili Âdetlerin Halk Hekimliği Yönünden İncelenmesi". *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 1(3): 1-12.
- Çetin, Ş. K. (2017). *Antalya ve Samsun'da Yörüklerin Geçiş Dönemleri Adet ve Uygulamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Çıblak, N. (2004). "Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı Ve Bunlara Bağlı Uygulamalar". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (15): 103-125.
- Çınar, İ. Ö., Aslan, G. K., Kartal, A., İnci, F. H., & Koştı, N. A. (2015). Annelerin 0-1 Yaş Bebek Bakımında Uyguladıkları Geleneksel Yöntemlerin İncelenmesi. *TAF Prev Med Bull*, 14(5): 378-386.
- Çınar, M. (2016). "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Manavgat İlçesi". *Atatürk Dergisi*, 5(1): 78-92.
- Çıfıbaşı, S. (2018). *Nevşehir İli Derinkuyu İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Çimrin, H. (2008). *Antalya Folkloru: Gelenekler, Görenekler*. Akdeniz Kitabevi, Antalya.

- Çoban, I. (2019). *Muğla İli Menteşe İlçesinde Doğum*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Değerli, A. (2013). Bir Ritüel Pratiği Üretme Denemesi: Şeyh Gâlib İçin Düzenlenen İlk İhtifal. *Electronic Turkish Studies*, 8(4): 573-587
- Demirel, Z. (2014). *Gündoğmuş (Antalya) İlçe Merkez Folkloru*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya
- Dinç, Y. (2020). *Karşılaştırmalı Bir Şehir Coğrafyası: Alanya Ve Manavgat Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Durkheim, E. (2005). *Dini Hayatın İlkel Biçimleri*. (Çev. Faruk Aydın), Ataç Yayınları, İstanbul.
- Duvarcı, A. (1990). Halk Hekimliğinde Ocaklar. *Milli Folklor*, 1: 34-38.
- Ecemiş, E. (2019). *Hayatın Geçiş Dönemine İlişkin İnanç ve Ritüeller: Niğde Gümüşler Kasabası Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Eliade, M. (1991). *Kutsal ve Dindışı*. (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Gece Yayınları, Ankara.
- Emiroğlu, K. (2003). “Habitus”. K, Emiroğlu ve S, Aydın (Ed.). *Antropoloji Sözlüğü*, Bilim Sanat Yayınları, Ankara, 351-352.
- Erbil, N. Ve Sağlam, G. (2010). “Gebelikte Bebeğin Cinsiyetini Belirleme ve Tahmin Etmeye İlişkin Geleneksel İnanç, Uygulamalar ve Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkisi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1): 347-359.
- Erdemir, D. A. “Tıbbi Folklorumuzda Şap ve Bazı Örnekler”. *Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler*. 26-28 Ekim 1984, Ankara, 301-308.
- Eren, M. (2019). “Ulubey’de Doğum İle İlgili Halk İnanışları”. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 114-121.
- Ergöz, R. (2019). *Bitlis’te Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
- Esen, Ömür. (2005). *Manavgat Yöresi Tarihi Envanteri*. Konya.
- Esin, O. (2017). “Anlam Değişimleri ve Kullanım Alanları Yönünden Türk Kültüründe Tuz”. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 6(31), 1001-1018.

- Gencer, A. İ. (1985). *Bahriye'de yapılan islahât hareketleri ve bahriye nezâreti'nin kuruluşu*. Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Genç, L. T. (2018). *Ahmetli Köyü Geçiş Ritüelleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
- Gennep, A. V. (2022). *Geçiş Ritleri Tabular, Batıl İnançlar, Büyüler, Ayinler ve Törenler*. (Çev. O. Bülbül Beşler). Nora Kitap, İstanbul.
- Gönen, G. S. (2005). “Dede Korkut Hikâyeleri’nden Günümüze Yansıyan Doğum Âdetleri”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (18): 103-112.
- Gönenç, A. (2011). *Antalya İli Korkuteli İlçesinde Halk İnanışları ve Halk Hekimliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Görgeç, C. (2020). *Manavgat ve Yöresi Ağızları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gürbüz, E. (1995). “Diş Hediği Geleneğinin Ritüel Karakteri ve Fonksiyonları”. *Milli Folklor*, 4: 81-83.
- Honko, L. (2006). “Ritüellerin Oluşum Süreci”. (Çev. R. Ersoy), *Milli Folklor*, 18(69): 129-140.
- Hyman, S. (2006). “Mit ve Mitsele Ritüel Yaklaşım”. (Çev. Y. Özay), *Milli Folklor*, 18(69): 118-128.
- İlgin, N.A (2020). “*Popüler Kutlama Ritüelleri ve Toplumsal Yansımaları: Çanakkale İli Örneği*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- İrmak, Y. (2016). “Doğumdan Ölüme Bingöl Geçiş Dönemleri İnanç ve Uygulamaları”. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11): 113-132.
- Işık, M. T., Akçınar, M. ve Kadioğlu, S. (2010). “Mersin İlinde Gebelik, Doğum ve Loğusalık Dönemlerinde Anneye ve Yenidoğana Yönelik Geleneksel Uygulamalar”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1): 63-84.
- İlhan, M. E. (2017). “Sözden Yazıya, Yinelemekten Hatırlamaya, Ritüelden Estetiğe Devam Eden Anlatı”. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(2): 385-394.
- İlhan, M. E. (2018a). *Kültürel Bellek: Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Hatırlama – Halkbilimsel Bir Yaklaşım Denemesi*. Doğu Batı Yayınları, Ankara.

- İlhan, M. E. (2021). “Folk Asrından Folklorik Çağa Dek Cahile Laf Deveye Hendek”. *Doğu Batı*, 97/2: 237–254.
- İlhan, M.E. (2018b). “Bellek Çalışma Kılavuzu veya Unutulanlar Unutanları Asla Unutmazlar”. *International Journal of Social Inquiry*, 11 (2):153-170.
- İnan, A. (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- İncir, A. (2011). *Mersin Yörüklerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm ile İlgili İnanışların Mukayeseli Araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Kalafat, Y. (1992), “Eski Türk İnançlarının Kars Yöresindeki İzleri”. *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri IV. Cilt(Gelenek-Görenek ve İnançlar)*. Ankara, 149-170.
- Kalafat, Y. (2010). *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının Etkileri*. Berikan Yayınevi, Ankara.
- Karaca, B. (2009). *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*. Fakülte Kitabevi,
- Karakaş, R. (2012). “Diyarbakır’da Bebeğin İlkleri: Hedik, Köstek Kesme Törenleri ve Çocuklara Yönelik Halk Hekimliği Uygulamaları”. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (16): 1-15.
- Kartal, N. (2020) *Van Gevaş'ta Geçiş Dönemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Kasap, Ö. (2021). “Ritüel/Ritüellik Kavramları ve Ritüelliğin Anlamsal Değişimi Üzerine”. *Milli Folklor*, 17(131): 123-130.
- Kayabaşı, O. (2013). *Taşeli Yöresi Geçiş Dönemleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kızıloğlu, M. (2021) “Türklerin Ad Verme Kültüründe Ad Verici Profili”. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(7): 45-64.
- Koca, S. K. (2017). “Türk Kültürünün Gelecek Kuşaklara Aktarılmasında Sembollerin Önemi (Doğum Geçiş Dönemi Örneği)”. *Türk Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(11): 530-554.
- Kolot, B. (2018). “Halk Hekimliğinde “Göbek Düşmesi” Hastalığı ve Tedavi Yöntemleri”. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, (44):135-151.

- Konyalı, İ. H. Ve Yıldız, A. (2010). *Abideleri ve Kitabeleri ile Manavgat Tarihi*. Manavgat Ticaret Ve Sanayi Odası Yayınları, Antalya.
- Küçükbasmacı, G. (2016). “Kültürel Bellek Ve Süreklilik: Kına Gecelerinden Mezuniyet Kınalarına”. *Milli Folklor*, (112): 73-94.
- Lucien Lévy-Bruhl (2018). *İlkel Toplumlarda Mistik Deneyim ve Simgeler*. (Çev. Oğuz Adanır). Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Malinowski, B. (1998), *İlkel toplum*. (Çev. Hüseyin Portakal). Öteki Yayınevi, Ankara
- Marshall T. Poe (2019). *İletişim Tarihi Konuşmanın Evriminden İnternete Medya Ve Toplum* (Çev. U. Y. Kara) Isık Yayınları, İstanbul.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- MATSO. (2019). *2018 Ekonomik Rapor*. Manavgat Ticaret ve Sanayi Odası, Antalya.
- Merdin, M. Ş. (2016). *Doğu Antalya Yöresindeki Belli Yerlere Bağlı Ziyaret ve Adak Yerleri Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Mollaibrahimoğlu, Ç. (2014). “Hayvanlar Etrafında Oluşan İnanç Ve Uygulamalar: Doğum Örneği”. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 20(79): 9-23.
- Ögenler, O. ve Okuyaz, S. (2017). “Suyun Durumu Hakkında Kısa Bir Değerlendirme”. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 7(3): 178-186.
- Örnek, S. V. (1977) *Türk Halkbilimi*. İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Örnek, S. V. (1979). *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Özbudun, S. (1997). *Ayinden Törene: Siyasal İktidarın Kurulma ve Kurumsallaşma Sürecinde Törenlerin İşlevleri*. Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Özbudun, S. (2003). “Tören”. K, Emiroğlu ve S, Aydın (Ed.). *Antropoloji Sözlüğü*, Bilim Sanat Yayınları, Ankara, 809-810.
- Özbudun, S. ve Emiroğlu, K. (2003). “Mitos ve mitoloji”. K. Emiroğlu ve S. Aydın (Ed.). *Antropoloji Sözlüğü*. Bilim Sanat Yayınları, Ankara, 602-605.

- Öztürk, D. (2019). *Ereğli (Zonguldak) İlçesinde Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Palabıyık, A. (2011). "Pierre Bourdieu Sosyolojisinde "Habitus", "Sermaye" Ve "Alan" Üzerine". *Liberal Düşünce Dergisi*, (62): 1-21.
- Peacock, J. L. (2006). "Ritüellerin Sosyal Evrimi Teorisi Üzerine Notlar". *Milli Folklor*, 141-148.
- Polat, E. (2015) *Kocaeli Romanlarında (Akçakayran, Kozluk, Serdar, Tavşantepe) Geçiş Dönemleri (Doğum- Evlenme- Ölüm)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Raglan L. (2004). "Mit ve Ritüel". (Çev. E. Ölçer). *Milli Folklor*, 64:187-194.
- Saban, G. M. (2020). "Türk Kültüründeki İlahi Varlık Kurt Ana Ve Kurt Ata'nın Anadolu Geleneklerindeki Doğum Pratiklerine Etkisi Üzerine Bazı Tespitler". *Kesit Akademi Dergisi*, 6(24): 232-240.
- Sakar, T., Sevil, Ü. ve Apay, S. E. (2015) "Lohusaların Gebelik, Doğum Ve Doğum Sonrası Bakıma İlişkin Fonksiyonel Olmayan İnanç Ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi" *Uluslararası Hakemli Kadın Hastalıkları ve Anne Çocuk Sağlığı Dergisi*, 4: 32-44.
- Segal, R. A. (2012). "Dinsel Mit-Ritüel Kuram. *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*". 12(94): 173-187.
- Serbest, K. (2020). "Kültür Aktörlerinden İnternet Fenomenlerine Doğum ve Evlilik İle İlgili Uygulamalar". *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(5): 48-69.
- Sivri, M. ve Köylü, I. (2013). "Karşılaştırmalı Edebiyat ve Mitoloji İlişkisi". *Humanitas: International Journal Of Social Sciences*, 1(2): 185-207
- Sümer, F. (1972) *Oğuzlar (Türkmenler)*. Ankara Üniversitesi Dil Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Şafak, D. (2017). "Etnografi'den Netnografi'ye Sanal Ortamda Kurşun Dökme:" Sen Bi Kurşun Döktür". *Milli Folklor*, 29(116):156-168.
- Şahbaz, M. (2020). "Seküler Başa Çıkma Yöntemi Olarak Aydaş İnancı: Yukarı Karahacılı Köyü Örneği". *Journal Of Analytic Divinity*, 4(1): 104-115.

- Şar, S. (2008). “Anadolu’da Rastlanan Halk Hekimliği Uygulamalarına Genel Bir Bakış”. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. 10-15 Eylül 2007, Ankara, 1163-1178
- Şenses, M. ve Yıldızoğlu İ. (2002). “Sekiz Ayrı İldeki Kaynana Ve Gelinlerin Lohusalık Ve Çocuk Bakımında Geleneksel Uygulamaları”. *Çocuk Forumu*, 5(2): 44-48.
- Şimşek, A. (2014). *Manavgat Yöresi Halk İnanışları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Taş, S. (2019). *Tunceli’de Geçiş Törenleri: Doğum, Evlenme ve Ölüm*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- TDK. (1998). *Türkçe Sözlük*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Teke, E. (2005). *Osmaniye’de Doğumla İlgili İnanç ve Uygulamalar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Texier, C. (2002). *Küçük Asya (Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi)* (Cilt III). (Çev. A. Suat), Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı Yayınları, Ankara.
- Timur, T. (2000). *Toplumsal Değişme Ve Üniversiteler*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Töret, A. B. (2017). “Geleneksel Doğuma Hazırlık Uygulamaların Günümüz Kent Toplumuna Evrimine Bir Örnek: “Bebek Kutlama Partisi”. *Folklor/Edebiyat*, 23(90): 129-146.
- Turner, V. (2018). *Ritüeller-Yapı ve Anti-Yapı*. (Çev. Nur Küçük), İthaki Yayınları, İstanbul.
- Türbedar, Ö. (2011). *Düzce Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Türkdoğan, O. (1982). “Doğu Anadolu’da Ana-Çocuk Bakımı İle İlgili Kültür Kalıpları”. II. *Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri IV. Cilt(Gelenek-Görenek Ve İnançlar)*. Ankara, 587-597.
- Türktaş, M. M. (2019). “Türklerde Ad Verme İle İlgili Bazı Tespitler”. *TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat Ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 7(17): 34-44.
- Uca, A. (2004). “Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11(23): 145-150.
- Uslu, F. (2015). *Bozahmetli Yörük Aşireti (Sosyolojik Bir Alan Araştırması)*. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Ünalın, Ö. (2022). “Türk Halk İnanışlarında İstira, Tıbıka ve Ümmü Sübyan”. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (7): 36-51.

- Yapıcı, G., Ögenler, O., Öztosun, E. Ve Durukan, H. (2021). “Bir Hastane Örneğinde Gebe Kadınların Bildikleri Ve Uyguladıkları Geleneksel Yöntemler”. *Milli Folklor*, 17(131): 5-23.
- Yeşil, Y. (2012). *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri ve Bu Ritüellerde İcra Edilen Türler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yeşil, Y. (2014). “Türk Dünyası’nda Geçiş Dönemi Ritüelleri Üzerine Tespitler”. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9): 117-136.
- Yıldırım, Z. (2019). *Dünden Bugüne Samsun-Çarşamba İlçesinde Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm, Sünnet-Askerlik-Hac)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Yıldız, A. Ve Öz, M. (2020). *Beylikten Cumhuriyete Manavgat Tarihi (XIII.-XX.Yy)*. Ankara Ofset, Ankara.
- Yılmaz, Ç. (2020). *Nevşehir’de Geçiş Dönemlerinin Halkbilimsel Yönden İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Yörük, S. (2019). “Osmanlı İdari Teşkilatında Manavgat (XV-XVIII. Yüzyıllar)”. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (19): 137-170.

KAYNAK KİŞİLER

1. Arzu Avcı,1953, Hacıobası Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
2. Ayşe Demir,1956, Sarılar Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
3. Ayşe Demiröz,1954, Örenşehir Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
4. Ayşe Gün,1981, Çenger Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
5. Ayşe Kavak, 1955, Kırkkavak Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
6. Ayşe Keçer, 1940, Saraçlı Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
7. Ayşe Şeker, 1954, Ballıbucak Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
8. Ayşegül Büyükarlan, 2002, Manavgat/Merkez, okuryazar, çalışıyor.
9. Ayten Turgay 1976, Manavgat/Merkez, okuryazar, ev hanımı.
10. Behiye Erdoğan, 1944, Denizkent Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
11. Döndü Şahin, 1944, Büklüce Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
12. Dudu İnal, 1952, Hacıali Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
13. Durdu Sarı, 1938, Sırtköy Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
14. Ebru Keskin, 2000, Manavgat/Merkez, okuryazar, ev hanımı.
15. Emine Demir, 1937, Hocalı Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
16. Emine Kılınç, 1944. Hacıisali Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
17. Emine Okudan, 1931, Çaltepe Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
18. Emine Sarı, 1963, Salur Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
19. Emine Şimşek, 1975, Peri Mahallesi, okuryazar, çalışıyor.
20. Fatma Cesur, 1959, Karakaya Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
21. Fatma Genç, 1963, Yukarıışıklar Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
22. Fatma Geriç, 1948, Dolbazlar Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
23. Fatma Kaya, 1940, Beydiğin Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
24. Fatma Kaya, 1940, Ulukapı Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
25. Fatma Şenol, 1933, Uzunkale Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
26. Fatma Şit, 1944, Sülek Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
27. Gülfıdan Boz, 1946, Güzelyalı Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
28. Gülseren Öz, 1955, Cevizler Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
29. Gülsüm Çetin, 1946, Şişeler Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.

30. Gülten Manav, 1955, Bucakşeyhler Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
31. Hanım Özcan, 1961, Saraçlı Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
32. Hatice Dönmez 1972, Manavgat/Merkez, okuryazar, ev hanımı.
33. Hatice Enhoş, 1966, Güzelyalı Mahallesi, okuryazar, işletmeci.
34. Hatice Enhoş, 1971, Manavgat/Merkez, okuryazar, ev hanımı.
35. Hatice Karakaya, 1978, Ahmetler Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
36. Hatice Tunç 1935, Denizyaka Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
37. Havana Sevinç, 1931, Altınkaya Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
38. Havva Özer, 1948, Çayyazı Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
39. İzzet Enhoş, 1975, Manavgat/Merkez, okuryazar, şoför.
40. Lütfiye Eren, 1963, Yeniköy, okuryazar, ev hanımı.
41. Mahmut Dönmez, 1971, Manavgat/Merkez, okuryazar, çalışıyor.
42. Makbule Bülbül, 1941, Değirmenözü Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
43. Mehmet Ak, 1971, Cevizler Mahallesi, okuryazar, çiftçi.
44. Mustafa Turgay, 1976, Manavgat/Merkez, okuryazar, serbest meslek.
45. Nesibe Şahin, 1983, Karabük Mahallesi, okuryazar, işletmeci.
46. Raziye Sarı, 1971, Gebece Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
47. Rukiye Öztürk, 1950, Uzunlar Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
48. Safiye Aykut, 1972, Denizyaka Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
49. Selvinaz Gün, 1941, Belenobası Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
50. Şadiye Kaymaz, 1954, Yavrudoğan Köyü, okuryazar değil, ev hanımı.
51. Şerife Özdemir, 1956, Yaylaalan Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
52. Ülkü Başarı, 1990, Manavgat/Merkez, okuryazar, otelde çalışıyor.
53. Ümmü Çalışkan, 1958, Perakende Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
54. Ümmügülsüm Kara, 1948, Tepeköy Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
55. Ümmühani Dönmez, 1950, Yalçıdibi Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
56. Ümmühani İnal, 1958, Hacıali Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
57. Ümmühani Okudan, 1943, Burmahan Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
58. Yeter Ersoy, 1961, Karavca Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
59. Zekiye Kaya, 1956, Gaziler Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.
60. Zekiye Turgut, 1947, Çaltepe Mahallesi, okuryazar, ev hanımı.

61. Zeynep Aykut, 1936, Gündoğdu Mahallesi, okuryazar değil, ev hanımı.
62. Zeynep Öz, 1974, Manavgat/Merkez, okuryazar, öğretmen.
63. Zübeyde İnal, 1981, Manavgat/Merkez, okuryazar, öğretmen.

EK 1- GÖRÜŞME SORULARI

- 1- Evlilik öncesi cinsiyet tayını konusunda yapılan uygulamalar?
- 2- Yeni evli çiftlerin evlendikten kaç yıl sonra çocuk sahibi olması beklenir?
- 3- Yörede kaç çocuk sahibi olmak istenir?
 - a. Geçmişte
 - b. Günümüzde
- 4- Neden çok çocuk veya az çocuk istenir?
- 5- Çocuğu olmayan kadına ne ad verilir?
- 6- Çocuğu olmayan erkeğe ne ad verilir?
- 7- Aile içerisinde böyle bir erkeğe veya kadına nasıl davranılır?
- 8- Toplum içerisinde böyle bir kadın veya erkeğe nasıl davranılır?
- 9- Çocuğu olmayan kadın hangi yollara başvurur?
 - a. Hocaya gider mi?
 - b. Tekke türbe gibi ziyaret yerlerine gider mi?
 - c. Şifalı su ve kaplıcalara gider mi?
 - d. Köy ebelerine gider mi?
- Köy ebeleri nasıl bir tedavi şekli uygular?
- Bel çekilir mi?
- Kasık bağlanır mı?
- Göbek bağlanır mı?
- Rahim çevrilir mi?
- e. Bitki ve çeşitli maddeler kullanılarak tedavi yoluna gidilir mi?
 - Bu ilaçları kimler yapar
 - Bu ilaçlar ne zaman kullanılır
 - Bu ilaçlar nasıl kullanılır
 - Bu ilaçları erkekler de kullanır mı?
 - Bu bitki veya maddeler nasıl temin edilir?
- f. Doktora giderler mi?
- g. Bunlardan en çok hangisine başvurulur?
- 10-Çocuk sahibi olmak istemeyenler ne gibi uygulamalara başvurumaktadırlar?

- 11-İstenmeyen çocuklar nasıl düşürülür?
- 12- Çocuk düşürmek için neler kullanılır?
- 13-Çocuk düşürmek için ne gibi işlemlere başvurulur?
- 14-Çok düşük yapan kadına ne ad verilir?
- 15- Kadının düşük yapmasını önlemek için alınan önlemler nelerdir?
- 16- Kadın neden düşük yapar?
- 17- Yörede çocuk bekleyen kadına ne ad verilir?
- 18- Kadın hamile kaldığını nasıl anlar?
- 19- Kadın hamile kaldığını önce kime söyler, nasıl söyler?
- 20- Kadının hamile kalması aile içerisinde nasıl karşılanır?
- 21- Aşerme nedir?
- 22- Aşermeye yörede verilen adlar nelerdir?
- 23- Aşerme yörede nasıl tanımlanmaktadır?
- 24- Aş erirken ve hamileyken kadın nelere dikkat eder?
- 25- Aş erirken ve hamileyken kadın nelerden kaçınır?
- 26- Kadın hamileyken ya da aş erirken sakız çiğner mi?
- 27- Kadın hamileyken ya da aş erirken kelle eti yer mi?
- 28- Kadın hamileyken ya da aş erirken yılana bakar mı?
- 29- Kadın hamileyken ya da aş erirken ciğer yer mi?
- 30- Kadın hamileyken ya da aş erirken çirkine bakar mı?
- 31- Kadın hamileyken ya da aş erirken hayvana bakar mı?
- 32- Kadın hamileyken ya da aş erirken eteğinden tavuklara yem veriri mi?
- 33- Kadın hamileyken saç kestirir mi?
- 34- Kadın hamileyken diş çektirir mi?
- 35- Kadın hamileyken mezarlığa gider mi?
- 36- Kadın hamileyken cenazeye bakar mı?
- 37- Kadın hamileyken değirmene gider mi?
- 38- Çocuğun cinsiyetini anlamak için hamile kadın ve etrafındakilerin yaptıkları uygulamalar nelerdir?
- 39- Hamile kadının fiziki görüntüsünden çocuğun cinsiyeti anlaşılır mı?
 - a. Kadının hamileliği ağır geçiyorsa bu neye yorulur?

- b. Kadın sınırlı davranışlar sergiliyorsa bu neye yorulur?
- c. Kadının yediği yiyeceklere göre bir yorum yapılır mı?
- 40- Hamile kadının hareketlerinden çocuğun cinsiyeti anlaşılır mı?
- 41- Hamile kadının doğum sancısından çocuğun cinsiyeti anlaşılır mı?
- a. Kız sancısı nasıl olur
- b. Erkek sancısı nasıl olur?
- 42- Doğumun ilk belirtisinden çocuğun cinsiyeti anlaşılır mı?
- 43- Çocuğun ana karnında canlanma zamanına göre cinsiyeti hakkında bir yorum yapılır mı?
- 44- Doğum esnasında çocuğun geliş yönüne göre bir yorum yapılır mı?
- 45- Doğacak çocuğun güzel olması için ne yapılır?
- 46- Çocuk neden çirkin veya sakat olur?
- 47- Çocuk ana karnında ne zaman oynar?
- 48- Kız çocuk ana karnında ne zaman oynar
- 49- Erkek çocuk ana karnında ne zaman oynar?
- 50- Erkek çocuğun cinsiyeti ana karnında kaç günlükken belirginleşir?
- 51- Kız çocuğun cinsiyeti ana karnında kaç günlükken belirginleşir?
- 52- Çocuğun ana karnında oynamasına ne ad verilir?
- 53- Çocuk karında oynadığı zaman ne yapılır?
- a. Aynaya bakılır mı?
- b. Işık yakılır mı?
- c. Kadın kocasına bakar mı?
- 54- Doğacak çocuğun erkek olması isteniyorsa ne yapılır?
- 55- Doğacak çocuğun kız olması isteniyorsa ne yapılır?
- 56- İkiz doğum yapılacağı önceden bilinir mi?
- 57- Nasıl anlaşılır?
- 58- İkiz doğum yörede nasıl karşılanır?
- 59- Kız çocuğun hamileliğinin süresi ne kadardır?
- 60- Erkek çocuğunun hamileliğinin süresi ne kadardır?
- 61- Doğacak ilk çocuk için hazırlığı hangi taraf yapar?
- a. Kız tarafı mı?

b. Erkek tarafı mı?

62- Köyünüzde sağlık ocağı var mı?

63- Kaç yıldır var?

64- Köyünüzde diplomalı ebe var mı?

65- Doğum yapmak için günümüz de nereye gidiliyor?

66- Evlerde hala doğum yapılıyor mu?

67- Doğumlar kaç yıldan bu yana hastanelerde ve sağlık ocağında yapılıyor?

68- Doğumlar kaç yıldan bu yana diplomalı ebeler tarafından yaptırılıyor?

69- Geçmişte doğum yaptıranlara ne ad verilirdi?

70- Doğum yaptıran ebe doğuma nasıl çağrılır?

71- Köy ebesi doğuma girmeden önce ne gibi hazırlıklar yapar?

72- Köy ebesi doğuma girerken yanına yardımcı alır mı?

73- Köy ebesi doğumu nerede yaptırır?

74- Köy ebesi doğum karşılığında ne verilir?

75- Köy ebesiyle helalleşme olur mu?

76- Helalleşme nasıl olur?

77- Helalleşilmezse ne olur?

78- Doğum odasına kimler alınır?

79- Doğum odasında hangi araç gereçler bulundurulur?

80- Doğum esnasında hangi araç gereçler kullanılır?

81- Doğum yapılacak yer nasıl hazırlanır?

82- Doğum odasına genç kız sokulur mu?

83- Doğum odasına hiç doğum yapmayan kadın sokulur mu?

84- Sokulmazsa neden?

85- Doğum nasıl yaptırılır?

a. Yatarak mı?

b. Oturarak mı?

c. Diz çökerek mi?

86- Doğumun kolay olması için hangi yollara baş vurulur?

a. Kadın sırta alınıp sallanır mı?

b. Yüksek yerden atlatılır mı?

- c. Bir beze konup sallanır mı?
- d. Dolaştırılır mı?
- e. Kocasının, kaynanasının veya kolay doğum yapmış birisinin elinden su içirilir mi?
- f. Tüfek atılır mı?
- g. Kadının saç örekleri çözülür mü?
- h. Kilitli olan dolaplar ve bağlı olan bohçalar açılır mı?
- i. Kırk tasından kadına su içirilir mi?
- j. Sancı esnasında kadının saç ağzına verilir mi?

87- Doğumu kaç kişi yaptırır?

88- Asıl ebe nerede durur?

89- Ebe doğumun başladığını nasıl anlar?

90- Ebeye göre doğumun başlamasının belirtileri nelerdir?

- a. Sancının gelme süresine bakarak
- b. Alttan muayene ederek rahmin ne kadar açıldığını ölçerek
- c. Çocuğun suyunun gelişine göre

91- Ebeye yardım edenlerin görevleri nelerdir?

92- Önde duran ebeye ne ad verilir?

93- Arkada duran ebeye ne ad verilir?

94- Doğum esnasında doğum yapan kadına ne gibi uyarılarda bulunulur?

95- Çocuktan önce gelen suya ne ad verilir?

96- Doğumun zorlaşmasının nedenleri nelerdir?

97- Çocuk önden mi alınır, arkadan mı?

98- Çocuk doğdu, ağlamıyorsa ne yapılır?

- a. Soğuk suyun içerisine sokulur mu?
- b. Üzerine soğuk su serpilir mi?
- c. Orasına burasına vurulur mu?
- d. Soğan kokutulur mu?
- e. Ağzına, burnuna üflenir mi?

99- Çocuktan sonra gelen sona ne ad verilmektedir?

100- Çocuktan sonra gelen sonun ana karnındaki görevi nedir?

101- Doğumdan sonra son ne yapılır?

- a. Son gömülür mü?
- b. Neden gömülür, gömülmezse ne olur?
- c. Nasıl gömülür, neden?
- d. Nereye gömülür, neden?
- e. Gömüldükten sonra üzerine taş bastırılır mı?

102- Sonun boğumlarının sayısından kadının kaç çocuk doğuracağı hakkında yorum yapılır mı?

103- Sonun boğumlarının renginden ondan sonra doğuracağı çocuğun cinsiyeti hakkında bir yorum yapılır mı?

104- Kadın hep kız doğuruyorsa cinsiyet değişsin diye son ters çevrilir mi?

105- Kadının başka çocuk doğurması istenmiyorsa son gömüldükten sonra ayakla üç kere vurulur mu?

106- Çocuğu olmayan kadın çocuk sahibi olabilmek için; ilk doğum yapan kadının eşine oturur mu?

107- Sonun gelmesi gecikirse ne yapılır?

108- Son yukarı kaçmasın diye ne yapılır?

109- Zarlı çocuk doğar mı?

110- Zarlı doğan çocuğa ne ad verilir?

111- Neden zarlı çocuk doğar?

112- Zarlı doğan çocuk için neler söylenir (şanslı, uğurlu, temiz vb.)

100- Çocuk zar içerisinden nasıl çıkarılır?

101- Zar ne yapılır?

102- Çocuğun doğum müjdesini kim verir?

103- Doğum müjdesi nasıl verilir?

104- Doğum müjdesi verene ne verilir?

105- Kız veya erkek çocuğun doğum müjdesi aynı mıdır?

106- Değilse neden?

107- Göbek kordonu ne zaman kesilir?

108- Öbek eş düşmeden mi kesilir?

109- Çocuk ağlamadan göbek kordonu kesilir mi?

110- Kızla erkek çocuğun göbeği aynı mı kesilir?

- 111- Göbek kordonu bebek tarafından ne kadar ölçülerek bırakılır?
- 112- Son tarafından ne kadar ölçülerek bırakılır?
- 113- Göbek kesilirken bir şey denir mi?
- 114- Göbeği kesmeden eşin kanı çocuğa doğru sağılır mı?
- a. Neden?
- b. Sağılmazsa ne olur?
- 115- Göbek neyle kesilir?
- 116- Göbek kesilirken altına bir şey konur mu?
- 117- Göbeğin kesildiği araca herhangi bir işlem yapılır mı?
- 118- Göbek kesilirken kullanılan makas veya jilet daha sonra ne yapılır?
- 119- Göbek ne tür iple bağlanır?
- 120- İpin belli bir rengi var mıdır?
- 121- İp kaç kez dolandırılır?
- 122- Göbek kaç kez bağlanır?
- 123- Göbek bağlanırken herhangi bir şey söylenir mi?
- 124- Göbek adı konur mu?
- 125- Göbek adı neye göre konur?
- 126- Göbek adı neden konur?
- 127- Göbek adı kullanılır mı?
- 128- Konuyorsa neden , koymak gerekli midir?
- 129- Göbeğin iyileşmesi için ne yapılır?
- 130- Göbek kaç günde düşer?
- 131- Göbek düştükten sonra göbeğe (daha çabuk iyileşsin diye) bir işlem yapılır mı?
- 132- Göbek düştükten sonra düşen kısım ne yapılır?
- 133- Göbek kesilmesi esnasında yapılan geleneksel işlemler nelerdir?
- 134- Çocuk doğar doğmaz hemen yıkanır mı?
- 135- Yıkama suyunu kim hazırlar?
- 136- Çocuğu kim yıkar?
- 137- Çocuğun yıkama suyu nasıl hazırlanır?
- 138- Suyun sıcaklığı nasıl tespit edilir?
- 139- Kız çocuğu ile erkek çocuğunun yıkama suyunun sıcaklığı aynı mıdır?

- 140- Yıkama esnasında sabun kullanılır mı?
- 141- Yıkama suyunun içerisine herhangi bir şey atılır mı?
- 142- Çocuğu tuzlama var mı?
- 143- Çocuk tuzlamaya ne ad verilir?
- a. Çocuk ne zaman tuzlanır?
- b. Çocuk kaç kere tuzlanır?
- c. Çocuk neden tuzlanır?
- d. Çocuğu kim tuzlar?
- e. Çocuk nasıl tuzlanır?
- f. Tuzlamadan önce başka herhangi bir işlem yapılır mı?
- g. Çocuğun tuzlandığı tuz herhangi bir tuz mudur?
- h. Çocuk tuzlanmış olarak ne kadar kalır?
- İ. Tuzun içerisine başka bir şey atılır mı?
- k. Çocuk büyüdüğü zaman tuzlayanın adıyla anılır mı?
- m. Günümüzde de tuzlama devam ediyor mu?
- 144- Çocuğun altı nasıl bağlanır?
- 145- Çocuğun altı bağlanırken neler kullanılır?
- 146- Kız çocuğu ile erkek çocuğunun altı aynı mı bağlanır?
- 147- Toprakla kundaklama var mı?
- 148- Çocuğu topraklamaya verilen yöresel bir ad var mıdır?
- 149- Çocuk neden topraklanır?
- 150- Çocuk nasıl topraklanır?
- 151- Toprak nereden temin edilir?
- 152- Bu toprak özel işlemlerden geçer mi?
- 153- Bu toprağın özel bir adı var mıdır?
- 154- Günümüzde çocuk halen topraklanıyor mu?
- 155- Bu toprağın başka kullanım alanları var mıdır?
- 156- Çocuk kundaklanır mı?
- 157- Çocuk kundaklamaya ne denir?
- 158- Çocuk ne zaman kundaklanır?
- 159- Çocuk neden kundaklanır?

- 160- Çocuğun kundaklanma süresi ne kadardır?
- 161- Kız ve erkek çocuğunun kundaklanma süresi aynı mıdır?
- 162- Çocuk nasıl kundaklanır?
- 163- Kundağın parçalarını sayar mısın?
- 164- Çocuk kundaktan ne zaman çıkarılır bu mevsimlere göre farklılık gösterir mi?
- 165- Günümüzde kundaklama halen devam ediyor mu?
- 166- Doğum bitince anneye ne yapılır?
- 167- Doğumdan sonra anne ve bebek nereye yatırılır?
- 168- Doğumdan sonra anne nere için yatak hazırlanır mı?
- 169- Hazırlanıyorsa bu yatağın bir özelliği var mıdır?
- 170- Doğumdan sonra ağrısı ve kanaması olan kadına ne yapılır?
- 171- Doğumdan sonraki ağrılara ne ad verilir?
- 172- Doğumdan sonraki ağrılar kaç gün devam eder?
- 173- Doğumdan sonra kadının kanaması kaç gün sürer?
- 174- Anneye yiyecek olarak ilk ne verirler?
- 175- Yeni doğum yapan kadına su içirirler mi?
- a. İçirmiyorlarsa neden?
- b. Kaç gün içirmezler
- c. İçiriyorlarsa nasıl
- d. Günümüzdeki uygulama nasıldır?
- 176- Yeni doğan çocuğun ağzına ilk ne verilir?
- 177- Kim verir? Herhangi birisi verebilir mi?
- 178- Bu olaya yörede ne ad verilir?
- 179- Yeni doğum yapan kadının sütü ne zaman gelir?
- 180- Çocuğa ilk süt ne zaman verilir?
- 181- İlk süt nasıl verilir?
- 182- Ezan beklenir mi?
- 183- Bekleniyorsa neden?
- 184- Kadının ilk sütüne ne ad verilir?
- 185- İlk süt ne yapılır?
- a. Çocuk mu içer neden?

b. İçmiyorsa ne yapılır?

186- Kadının sütü olmazsa çocuk nasıl beslenir?

187- Başka bir kadın çocuğa süt verir mi?

188- Bunun bir kuralı var mıdır?

189- Bunun için babadan izin alınır mı?

190- Bu olaya ne denir?

191- Süt anne süt kardeş geleneği var mıdır?

192- Süt anne nasıl seçilir? Herhangi bir kadın çocuğa süt verebilir mi?

193- Süt veren ile süt emen çocuk arasında ne gibi bir bağ kurulur?

194- Bütün kardeşler süt mü sayılır? Sadece süt emenler mi kardeş olur?

195- Süt kardeşler evlenebilir mi?

196- Evlenirseler ne olur?

197- Bu gelenek günümüzde de devam ediyor mu?

198- Loğusanın çok sütü olması için neler yapılır?

199- Loğusanın sütünün kesilmesine neler sebep olur?

200- Loğusanın sütü neden kesilir?

201- Loğusaya bir şey kokar da yiyemezse sütü kesilir mi?

202- Bu olaya ne ad verilir?

203- Kadın böyle bir durumda sütü kaçmaması için ne yapar?

204- Loğusanın sütü gelmesi için ne gibi uygulamalara baş vurulmaktadır?

205- Süt çağırma var mıdır?

206- Anne sütüne en yakın süt hangisidir?

207- Çocuk ne kadar emzirilir?

208- Kız ile erkek aynı süre mi emzirilir?

209- Çocuk rast gele mi emzirilir, saatle mi emzirilir?

210- Erkeğin daha çok emzirildiği durumlar var mıdır? Neden

211- Kızın süttten daha erken kesildiği durumlar var mıdır? Neden?

212- Kadın çocuğu süttten nasıl keser? Bunun için başvurduğu uygulama ve pratikler nelerdir?

213- Süt veren kadını süttün koruduğuna (doğum kontrolüne karşı) dair inanmalar var mıdır?

- 214- Kadın süt verdiği süre içerisinde nelere dikkat etmektedir?
- 215- Yörede erkek çocuk mu , kız çocuk mu makbul sayılır? Geçmişte ve günümüzde bu durum nasıldır?
- 216- Erkek çocuk doğumu nasıl karşılanır?
- 217- Kız çocuk doğumu nasıl karşılanır?
- 218- Uzun zaman sonra doğan çocuğun doğumu nasıl karşılanır?
- 219- Yörede yeni doğum yapan kadına ne ad verilir?
- 220- Yeni doğum yapan kadın evde yalnız bırakılır mı?
- 221- Bırakılırsa ne olur?
- 222- Bırakılmazsa ne zamana kadar?
- 223- Bırakmak zorunda kalınırsa ne gibi uygulama ve pratiklere baş vurulur?
- 224- Al nedir?
- 225- Siz alı nasıl tanımlarsınız?
- 226- Al basması inancı var mıdır?
- 227- Al ne yapar?
- 228- Al nasıl bir şeydir?
- 229- Al kimi basar?
- 230- Al nereden gelir?
- 231- Al hangi durumlarda basar?
- 232- Al bastığı nasıl anlaşılır?
- 233- Al baskınlığı nasıl iyileştirilir?
- a. Tekke türbeye mi gidilir?
- b. Hocaya mı gidilir?
- 234- Al baskınlığıyla ilgili duyduğunuz bir hikaye var mı?
- 235- Beşik töreni yapılır mı?
- 236- Çocuğun beşiğini kim alır?
- 237- Beşik töreni ne zaman yapılır?
- 238- Beşik törenine yörede ne ad verilmektedir?
- 239- Çocuğu beşiğe kim koyar?
- 240- Beşik töreninde yapılan uygulama ve pratikler nelerdir?
- 241- Loğusa ve çocuğu ilk önce kimler ziyarete gelir?

242- Gelirken neler getirir?

243- Adet dönemindeki kadın yeni doğum yapan kadını ve bebeği ziyarete gider mi?

244- Gitmezse neden?

245- Kırk basması inancı var mıdır?

246- Yörede buna ne ad verilmektedir?

247- Kırklı kadın ve çocuğu ne basar?

a. Et basar mı?

b. Leş basar mı?

c. Cenaze basar mı?

ç. Hayvan kırkı basar mı?

d. Yeni gelin basar mı?

e. Davul basar mı?

f. Para basar mı?

g. Altın basar mı?

h. Un basar mı?

248- Kırk basmaması için ne gibi yollara baş vurulur? Kırk basmasına karşılık ne gibi önlemler alınmaktadır?

249- İki kırklı karşılaşınca ne yapar?

250- Kırk basmasına ne ad verilir?

251- Aydaş olma nedir?

a. Kim aydaş olur?

b. Neden aydaş olur?

c. Aydaş olduğu nasıl anlaşılır?

d. Aydaşı iyileştirmek için neler yapılır?

e. Aydaş aşı pişirme var mıdır?

f. Aydaş aşı pişirilir mi?

- Neden aydaş aşı pişirilir?

- Ne zaman pişirilir?

- Nerede pişirilir?

- Nasıl pişirilir?

- Pişirme işlemi kaç kez yapılmaktadır?

- 252- Çocuğu kırk bastığı nasıl anlaşılır?
- 253- Kırk baskınlığını iyileştirmek için neler yapılmaktadır?
- 254- Kırk baskınlığını kimler iyileştirir?
- 255- Kırk baskınlığını iyileştirmek için kullanılan araç- gereç nelerdir?
- 256- Kırk baskınlığıyla ilgili duyduğunuz bir olayı anlatır mısınız?
- 257- Kırklama nedir?
- 258- Kırklama neden yapılır?
- 259- Kırklama kaç kez yapılır?
- 260- Belli dönemlerde yapılan kırklamalara ne ad verilir?
- 261- Kırklama kaç günde yapılır?
- 262- Kırklamanın özellikle yapıldığı bir gün var mıdır?
- 263- Kırklama yapılırken kullanılan araç gereçler nelerdir?
- 264- Kırklama nasıl yapılır?
- 265- Kırklamayı kim yapar?
- 266- Önce kim kırklanır (çocuk veya anne)?
- 267- Kırk suyu dökülürken bir şey söylenir mi? “kırkımız çıktı, korkumuz bitti gibi.
- 268- Kız ile erkeğin kırklama günü aynı mıdır?
- 269- Leğende biriken kırk suyu nereye dökülür?
- 270- Kırk suyu evin duvarlarına serpiştirilir mi?
- 271- Kırk suyu ile çocuğun çamaşırları yıkanır mı?
- 272- Kırk suyu ile beşik kırklanır mı?
- 273- Aynı gün o evde yaşayan herkes kırklanır mı?
- 274- Susuz kırklama yapılır mı?
- 275- Kırklama yapılmazsa ne olur?
- 276- Kırklama yöre halkı tarafından nasıl anlatılır? (kırk uçurma vb.)
- 277- Çocuk kırklandıktan sonra ilk kez nereye götürülür?
- 278- Bu olaya ne ad verilmektedir?
- 279- Kırklama günümüzde halen yapılmakta mıdır?
- 280- Bunu bir kuralı var mıdır? (evin aşağısına veya yukarısına gitmek gibi)
- İlk gidilen evde çocuğa bir şey yapılır mı? (Çocuğun yüzüne un sürülür mü, çocuğun kundağına yumurta konur mu)

281- Kırklı çocuğun bezleri gece dışarıda bırakılır mı?

282- Kırklının evinden dışarı bir şey verilir mi?

a. Ateş verilir mi?

b. Tuz verilir mi?

c. Kara kazan ve benzeri şeyler verilir mi?

d. Acı bir yiyecek verilir mi?

e. Soğan verilir mi?

f. Maya verilir mi?

283- Kırklı kadına yemek yaptırılır mı?

284- Kırklı kadının kendini kırk gün korumasına dair yöredeki adet ve inanmalar nelerdir?

Kırklının kırk gün mezarı açık kalır gibi

285- Çocuğun dişi ne zaman çıkar?

286- Kız çocuğu ile erkek çocuğunun diş çıkarma zamanı aynı mıdır?

287- Çocuğun diş çıkaracağı nasıl anlaşılır?

288- Önce alt diş mi çıkar, üst diş mi çıkar?

289- Hangisinin önce çıkması makbul sayılır?

290- Alt ve üst dişin erken çıkmasıyla ilgili adet ve inanmalar nelerdir?

291- Çocuğun dişinin çıktığını ilk gören ne yapar?

292- Diş bulguru pişirilir mi?

293- Yörede buna ne ad verilir?

294- Ne zaman pişirilir?

295- Nasıl pişirilir?

296- Diş bulguru neden pişirilir?

297- Diş bulgurunun dağıtımı ve yenmesi nasıl olmaktadır?

298- Diş bulguru esnasında yapılan adet ve uygulamalar nelerdir?

299- Diş hediyesi verilir mi?

300- Buna ne ad verilir?

301- Diş bulguru günümüzde de yapılmakta mıdır?

302- Çocuğun adı ne zaman konur?

303- Çocuğun adını kim koyar?

304- Çocuğun adı nasıl konur?

305- Çocuğun adı konurken nelere dikkat edilir?

- a. Doğduğu günle ilgili adlar olmasına,(Ramazan, Şaban, Recep, Kadir)
- b. Doğa olaylarıyla ilgili adlar olmasına,(Tufan, Meltem vb.)
- c. Çeşitli varlıklarla ilgili adlar olmasına,(Yıldız, Aslan, Deniz, Toprak vb)
- d. Ataların adları olmasına,
- e. Kuran'dan adlar olmasına,

306- Kadın hep kız doğuruyorsa oğlana dönsün diye ne gibi adlar konur?

307- Kadın çok doğum yapıyorsa en son doğan çocuğa genellikle ne gibi adlar konur?

308- Çocuğun ilk kakasına ne ad verilir?

309- Çocuğun ilk kakası ne yapılır?

310- Çocuğun gazı nasıl çıkartılır?

311- Çocuğun ana saçı ne zaman kesilir?

312- Kesilen ana saçı ne yapılır? Eğer saklanıyorsa;

- a. Neden saklanır?
- b. Nasıl saklanır?
- c. Ne kadar zaman saklanır?

313- Çocuğun tırnağı ne zaman kesilir.

a. Tırnak kesme ile ilgili olarak yapılan uygulama ve adetler nelerdir.

314- Kız çocukla erkek çocuğun konuşma zamanı aynı mıdır?

315- Çocuğun normal konuşma zamanı ne zamandır?

316- Çocuk neden geç konuşur?

317- Geç konuşan çocuklar için yapılan uygulama ve adetler nelerdir?

318- Çocuk ne zaman yürür?

319- Kız çocukta erkek çocukta aynı zamanda mı yürür?

320- Çocuğu yürümesi neden gecikir?

321- Çocuğun yürümesine yönelik adet ve uygulamalar nelerdir?

322- Çocuğun aniden katıla katıla ağlaması neye yorulmaktadır?

323- Çocuğun hıçkırması ne şekilde yorumlanmaktadır?

324- Çocuğun hıçkırmasını gidermek için hangi yollara başvurulmaktadır?

325- Çocuğun uykuda gülmesi neye yorulmaktadır?

326- Çocuğu çintme var mıdır?

- a. Buna ne ad verilmektedir?
- b. Çocuk nasıl çintilir?
- c. Ne ile çintilmektedir?
- d. Ne zaman çintilir?
- e. Nerelerinden çintilir?
- f. Çintilmese ne olur?

327- Çocuğa nazar değeceğine inanır mısınız?

- a. Buna ne ad verirsiniz?
- b. Her çocuğa nazar değer mi?
- c. Neden nazar değer?
- d. Kimlerin nazarı değer?
- e. Nazara karşı ne gibi önlemler alınmaktadır?
- f. Çocuğa nazar değmişse ne yapılmaktadır?
- Nazar değdiren biliniyorsa
- Nazar değdiren bilinmiyorsa

328- Çocuğun korkmasına ne ad verilmektedir?

- a. Çocuğun korktuğu nasıl anlaşılmaktadır?
- b. Çocuk neden korkar?
- c. Korkuya karşı alınan önlemler nelerdir?
- d. Korkan çocuğu iyileştirmek için neler yapılmaktadır?

329- Yörede sakat çocuk doğumu sıkça karşılaşılan bir durum mudur?

- a. Neden sakat çocuk doğmaktadır?
- Mübarek günlerde ana rahmine düşen çocukların sakat olacağına dair bir inanç var mıdır?
- Yatır olan evlerde ana rahmine düşen çocukların sakat olacağına dair bir inanma var mıdır?
- b. Sakat doğan çocuklara ne ad verilmektedir?
- c. Buna karşı alınan önlemler var mıdır?

330- Belli günlerde ana rahmine düşen çocukları daha hayırlı olacağına dair bir inanma var mıdır?

331- Belli günlerde ana rahmine düşen çocukların hayırsız olacağına dair bir inanma var mıdır?

332- Anne ve baba büyüklerin yanında çocuklarını sevebilir mi?

333- Anne ve baba büyüklerin yanında çocuklarını azarlar mı?

334- Anne ve baba büyüklerin yanında çocuklarını dövebilir mi?

335- Anne büyüklerin yanında çocuğuna meme verebilir mi?

336- Anne büyüklerin yanında çocuklarının altını açabilir mi?

337- Geçmişte çocukların terbiyesinden kim sorumluydu?

338- Anne ve babalar büyüklerin çocuk eğitime müdahale edebilir mi?

339- Doğumda ölen kadına ne denir?

340- Doğumda ölen kadınla ilgili adet ve uygulamalar nelerdir?

341- Ölü doğan çocuk nasıl gömülür?

a. Salası okunur mu?

b. Yıkanır mı?

c. Kefenlenir mi?

d. Namazı kılınır mı?

342- Bir nefes alıp ölen çocuk nasıl gömülür?

a. Salası okunur mu?

b. Yıkanır mı?

c. Kefenlenir mi?

d. Namazı kılınır mı?

343- Hamile olduğunuzu nasıl anlarsınız?

344- Hamile olduğunuzu anladığınızda ilk ne yaparsınız?

345- Hamileliği engellemek/hamile kalmak için hangi yollara başvurursunuz?

346- Bu yollardan hangilerini daha önce kullandınız?

347- Hamilelik sürecinde hangi önlemleri alırsınız?

348- Hamilelik sürecinde baba ve annenin birbirlerine karşı tutumu nasıldır?

349- Hamilelik sürecini nasıl geçirdiniz?

350- Hamilelik sürecinde özellikle hangi pratiklere başvurdunuz?

351- Hamilelikte nelerden kaçındınız?

352- Doğum için hangi hazırlıkları yaptınız?

353- Bebeğin cinsiyet tespiti için hangi yollara başvurdunuz?

354- Bebeğin cinsiyeti için herhangi bir organizasyon yaptınız mı?

a. Cinsiyet partisi hakkında bilginiz var mı?

b. Baby shower partisi hakkında bilginiz var mı?

355- Bebeğin doğum sürecini nasıl planladınız?

356- Doğum için doktor seçiminde nelere dikkat ettiniz?

357- Doğum tercihiniz belli midir? Nasıl karar verdiniz?

358- Doğum için bir etkinlik organize ettiniz mi?

359- Bebeğin isim seçiminde neleri gözettiniz?

360- Hastane çıkışında anne ve bebek için nasıl önlemler alındı?

361- Bebeğin bakımında nelere özen gösterdiniz?

362- Bebek için özellikle yaptığınız bir uygulama var mı?

363- Bebeğin beslenmesinde nelere dikkat ettiniz?

İlk emzirilmesi

İlk ek gıda

364- Bebeğinizin bir rahatsızlığı var mı? Varsa bunu nasıl anladınız? Bunun için ilk nereye başvurdunuz?

365- Bebeğin ilk yıkama işlemini nasıl yaptınız?

Kullanılan ürünler

Yıkama işlemindeki sıra gözetimi

366- Bebeğinizi korumak için hangi yollara başvurdunuz?

367- Bebeğin kıyafet seçiminde neleri gözetirsiniz?

368- Bebeğin ilklerini nasıl değerlendirirsiniz?

369- Bebeğin kıyafetlerini yıkamak için bir inancınız var mı?

370- Bebeğinizin fiziksel ve zihinsel gelişimi için ne gibi araç ve gereçler kullanırsınız?

371- Hamilelik sürecinde ve doğum sonrasında bebeğiniz için hangi teknolojik cihazları kullandınız?

372- Bebeğinizin gelişiminde yeterli katkıyı sunabildiğinizi düşünüyor musunuz?

373- Doğumdan sonra bebek için hangi organizasyonları tertip ettiniz?

a. Altı ay kınası hakkında bilginiz var mı?

b. Bebek mevlidi hakkında bilginiz var mı?

c. Yenidoğan çekimi hakkında bilginiz var mı?

d. Bir yaş çekimi hakkında bilginiz var mı?

e. Bebek spası hakkında bilginiz var mı?

374- Bu uygulamaları neden yaptınız?

375- Bu uygulamaları gerçekleştirirken yardım aldınız mı?

378- Bu uygulamaları gerçekleştirirken sosyal medyada paylaşımda bulundunuz mu?

379- Bu uygulamaları gerçekleştirirken tepki aldınız mı?

380- Bu uygulamalara eşinizle birlikte mi karar verdiniz?

EK 2- FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Oğulcunun sabunla göbeği yerine getirmesi

Fotoğraf 2: Kurşun dökme

Fotoğraf 3: İshak Seydi Türbesi'nin içten görünümü

Fotoğraf 4: Cemalüddin-i Seyyidi Türbesi'nin içten görünümü

Fotoğraf 5: Üç farklı hoca için konulmuş bıçak

Fotoğraf 6: Gelenekte sıkça kullanılan bebek beşiği

Fotoğraf 7: Cinsiyet partisi

Fotoğraf 8: Baby shower Partisi

Fotoğraf 9: Al karısından korunmak için kullanılan nesneler

Fotoğraf 10: İyileşmesi beklenen göbek kordonu

Fotoğraf 11: Bebeğin çeşitli gıdalarla tuzlanması

Fotoğraf 12: Erkek çocuklar için yapılan otuz kırk

Fotoğraf 13: Kırk çıkarma

Fotoğraf 14: Bebeğin doğumundan bir süre sonra gerçekleşen yenidoğan çekimi

Fotoğraf 15: Bebek spası

Fotoğraf 16: Erkek çocuk için yapılan diş göllesi

Fotoğraf 17: Kız çocuk için yapılan diş göllesi

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı	Tuğçe AK
Mezun Olduğu Lise	Manavgat Fatih Anadolu Lisesi
Mezun Olduğu Üniversite	Başkent Üniversitesi
Yabancı Dil	İngilizce

BİLİMSEL ÇALIŞMALAR

Ak, T. (2020). “Manavgat Halk Hekimliğinde Ocaklar ve Ocaklar Etrafında Gelişen Uygulamalar”. <i>12. Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Kongresi</i>. 05-07 Haziran 2020, Rize, 1146-1155.
Ak, T. (2020). “Seyitbek Destanı’nın Motifleri Üzerine Bir inceleme”. <i>12. Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Kongresi</i>. 05-07 Haziran 2020, Rize, 1156-1171.

SERTİFİKALAR

Akdeniz Üniversitesi Pedagojik Formasyon Sertifikası
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Yabancılar Türkçe Öğretimi Sertifikası